

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขและปัจจัยทางเศรษฐกิจ
ของครัวเรือนข้ามรุ่นในไทย”

(Well-Being and Economic Factors of Skipped-
Generation Households in Thailand)

โดย ผศ.ดร. ภัททา เกิดเรือง

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มกราคม 2562

สัญญาเลขที่ MRG5980216

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขและปัจจัยทางเศรษฐกิจ
ของครัวเรือนข้ามรุ่นในไทย”

(Well-Being and Economic Factors of Skipped-
Generation Households in Thailand)

ผศ.ดร. ภัททา เกิดเรือง
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย
สกว. และ สกอ. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

สารบัญรูป.....	v
สารบัญตาราง.....	vii
บทคัดย่อ	x
Abstract	xii
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 นิยามของประเภทครัวเรือน	3
1.4 แก่โครงของรายงานวิจัย.....	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	5
2.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือน	5
2.2 การย้ายถิ่น (Migration)	7
2.3 ผู้ที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (The 'Left Behinds').....	9
2.3.1 เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (Left-Behind Children)	10
2.3.2 ผู้สูงอายุที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (Left-Behind Elderly)	11
2.4 การเลี้ยงหลาน (Grandparenting)	12

บทที่ 3 ภาพรวมสถานการณ์ของครัวเรือนข้ามรุ่น.....	17
3.1 วิธีการศึกษา	17
3.2 ภาพรวมโครงสร้างครัวเรือนในไทยในช่วง 2533-2558	17
3.3 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประเภทต่าง ๆ	22
3.3.1 ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน	22
3.3.2 รายได้ของครัวเรือน	28
3.3.3 เงินโอนและหนี้	32
3.4 ครัวเรือนข้ามรุ่น.....	35
3.5 ครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน	40
3.6 สรุป.....	44
บทที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนข้ามรุ่น	46
4.1 กรอบแนวคิด	46
4.2 ข้อมูลและวิธีการศึกษา.....	47
4.2.1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	47
4.2.2 วิธีการศึกษา	47
4.3 ผลการศึกษา.....	49
4.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและสัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่น	49

4.3.2 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลปี 2548-2550, 2553, 2555	52
4.3.3 การวิเคราะห์โดยเพิ่มตัวแปรการย้ายถิ่นและใช้ข้อมูลปี 2548-2550.....	57
4.3.4 การวิเคราะห์โดยใช้เด็กเป็นหน่วยในการวิเคราะห์	60
4.4 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	62
บทที่ 5 ความอยู่ดีมีสุข (Well-Being) ของครัวเรือนข้ามรุ่น	64
5.1 กรอบแนวคิด.....	64
5.2 ข้อมูลและวิธีการศึกษา.....	65
5.3 ผลการศึกษา.....	68
5.3.1 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2558.....	68
5.3.2 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางรายปีในช่วง 2549-2558	78
5.3.3 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลผสม (Pooled Cross-Sections, 2549-2558)	87
5.3.4 Robustness Analysis	92
5.4 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	94
บทที่ 6 ความเปราะบางของครัวเรือนข้ามรุ่น.....	96
6.1 กรอบแนวคิด.....	96
6.2 ข้อมูลและวิธีการศึกษา.....	96
6.3 ผลการศึกษา.....	99

6.4 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	106
บทที่ 7 บทส่งท้าย	108
7.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	108
7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	111
7.3 ข้อจำกัดของงานวิจัย	112
เอกสารอ้างอิง.....	113
ภาคผนวก	119
ภาคผนวก ก.....	120
ภาคผนวก ข.....	128

สารบัญรูป

รูปที่ 1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย	19
รูปที่ 2 โครงสร้างครัวเรือนไทย	20
รูปที่ 3 รูปแบบครัวเรือนในแต่ละภาค	20
รูปที่ 4 สัดส่วนครัวเรือนประเภทต่าง ๆ แบ่งตามเขตเทศบาล.....	21
รูปที่ 5 ค่าใช้จ่ายรวมของครัวเรือน	25
รูปที่ 6 ค่าใช้จ่ายรวมต่อหัว	25
รูปที่ 7 ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน.....	26
รูปที่ 8 ค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัว.....	26
รูปที่ 9 ค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มต่อหัว	27
รูปที่ 10 ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัว.....	27
รูปที่ 11 ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัว	28
รูปที่ 12 รายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน.....	30
รูปที่ 13 รายได้รวมต่อหัว.....	30
รูปที่ 14 รายได้ประจำเดือนของครัวเรือน.....	31
รูปที่ 15 รายได้ประจำหัวต่อเดือน.....	31
รูปที่ 16 เงินโอนจากภายนอกสู่ครัวเรือน (Transfer-in).....	33
รูปที่ 17 เงินโอนจากครัวเรือนไปยังภายนอกครัวเรือน (Transfer-out).....	33
รูปที่ 18 หนี้ครัวเรือนทั้งหมด (Total Household Debt)	34
รูปที่ 19 หนี้ครัวเรือนต่อหัว (Per Capita Household Debt)	34
รูปที่ 20 ครัวเรือนข้ามรุ่นคิดเป็นร้อยละของครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละภาค	37
รูปที่ 21 สัดส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่น.....	37

รูปที่ 22 จำนวนเด็กและจำนวนผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยในครัวเรือนข้ามรุ่น.....	38
รูปที่ 23 ค่าใช้จ่ายต่อหัวและรายได้ต่อหัวเฉลี่ยของครัวเรือนข้ามรุ่น	38
รูปที่ 24 การกระจายของค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่อหัวในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2558	39
รูปที่ 25 การกระจายของรายได้ต่อเดือนต่อหัวในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2558	39
รูปที่ 26 ร้อยละของครัวเรือนไทยจำแนกตามกลุ่มอายุของหัวหน้าครัวเรือน.....	42
รูปที่ 27 การกระจายของอายุหัวหน้าครัวเรือนในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2558	42
รูปที่ 28 ครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีหลานที่อายุน้อยกว่า 15 ปีที่ทั้งพ่อและแม่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือน.....	43
รูปที่ 29 การเลี้ยงดูหลานในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน	43
รูปที่ 30 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและอัตราส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่นในปี 2550	50
รูปที่ 31 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและอัตราส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่นในปี 2555	51

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีเด็กอายุไม่เกิน 15 ปีอาศัยอยู่ด้วย	44
ตารางที่ 2 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือนในแบบจำลองพื้นฐาน	54
ตารางที่ 3 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้างและการจ้างงาน)	55
ตารางที่ 4 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้าง การจ้างงาน และสัดส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)	56
ตารางที่ 5 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงานและการย้ายถิ่น).....	58
ตารางที่ 6 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงานและการย้ายถิ่น).....	59
ตารางที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์และผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทของครัวเรือนที่เด็กอาศัยอยู่	61
ตารางที่ 8 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายครัวเรือนทั้งหมดต่อหัว (ข้อมูลปี 2558).....	72
ตารางที่ 9 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายต่อหัวประเภทต่าง ๆ (ข้อมูลปี 2558)	74
ตารางที่ 10 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและรายได้ต่อหัว (ข้อมูลปี 2558).....	75
ตารางที่ 11 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ผลของรูปแบบครัวเรือนที่มีต่อหนี้เงินโอน และเงินช่วยเหลือภายนอกครัวเรือน (ข้อมูลปี 2558).....	76
ตารางที่ 12 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ผลของรูปแบบครัวเรือนที่มีต่อความน่าจะเป็นในการกู้ยืมเงิน (ข้อมูลปี 2558)	77

ตารางที่ 13 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)	80
ตารางที่ 14 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและรายได้ทั้งหมดต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี).....	81
ตารางที่ 15 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)	82
ตารางที่ 16 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี).....	83
ตารางที่ 17 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและเงินโอนสู่ครัวเรือน (เปรียบเทียบระหว่างปี)	84
ตารางที่ 18 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล (เปรียบเทียบระหว่างปี).....	85
ตารางที่ 19 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน (เปรียบเทียบระหว่างปี)	86
ตารางที่ 20 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายต่อหัวประเภทต่าง ๆ จากข้อมูล Pooled Cross-Sections.....	89
ตารางที่ 21 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ จากข้อมูล Pooled Cross-Sections	90
ตารางที่ 22 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและหนี้ เงินโอน และเงินช่วยเหลือจากภายนอก จากข้อมูล Pooled Cross-Sections	91
ตารางที่ 23 การประมาณการผลกระทบของการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ โดยใช้ OLS และ Propensity Score Matching	93
ตารางที่ 24 ผลกระทบของปัญหาทางเศรษฐกิจโดยรวมต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ.....	102
ตารางที่ 25 ผลกระทบของปัญหาทางการเกษตรต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ.....	103

ตารางที่ 26 ผลกระทบของปัญหาด้านการจ้างงานต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ	104
ตารางที่ 27 ผลกระทบของภัยธรรมชาติต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ	105

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ: MRG5980216

ชื่อโครงการ: ความอยู่ดีมีสุขและปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนข้ามรุ่นในไทย

ชื่อนักวิจัย: ผศ. ดร.ภัททา เกิดเรือง คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail Address: phatta@econ.tu.ac.th

ระยะเวลาโครงการ: 1 ปี 6 เดือน

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีความเชื่อมโยงกับแนวโน้มการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นและศึกษาสถานการณ์ความอยู่ดีมีสุขรวมถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนข้ามรุ่นในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-Economic Surveys: SES) ทั้งแบบรายปีและแบบใช้กลุ่มตัวอย่างซ้ำ

ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยครัวเรือนประเภทนี้มีรายได้และค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยแต่กลับมีหนี้ครัวเรือนต่อหัวมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น การศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นโดยใช้แบบจำลอง Multinomial Logit Regression พบว่า อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและสัดส่วนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรที่สูงขึ้นจะส่งผลให้แนวโน้มในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นลดลง โดยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้น 100 บาทจะลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นร้อยละ 8-10 นอกจากนี้ ความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นยังเพิ่มขึ้นเมื่อครัวเรือนมีสัดส่วนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ทำงานสูง เมื่อครัวเรือนอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเมื่อสมาชิกครัวเรือนมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยน้อยกว่า

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครัวเรือนและความอยู่ดีมีสุขโดยใช้สมการถดถอย (Ordinary Least Square regression) เพื่อควบคุมตัวแปรลักษณะต่างๆ ของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้รวมต่อหัวและค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัวน้อยที่สุดเป็นลำดับที่สองรองจากครัวเรือน 3 รุ่นและมีค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อหัวและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัวน้อยที่สุดในขณะเดียวกันครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกครัวเรือนสูงที่สุด และมีแนวโน้มที่จะถูกข่มจากกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด นอกจากนี้ เมื่อศึกษาความเปราะบางทางเศรษฐกิจโดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในครัวเรือนที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง และใช้วิธีประมาณการ Difference-in-Difference Method ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับผลกระทบจากการปัญหาทางการเกษตรมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น

งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสองแนวทาง ได้แก่ (1) นโยบายที่ช่วยปรับปรุงความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นในปัจจุบัน อาทิ การอุดหนุนค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายทางการศึกษาและค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของเด็ก โดยมอบเงินให้กับผู้สูงอายุที่เป็นผู้เลี้ยงดูหลักในการดูแลหลาน และ (2) นโยบายที่ช่วยลดการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นในอนาคต ซึ่งในระยะสั้นอาจทำได้โดยการให้ความช่วยเหลือด้านการเลี้ยงดูบุตรของแรงงานที่มีการย้ายถิ่นมาทำงานในพื้นที่เมือง แต่ในระยะยาว รัฐจำเป็นต้องศึกษาหามาตรการในการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ รวมถึงการสนับสนุนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรในพื้นที่ชนบทเพื่อให้แรงงานสามารถยังคงอยู่ในภูมิลำเนาของตนได้โดยไม่ต้องอพยพไปทำงานที่อื่น

คำหลัก: ครัวเรือนข้ามรุ่น โครงสร้างครัวเรือน เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง การเลี้ยงหลานของปู่ย่า/ตายาย ความเปราะบางของครัวเรือน

Abstract

Project Code : MRG5980216

Project Title : Well-Being and Economic Factors of Skipped-Generation Households in Thailand

Investigator : Dr. Phatta Kirdruang, Faculty of Economics, Thammasat University

E-mail Address : phatta@econ.tu.ac.th

Project Period : 1 year and 6 months

This research has two objectives: (1) to study economics factors that associated with being skipped-generation households; and (2) to analyze the well-being as well as economic vulnerability of skipped-generation households in Thailand. The data used are the Socio-Economic-Surveys (SES) collected by National Statistical Office of Thailand.

Descriptive statistics reveal that the number of skipped-generation households has increased significantly over the past two decades, particularly in the Northeastern region. These households have lower per capita income and per capita expenditure, but higher per capita debt, when compared to those of their counterparts. Based on multinomial logit regressions, it is evident that an increase in the provincial minimum wage rate and a rise in the ratio of local non-agriculture employment lower the probability of being a skipped-generation household. In particular, a 100-baht increase in the minimum wage rate results in approximately an 8-10 percent reduction in the

probability of being a skipped-generation households. The likelihood of skipped-generation households also increases when there are more non-working household members, the households are located in Northeastern region, and the household member's average years of schooling are lower.

With regard to the relationship between household structure and household well-being, Ordinary Least Square (OLS) regressions show that, when compared to other types of households, skipped-generation households have the second lowest per capita income and consumption expenditure, and the lowest per capita education and medical expenditures. Nonetheless, comparing to other household types, they receive the highest transfer-in, and are the most likely to borrow from the village-fund project. In addition, based on the Difference-in-Difference (DID) estimation, skipped-generation households are more vulnerable than the other households, particularly when encountering agricultural shocks.

Policy implications are of twofolds: (1) policies that improve well-being of skipped-generation households, such as giving grandparents a direct subsidy of children's educational and medical expenditures; and (2) policies aimed to reduce the occurrence of skipped-generation households. In short run, the government sector may provide child-care options for migrant workers in urban areas. In the long run, however, policies directed to reducing spatial inequality and encouraging non-agricultural employment in rural areas should be investigated.

Keywords : skipped-generation households, household structure, left-behind children, grandparenting, household vulnerability

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ทุนมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดคุณภาพของประชากรซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของทุนมนุษย์ก็คือสถาบันครอบครัวหรือครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจย่อมมีแนวโน้มที่จะมีความอยู่ดีมีสุขดีกว่าสมาชิกในครัวเรือนที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ความเข้มแข็งหรือความเปราะบางทางเศรษฐกิจนอกจากจะขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานของสมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของครัวเรือนหรือโครงสร้างของครัวเรือนอีกด้วย

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โครงสร้างครัวเรือนไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากอันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ลดลง อายุขัยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น ตลอดจนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่กระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงาน ปัจจัยเหล่านี้นอกจากจะส่งผลให้ครัวเรือนไทยมีขนาดเล็กลง ยังส่งผลให้องค์ประกอบของครัวเรือนไทยมีความซับซ้อนมากขึ้น นอกเหนือไปจากครัวเรือนที่มีสมาชิกเพียงคนเดียวจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นแล้ว ครัวเรือนข้ามรุ่น (Skipped-Generation Households) หรือเรียกอีกอย่างว่า ครัวเรือนแห่วงกลาง ซึ่งเป็นครัวเรือนที่หลานอยู่กับปู่ย่าตายายโดยไม่มีพ่อแม่อาศัยอยู่ด้วย เป็นครัวเรือนอีกประเภทหนึ่งที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยในช่วงปีพ.ศ. 2529-2541 ครัวเรือนข้ามรุ่นมีอัตราการเปลี่ยนแปลงถึงร้อยละ 6.68 ต่อปี (อมรเทพ จาวะลา, 2556) และเนื่องจากครัวเรือนข้ามรุ่นเป็นครัวเรือนที่ประกอบด้วยเด็กอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ครัวเรือนลักษณะนี้จึงมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุเองที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูหลานในวัยสูงอายุ หรือปัญหา

ผลกระทบต่อการพัฒนาการตลอดจนการเรียนรู้และการศึกษาของเด็ก ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลสืบเนื่องทั้งต่อทุนมนุษย์และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว

สถานะความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนข้ามรุ่นในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร เพราะเหตุใดครัวเรือนข้ามรุ่นจึงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และหากรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของลักษณะครัวเรือนไทยยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ผลกระทบจะเป็นเช่นไร คำถามเหล่านี้ยังคงเป็นประเด็นที่ไม่มีข้อสรุป การศึกษาในอดีตส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ขณะที่การศึกษาเชิงปริมาณที่ผ่านมาไม่ได้ศึกษาครัวเรือนข้ามรุ่นแบบเฉพาะเจาะจง ทำให้การศึกษาค่อนข้างจำกัดอยู่ในบางพื้นที่และไม่สามารถสะท้อนปัญหาและสาเหตุของการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นในภาพรวมของประเทศไทยได้มากนัก ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนข้ามรุ่นได้ดียิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนสถานการณ์ของครัวเรือนข้ามรุ่นในประเทศไทยในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยจำเป็นต้องศึกษาความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจของครัวเรือนข้ามรุ่นว่าแตกต่างจากความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนประเภทอื่นมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ เพื่อให้สามารถเสนอแนวทางในการชะลอการเพิ่มหรือลดจำนวนของครัวเรือนข้ามรุ่น การวิเคราะห์หาสาเหตุ (โดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ) ของการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นก็เป็นประเด็นที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเช่นกัน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความอยู่ดีมีสุขตลอดจนปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดครัวเรือนข้ามรุ่นสามารถนำไปสู่การออกมาตรการช่วยเหลือทางสังคมต่อครัวเรือนที่มีความเปราะบางโดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนข้ามรุ่น อีกทั้งสามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบายเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาทางสังคมในระยะยาวอันเป็นผลมาจากปัญหาคุณภาพของประชากรและลักษณะครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อแนวโน้มการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นในไทย
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์และความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจของครัวเรือนข้ามรุ่นในประเทศไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ว่ามีความอยู่ดีมีสุขที่แย่กว่าหรือดีกว่าครัวเรือนในลักษณะอื่นหรือไม่อย่างไร
3. เพื่อศึกษาความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนข้ามรุ่นโดยเปรียบเทียบกับครัวเรือนในลักษณะอื่น

1.3 นิยามของประเภทครัวเรือน

ในการศึกษานี้จะแบ่งโครงสร้างครัวเรือนเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว คือ ครัวเรือนที่มีสมาชิกเพียงคนเดียว
2. ครัวเรือน 1 รุ่น คือ ครัวเรือนที่ประกอบไปด้วยสามีและภรรยา รวมถึงคนในรุ่นเดียวกัน
3. ครัวเรือน 2 รุ่น คือ ครัวเรือนที่ประกอบไปด้วยรุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก
4. ครัวเรือน 3 รุ่น คือ ครัวเรือนที่ประกอบไปด้วยคน 3 รุ่น ได้แก่ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นหลาน
5. ครัวเรือนข้ามรุ่นหรือแห่วงกลาง คือ ครัวเรือนที่ประกอบไปด้วย 2 รุ่น ได้แก่ รุ่นปู่ย่าตายาย และรุ่นหลาน โดยขาดสมาชิกรุ่นพ่อแม่¹

¹ ในหลายงานศึกษากำหนดให้คำนิยามของครัวเรือนข้ามรุ่นหมายถึงครัวเรือนที่พ่อแม่-ลูกไม่ได้อยู่ด้วยกันเป็นเวลามากกว่าหกเดือนต่อปี อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาชิ้นนี้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูลผู้วิจัยไม่สามารถระบุระยะเวลาที่พ่อแม่-ลูกไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกัน ดังนั้น ครัวเรือนข้ามรุ่นในงานวิจัยนี้จะหมายถึงครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ได้อาศัยอยู่กับลูก ณ เวลาที่สำรวจ

1.4 โครงสร้างของรายงานวิจัย

รายงานวิจัยฉบับนี้ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 7 บท โดยบทที่ 2 เป็นการทบทวนงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 นำเสนอภาพรวมของโครงสร้างครัวเรือนไทย สถานการณ์ของครัวเรือนข้ามรุ่น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประเภทต่างๆ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา บทที่ 4 ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดครัวเรือนข้ามรุ่น บทที่ 5 ศึกษาและวิเคราะห์ความอยู่ดีมีสุข (well-being) ของครัวเรือนข้ามรุ่นเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น บทที่ 6 วิเคราะห์ความเปราะบางของครัวเรือนข้ามรุ่น และบทสุดท้ายสรุปผลการศึกษาและอภิปรายข้อเสนอแนะทางนโยบาย

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

ประเด็นเรื่องครัวเรือนข้ามรุ่นในสังคมไทยเป็นประเด็นที่มีการตระหนักรู้และได้รับการศึกษากันพอสมควรในทางประชากรศาสตร์และสังคมวิทยา แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาในเชิงลึกในทางเศรษฐศาสตร์มากนัก ทั้งนี้ การศึกษาเรื่องครัวเรือนข้ามรุ่นมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยที่กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือนไทย อันเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่เมือง นอกจากนี้ งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องครัวเรือนข้ามรุ่นยังเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นฐานของแรงงาน ตลอดจนผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงวัยและเด็ก ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้จึงแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มหัวข้อหลัก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือนไทย การย้ายถิ่นของแรงงาน เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (left-behind children) พ่อแม่สูงวัยที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (left-behind elderly parents) และ การเลี้ยงหลาน (grandparenting)

2.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือน

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือนในไทยเป็นที่สนใจของนักวิชาการในหลายแวดวงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือนส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของประชากรและนโยบายการให้สวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ครัวเรือนไทยไม่ได้เพียงแค่เปลี่ยนจากครัวเรือนขยายไปสู่ครัวเรือนเดี่ยวตามที่เข้าใจกัน แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากครัวเรือนที่มีสมาชิก 3 รุ่น ไปสู่ครัวเรือนที่มีสมาชิกอาศัยอยู่เพียงคนเดียว หรือครัวเรือนข้ามรุ่นที่มีปู่ย่า/ตายายอาศัยอยู่กับหลาน หรือครัวเรือนที่มีสมาชิกไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (ชาย โพธิ์สิตา, 2552) นอกจากนี้ในงานวิจัยอีกหลายชิ้นพบว่า ครัวเรือนไทยโดยเฉลี่ยมี

ขนาดเล็กลงและมีอายุเฉลี่ยมากขึ้น ขณะที่ครัวเรือนที่อยู่คนเดียวและครัวเรือนข้ามรุ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ขณะที่เด็กไทยมีโอกาสอยู่กับพ่อแม่ น้อยลง โดยเฉพาะเด็กในครัวเรือนยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อมรเทพ จาวะลา, 2552; Keeratipongpaibul, 2012; อนันต์ ภาวสุทธิไพสิฐ, 2559)

เมื่อเปรียบเทียบสภาพความอยู่ดีมีสุข งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่าประชากรในครัวเรือนข้ามรุ่นมีความอยู่ดีมีสุขที่ต่ำกว่าครัวเรือนประเภทอื่นเมื่อพิจารณาจากค่าใช้จ่ายในการบริโภคและรายได้ต่อหัว (อมรเทพ จาวะลา, 2552; อนันต์ ภาวสุทธิไพสิฐ, 2559) นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นซึ่งมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.62 เป็นร้อยละ 11.27 ในช่วงปี 1990-2007 มีแนวโน้มที่จะทำงานสูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในครัวเรือน 2 รุ่น หรือ 3 รุ่นอายุขึ้นไป อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่น่าแปลกใจคือครัวเรือนข้ามรุ่นไม่ได้มีปัญหาเรื่องการออมตามที่คาดการณ์ (Keeratipongpaibul, 2012) ขณะที่ผลการศึกษาจากข้อมูล Townsend Thai ซึ่งเป็นข้อมูลตัวอย่างซ้ำแบบรายเดือนของครัวเรือนพบว่า ลักษณะพิเศษของครัวเรือนข้ามรุ่นในภาคชนบท คือ รายได้ที่ยังไม่นับรวมเงินโอนจากคนที่เคยอยู่ในครัวเรือนมาก่อนแล้วย้ายออกนั้นไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในระดับที่เป็นอยู่ แต่หากรวมเงินโอนแล้วจะมีเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในระดับที่เป็นอยู่และมีการออมอยู่บ้าง (อนันต์ ภาวสุทธิไพสิฐ, 2559)

สำหรับสาเหตุของการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนข้ามรุ่นในไทยนั้นยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนนัก Mason (1992) อธิบายว่า การพัฒนาอุตสาหกรรม (Industrialization) ความเป็นเมือง (Urbanization) และการย้ายถิ่น (Migration) ปัจจัยหลัก 3 ปัจจัยที่กำหนดโครงสร้างครัวเรือนและการดูแลผู้สูงอายุ โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งผลให้แรงงานย้ายจากชนบทเข้าสู่เมือง ขณะที่ความเป็นเมืองและการย้ายถิ่นสามารถทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรม ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือนโดยเฉพาะในเขตชนบท (Mason, 1992 อ้างใน

Keeratipongpaibul, 2012) .ในทำนองเดียวกัน Shirai et al. (2017) พบว่า การย้ายถิ่นของแรงงานเพื่อหางานในเมืองใหญ่ยังขึ้นอยู่กับจำนวนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรที่มีในท้องถิ่น ซึ่งหากในหมู่บ้านมีครัวเรือนที่สมาชิกทำงานนอกภาคการเกษตรจำนวนมากกว่า ก็จะมีสัดส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่นที่น้อยกว่า (Shirai, Fox, Leisz, Fukui, & Rambo, 2017) นอกจากนี้ นักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนครัวเรือนข้ามรุ่นในไทยอาจเป็นผลมาจากการที่ประชากรวัยแรงงานจำนวนหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ (อรัญญา อ่างอ่ำ, 2553; ธัชไท กิริติพงศ์ไพบูลย์, 2556)

2.2 การย้ายถิ่น (Migration)

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้ครัวเรือนข้ามรุ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้นคือการย้ายถิ่นของวัยแรงงานจากพื้นที่ชนบทเข้าสู่พื้นที่เมือง หรือจากจังหวัดขนาดเล็กเข้าสู่จังหวัดขนาดใหญ่ โดยการย้ายถิ่นเป็นการกระจายความเสี่ยงประเภทหนึ่งของครอบครัว และให้ประโยชน์แก่ทั้งผู้ที่ย้ายถิ่นและไม่ได้ย้ายถิ่น ส่วนเหตุผลในการย้ายถิ่นมักมาจากการหางาน การศึกษาและการทำงาน (Knodel and Saengtienchai, 2007) ขณะที่ Piotrowski (2009) อธิบายว่า การย้ายถิ่นมีสาเหตุมาจากความไม่เท่าเทียมกันเชิงโครงสร้างระหว่างพื้นที่ที่เป็นภูมิลำเนาและพื้นที่ปลายทางของผู้ย้ายถิ่นฐาน โดยปัญหาความยากจนและการไม่มีงานรองรับในพื้นที่ชนบทเป็นปัจจัยหลัก และความต้องการแรงงานและจำนวนงานรองรับในพื้นที่เมืองเป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานย้ายถิ่น

ผลกระทบจากการย้ายถิ่นของแรงงานต่อความเป็นอยู่ของครอบครัวในภูมิลำเนาเดิมมีทั้งทางบวกและทางลบ Knodel and Saengtienchai (2007) ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทและพบว่า การย้ายถิ่นไปทำงานในพื้นที่เมืองของบุตรทำให้ความเป็นอยู่ของพ่อ

แม่สูงอายุที่ยังอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทดีขึ้นเนื่องจากได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากเงินที่ส่งกลับของผู้ที่ย้ายถิ่น (Migrant Remittances) โดยการพัฒนาทางเทคโนโลยีในการสื่อสารและการเดินทางสามารถช่วยผลกระทบทางลบจากการย้ายถิ่นของบุตรได้ อย่างไรก็ตาม การส่งเงินกลับของผู้ที่ย้ายถิ่นขึ้นอยู่กับสภาพสมรส การมีบุตรหรือบิดา/มารดาอยู่ในครอบครัวต้นทาง และการมีพี่/น้องย้ายถิ่น (Rindfuss et al., 2012)

ในทางตรงข้าม Piotrowski (2009) เห็นว่าการย้ายถิ่นของแรงงานเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่น โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้แรงงานย้ายถิ่นไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรในเมืองได้เองก็เนื่องมาจากทางเลือกสำหรับสถานรับเลี้ยงเด็กมีจำนวนน้อย หรือเป็นทางเลือกที่มีราคาสูงเกินไปทำให้แรงงานเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงได้ อีกทั้งความไม่เชื่อใจคนแปลกหน้าในสังคมเมืองก็ยังเป็นปัจจัยให้พ่อแม่ไม่ต้องการให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติดูแลบุตรของตน ดังนั้น การส่งบุตรให้ปู่ย่า/ตายายเลี้ยงของแรงงานย้ายถิ่นและการส่งเงินกลับ (Remittance) จึงอาจมีความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนกัน (Quid-Pro-Quo Exchange) ซึ่งจากการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างในอำเภอนางรอง Piotrowski พบว่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มที่จะได้รับการส่งเงินกลับมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม จำนวนเงินที่ปู่ย่า/ตายายในครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับน้อยกว่าจำนวนเงินที่ปู่ย่า/ตายายในครัวเรือนประเภทอื่นได้รับ

นอกจากนี้ งานศึกษาสังคมชนบทโดยการติดตามครัวเรือนในสองหมู่บ้านเป็นระยะเวลา 25 ปีงานหนึ่ง พบว่า การจำแนกประเภทการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวและแบบถาวรอาจไม่สามารถทำได้ชัดเจนนัก เนื่องจากครัวเรือนไทยในสังคมชนบทมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น แรงงานที่ย้ายถิ่นไปทำงานในเมืองใหญ่ยังคงติดต่อกับครัวเรือนดั้งเดิมของตนเองในชนบท ลักษณะความสัมพันธ์แบบนี้ส่งผลให้เกิดครัวเรือนที่มีหลานอาศัยอยู่กับปู่ย่า/ตายาย (หรือครัวเรือนข้าม

รุ่น) ในสังคมชนบทแม้ว่าอัตราการเกิดจะลดลงก็ตาม (Rigg, Promphaking, & Le Mare, 2014; Rigg, Salamanca, & Parnwell, 2012)

2.3 ผู้ที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (The 'Left Behinds')

การย้ายถิ่นของแรงงานวัยหนุ่มสาวส่งผลกระทบสืบเนื่องต่อสมาชิกในครัวเรือนที่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทหรือกลุ่มที่เรียกว่า ผู้ที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (The 'left behinds') ผลกระทบที่กลุ่มผู้ที่ทอดทิ้งไว้ข้างหลังได้รับผลกระทบอาจมีทั้งทางบวกและทางลบ และผลกระทบอาจเป็นผลกระทบต่อรายได้ ค่าใช้จ่าย รวมถึงการทำงานของสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ข้างหลัง ตัวอย่างเช่น Demurger and Wang (2016) ศึกษาผลกระทบของเงินโอนจากการย้ายถิ่นในประเทศที่มีต่อการใช้จ่ายของสมาชิกครัวเรือนที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลังในพื้นที่ชนบท และพบว่าเงินโอนช่วยเสริมรายได้ให้กับครัวเรือนในชนบท เพิ่มค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากกว่าที่จะเพิ่มค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน รวมถึงส่งผลกระทบทางลบต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา (Demurger & Wang, 2016) ในอีกงานศึกษาหนึ่ง Chang and Dong (2011) ศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของแรงงานต่อรูปแบบการใช้เวลาของสมาชิกในครัวเรือนที่ทิ้งไว้ข้างหลัง และพบว่า การย้ายถิ่นส่งผลให้เด็กและผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลังใช้เวลาในการทำงานในภาคการเกษตรและทำงานบ้านมากขึ้น (Chang & Dong, 2011) นอกจากนี้ Zimmer and Van Natta (2018) ศึกษาองค์ประกอบครัวเรือนและสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีสมาชิกในครอบครัวย้ายออกไปทำงานที่อื่นโดยใช้ข้อมูลจากประเทศกัมพูชา และพบว่า ครัวเรือนที่มีแม่ของผู้ย้ายถิ่นอาศัยอยู่ตามลำพังกับลูกของผู้ย้ายถิ่น (หรือ ยา/ยายอาศัยกับหลาน) ในครัวเรือนข้ามรุ่นเป็นกลุ่มที่มีความด้อยโอกาสมากที่สุด (Zimmer & Van Natta, 2018)

เนื่องจากสมาชิกครัวเรือนที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลังมักประกอบด้วยเด็กและผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางสูงเนื่องจากอยู่ในวัยพึ่งพิง งานวิจัยส่วนใหญ่จึงเน้นศึกษาผลกระทบ

ที่เฉพาะต่อกลุ่มเด็กหรือผู้สูงอายุ โดยเด็กมักได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพและการศึกษา ส่วนผู้สูงอายุมักได้รับผลกระทบด้านสุขภาพและการขาดแคลนผู้ดูแล ดังรายละเอียดในหัวข้อ ย่อยถัดไป

2.3.1 เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (Left-Behind Children)

งานวิจัยจำนวนมากศึกษาผลกระทบของการที่เด็กไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ซึ่งต้องไปทำงานที่อื่นเป็นเวลานาน ซึ่งอาจเรียกว่า เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (left-behind children) ผลการศึกษาจำนวนหนึ่งพบว่าเงินที่ส่งกลับจากแรงงานย้ายถิ่นส่งผลทางบวกต่อผลลัพธ์ทางสุขภาพและการศึกษาของเด็ก ขณะเดียวกัน ผลการศึกษาก็จำนวนหนึ่งก็ชี้ให้เห็นถึงผลเสียของการที่เด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่อันเนื่องมาจากการที่พ่อแม่ต้องไปทำงานที่อื่น ด้วยเหตุผลว่า การมีพ่อแม่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับเด็กไม่อาจทดแทนได้ด้วยจำนวนเงินที่พ่อแม่ส่งกลับไปให้ผู้ดูแลเด็ก (ในที่นี้คือปู่ย่า/ตายาย) โดยจะเห็นได้จากการที่เด็กเหล่านี้มีความเปราะบางทางด้านอารมณ์และเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดหรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น HIV/AIDs (Nguyen, Yeoh, & Toyota, 2006)

ในบริบทของประเทศไทย Jampaklay (2006b) ศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากโครงการกาญจนบุรีของมหาวิทยาลัยมหิดลและพบว่า เด็กที่มีแม่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันเป็นระยะเวลานานมีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาต่ำกว่าเด็กที่มีแม่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ขณะที่การไม่มีพ่ออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันไม่ส่งผลใด ๆ ต่อโอกาสในการศึกษาต่อของเด็ก ในอีกงานศึกษาหนึ่ง Jampaklay et al. (2010) เปรียบเทียบเด็กที่มาจากครัวเรือนสามประเภท ได้แก่ ครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่มีการย้ายถิ่น ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และครัวเรือนที่ไม่มีการย้ายถิ่น ผลการศึกษพบว่า เด็กที่พ่อแม่ไม่มีการย้ายถิ่นมีผลการศึกษาดีกว่าเด็กที่พ่อแม่มีการย้ายถิ่น ขณะที่เด็กทั้งสองกลุ่มนี้ไม่มีความแตกต่างกันใน

ประเด็นปัญหาทางจิตใจ สำหรับด้านความเสี่ยงทางสุขภาพ เด็กที่พ่อหรือแม่มีการย้ายถิ่นมีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่และดื่มสุรามากกว่าเด็กกลุ่มอื่น

นอกจากนี้งานของสุธรรม นันทมงคลชัยและคณะ (2549) พบว่า เด็กวัยเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นผู้ย้ายถิ่นมีระดับไอคิวต่ำกว่าปกติถึง 1.4 เท่าของเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่มีใครเป็นผู้ย้ายถิ่น ในทำนองเดียวกัน สุธรรม นันทมงคลชัยและคณะ (2550) พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยปู่ย่า/ตายายมีโอกาสมิพัฒนาการต่ำกว่าปกติ 2 เท่าของเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยพ่อแม่

Graham and Jordan (2011) เปรียบเทียบผลกระทบของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของพ่อแม่ต่อสุขภาพจิตของเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปีใน 4 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ไทยและเวียดนาม ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่พ่อแม่มีการย้ายถิ่นในอินโดนีเซียและไทยมีสุขภาพจิตแย่กว่าเด็กที่ในครัวเรือนที่ไม่มีการย้ายถิ่น แต่ในประเทศฟิลิปปินส์และเวียดนามกลับไม่พบผลกระทบในทางลบนี้ Adhikari et al. (2556) ศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ต่อสุขภาพจิตของเด็กที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลังในประเทศไทย ผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างสถานะการย้ายถิ่นของพ่อแม่ต่อสุขภาพจิตของ left-behind children แต่พบว่าประวัติการย้ายถิ่นในอดีตของมารดามีผลต่อปัญหาสุขภาพจิตของ left-behind children ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการย้ายถิ่นของมารดาอาจส่งผลทางจิตใจในระยะยาวสำหรับเด็กที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (Adhikari, et al., 2013)

2.3.2 ผู้สูงอายุที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (Left-Behind Elderly)

การย้ายถิ่นของคนวัยหนุ่มสาวจากชนบทเข้าสู่เมือง นอกจากจะส่งผลกระทบต่อเด็กแล้วยังส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุอีกด้วย หรืออาจมองได้ว่าเป็นผลกระทบของการย้ายถิ่นของบุตรที่เป็นผู้ใหญ่ (adult children) ต่อพ่อแม่สูงวัย (elderly parents) ในบริบทของประเทศจีน มี

งานศึกษาจำนวนมากที่วิเคราะห์ผลกระทบของการย้ายถิ่นของหนุ่มสาวต่อสุขภาพของพ่อแม่ที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท ตัวอย่างเช่น Ao, Jiang, & Zhao (2016) พบว่า จำนวนบุตรที่ย้ายถิ่นที่เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนจะเพิ่มความน่าจะเป็นในการมีสุขภาพที่แย่ของพ่อแม่สูงวัย ขณะที่ Evandrou, Falkingham, Qin, & Vlachantoni (2017) พบว่า การย้ายถิ่นของบุตรชายเพิ่มความเสี่ยงในการเป็นโรคเรื้อรังโดยเฉพาะโรคทางเดินอาหารของพ่อแม่สูงวัย นอกจากนี้ผลกระทบต่อสุขภาพแล้ว งานศึกษาอื่นยังพบผลกระทบต่อ โดย

ในบริบทของประเทศไทย Knodel et al. (2010) พบว่าการย้ายถิ่นของบุตรอาจไม่ได้ส่งผลทางลบต่อความเป็นอยู่ของพ่อแม่ที่อยู่ในพื้นที่ชนบทเสมอไป เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีการปรับตัวและการส่งเงินกลับของบุตรอาจทำให้ความเป็นอยู่ของพ่อแม่ดีขึ้นได้ รวมถึงเทคโนโลยีเช่นโทรศัพท์เคลื่อนที่ช่วยให้ทั้งสองฝ่ายยังคงติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกและสามารถรักษาการติดต่อทางสังคมไว้ได้ อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้อาจไม่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับประเทศไทยในอนาคต โดยเฉพาะผู้สูงวัยที่อายุน้อย เนื่องจากภาวะการเจริญพันธุ์ที่ลดลงอาจส่งผลให้จำนวนบุตรที่ไม่ได้ย้ายถิ่นและอาศัยใกล้เคียงกับพ่อแม่มีจำนวนลดลง หรือไม่มีเลย ซึ่งจะส่งผลต่อการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในวัยที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ (Knodel, Kespichayawattana, Saengtienchai, & Wiwatwanich, 2010)

2.4 การเลี้ยงหลาน (Grandparenting)

ผลกระทบส่วนหนึ่งของครัวเรือนข้ามรุ่นได้แก่ผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุ ซึ่งต้องรับภาระในการเลี้ยงดูหลานแทนพ่อแม่ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ปรากฏการณ์ “การเลี้ยงหลาน” (grandparenting) มีทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา แต่มีที่แตกต่างกัน ในประเทศพัฒนาแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ครัวเรือนที่มีปู่ย่าตายายเป็นผู้เลี้ยงดูหลานมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการตั้งครุภักในวัยรุ่น แม่เลี้ยงเดี่ยว

เอดส์และยาเสพติด ซึ่งในกรณีเหล่านี้ ปู่ย่าตายายเป็นทางเลือกที่ดีกว่าระบบสวัสดิการเด็ก (ดูตัวอย่างงานวิจัย เช่น Hayslip) ขณะที่ในประเทศกำลังพัฒนา ปรากฏการณ์ การเลี้ยงหลานหรือ grandparenting มักมีสาเหตุมาจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่ของเด็ก และพ่อแม่ยังคงให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการเลี้ยงดูเด็ก

Ingersoll-Dayton et al. (2017) สำรวจที่มาของการเลี้ยงหลานของปู่ย่า/ตายายในครัวเรือนข้ามรุ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการจำแนกประเภทของปู่ย่า/ตายายที่เลี้ยงดูหลานออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) “child savers” ซึ่งหมายถึงปู่ย่า/ตายายมีบทบาทในการช่วยให้เด็กมีสวัสดิการที่ดีขึ้น (2) “mother savers” ซึ่งหมายถึงปู่ย่า/ตายายมีบทบาทเป็นผู้ช่วยแม่ของเด็กให้สามารถทำงานได้ (3) “family savers” ซึ่งหมายถึงปู่ย่า/ตายายมีบทบาทในการช่วยให้สวัสดิการของครอบครัวดีขึ้น และ (4) “family maximizers” ซึ่งหมายถึงปู่ย่า/ตายายมีบทบาทในการช่วยให้ครอบครัวมีสวัสดิการที่ดีที่สุด (Timonen & Arber, 2012; Arber & Timonen, 2012; Baker & Silverstein, 2012 อ้างใน Ingersoll-Dayton, Punpuing, Tangchonlatip, & Yakas, 2017)

ในบริบทของประเทศไทย Ingersoll-Dayton et al. (2017) พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ปู่ย่า/ตายายกลายเป็นผู้เลี้ยงดูหลานในครัวเรือนข้ามรุ่นประกอบด้วยบรรทัดฐานเกี่ยวกับการให้การเลี้ยงดูหลานและความรับผิดชอบต่อครอบครัว ทางเลือกในการเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เพียงพอ ความจำเป็นทางการเงิน ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว และความต้องการมีเพื่อนในวัยสูงอายุ

ในการศึกษาความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนที่มีปู่ย่า/ตายายเป็นผู้เลี้ยงดูหลาน Mutchler and Baker (2004) ได้เปรียบเทียบครัวเรือนข้ามรุ่นกับครัวเรือน 3 รุ่นซึ่งมีผู้สูงอายุเป็นผู้เลี้ยงดูหลานโดยใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรในปี 2000 และพบว่า ปู่ย่าตายายที่มีหน้าที่รับผิดชอบใน

การเลี้ยงดูหลานมักมีอายุค่อนข้างน้อย โดยครัวเรือนข้ามรุ่นมักมีหลานที่มีอายุอยู่ในวัยเรียน ขณะที่ครัวเรือน 3 รุ่นจะประกอบด้วยหลานที่มีอายุก่อนวัยเรียน นอกจากนี้ กว่าครึ่งของครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่าร้อยละ 150 ของเส้นความยากจน ในงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่ง Baker and Mutchler (2014) วิเคราะห์ความยากจนในครัวเรือนที่มีปู่ย่าตายายเป็นหัวหน้าครัวเรือน และพบว่าเด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีปู่ย่าตายายเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีความเสี่ยงที่จะมีความไม่มั่นคงทางสุขภาพ (วัดจากการมีประกันสุขภาพ) เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่มีพ่อแม่ (หรือ พ่อ/แม่) เป็นหัวหน้าครัวเรือน

สำหรับการศึกษาในบริบทของประเทศไทย Knodel and Chayovan (2008) ใช้ข้อมูลสำรวจประชากรสูงอายุในปี ค.ศ. 2007 เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบสถานการณ์ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุเพศชายและหญิงในครัวเรือนข้ามรุ่น ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ดูแลหลานมากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุเพศชายมีแนวโน้มที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บุตรหลานทั้งที่อาศัยอยู่และไม่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ในกลุ่มของงานวิจัยเชิงคุณภาพ อารี จำปากลาย (2552) ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ระดับลึกจากผู้สูงวัยในครัวเรือนข้ามรุ่น และพบว่า ครอบครัวผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในฐานะค่อนข้างลำบาก มีการส่งเงินกลับไม่สม่ำเสมอ หรือมีจำนวนไม่มากพอที่จะทำให้ทั้งหลานและปู่ย่า/ตา ยายมีความอยู่ดีมีสุขที่ “สมบูรณ์พูนสุข” ในอีกงานวิจัยหนึ่ง กาญจนา เทียนลาย และวรรณิ หุตะแพทย์ (2552) ศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงดูหลานในครัวเรือนข้ามรุ่นของประเทศไทย โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพและเก็บข้อมูลจากจังหวัดพิษณุโลก ขอนแก่น และกาญจนบุรี การศึกษานี้พบว่าปู่ย่า/ตา ยายส่วนใหญ่เต็มใจและยินดีรับหน้าที่ในการดูแลหลาน แต่ในขณะเดียวกัน การเลี้ยงดูหลานก็เป็นภาระและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางจิตใจของผู้สูงอายุ เนื่องจากได้รับ

เงินส่งกลับจากบุตรที่ไม่เพียงพอ ประกอบกับการมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรงและฐานะทางเศรษฐกิจ
ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ

Knodel and Nguyen (2015) เปรียบเทียบข้อมูลผู้สูงอายุในครัวเรือนข้ามรุ่นในประเทศ
เมียนมาร์ ไทยและเวียดนาม โดยใช้ข้อมูลสำรวจปี 2554 และพบว่าผู้สูงอายุจำนวนมากอาศัย
อยู่กับหลานทั้งที่มีและไม่มีพ่อแม่ของหลานอยู่ด้วย โดยการเลี้ยงดูหลานเป็นส่วนสำคัญในการ
เป็นผู้สูงอายุที่มีผลิตภาพ (productive ageing) ทั้งนี้ แม้ว่าพ่อแม่ของเด็กไม่ว่าจะอาศัยอยู่กับ
เด็กหรือไม่ก็ตาม แต่พ่อแม่ของเด็กยังเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงินในการเลี้ยงดูหลาน และปู่ย่า
ตายายส่วนใหญ่ไม่คิดว่าการเลี้ยงหลานเป็นภาระ

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจที่พบในงานศึกษานี้คือ ผู้สูงอายุในไทยมีแนวโน้มที่จะอาศัย
อยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นมากที่สุดเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในอีกสองประเทศ โดยร้อยละ 12 ของ
ผู้สูงอายุในไทยที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปีอาศัยอยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่น ในขณะที่ในประเทศเมียน
มาร์และเวียดนาม มีผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปีและอาศัยอยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นเพียงร้อย
ละ 4.4 และ 4.5 ตามลำดับ ตัวเลขเหล่านี้ชี้ให้เห็นปัญหาเนื่องจากผู้สูงอายุในไทยมีแนวโน้มที่จะ
มีจำนวนหลานน้อยกว่าผู้สูงอายุในอีกสองประเทศ (Knodel&Nguyen, 2015) Knodel and
Nguyen อธิบายว่าความแตกต่างในจำนวนของครัวเรือนข้ามรุ่นนี้มาจากระดับการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจที่ต่างกัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจในไทยซึ่งก้าวหน้าไปมากกว่าในอีกสองประเทศ
ส่งผลให้เกิดโอกาสในการจ้างงานในพื้นที่ที่ไกลจากที่อยู่ของพ่อแม่ และกระตุ้นให้เกิดการย้าย
ถิ่นไปจากภูมิสำเนาเดิม ขณะที่ในประเทศเมียนมาร์ การขาดโอกาสในการทำงานที่อื่นส่งผลให้
ลูกที่เป็นผู้ใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ไม่ไกลจากพ่อแม่ของตน

จะเห็นได้ว่า จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น การศึกษาเกี่ยวกับครัวเรือน
ข้ามรุ่นของประเทศไทยในภาพรวมยังคงมีประเด็นที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมทั้งในด้านความอยู่ดีมีสุข
ของครัวเรือนไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตทางเศรษฐกิจในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา และใน
ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นในสังคมไทยในปัจจุบัน
การศึกษาในสองประเด็นนี้จะช่วยเติมเต็มช่องว่างในวรรณกรรม และสามารถนำไปสู่ประเด็น
การวิจัยเชิงนโยบายในอนาคตได้

บทที่ 3 ภาพรวมสถานการณ์ของครัวเรือนข้ามรุ่น

3.1 วิธีการศึกษา

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ใช้สถิติพรรณนาในการฉายภาพสถานการณ์ของครัวเรือนข้ามรุ่นในช่วงปี พ.ศ. 2533-2558 และเปรียบเทียบตัวแปรทางเศรษฐกิจ อาทิ รายได้ทั้งหมด รายได้ประจำ ค่าใช้จ่ายในการบริโภค ค่าใช้จ่ายทางด้านการศึกษาและสุขภาพ เงินโอน ตลอดจนหนี้สินของ ครัวเรือนข้ามรุ่นเปรียบเทียบกับตัวแปรเหล่านี้ของครัวเรือนประเภทอื่น โดยอาศัยข้อมูลจากการสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-Economic Surveys: SES) ในปี พ.ศ. 2533, 2537, 2543, 2549, 2554, และ 2558 และข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในปี พ.ศ. 2550 และ 2554

3.2 ภาพรวมโครงสร้างครัวเรือนในไทยในช่วง 2533-2558

ในช่วงปี พ.ศ.2533-2558 ครัวเรือนไทยมีขนาดเล็กลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยจำนวนสมาชิกใน ครัวเรือนเฉลี่ยลดลงจากประมาณ 4 คนต่อครัวเรือนในปี พ.ศ. 2533 เป็นไม่เกิน 3 คนต่อ ครัวเรือนในปี พ.ศ. 2558 (ดูรูปที่ 1) เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงจำนวนของครัวเรือน ประเภทต่าง ๆ จะเห็นว่า ครัวเรือน 2 รุ่นมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยลดลงจากร้อยละ 60 ในปี พ.ศ. 2533 เป็นประมาณร้อยละ 35 ในปี พ.ศ. 2558 ส่วนครัวเรือน 3 รุ่นมีแนวโน้ม ลดลงเช่นกัน โดยมีเพียงร้อยละ 15 ของครัวเรือนทั้งหมดในปี พ.ศ. 2558 สิ่งที่น่าสนใจคือ ครัวเรือนขนาดเล็ก (ได้แก่ ครัวเรือนที่มีสมาชิกเพียงคนเดียว ครัวเรือน 1 รุ่น) และครัวเรือนข้าม รุ่นกลับมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยในปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมี สัดส่วนเกือบถึงร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด ครัวเรือน 1 รุ่นมีสัดส่วนถึงร้อยละ 23 ของ

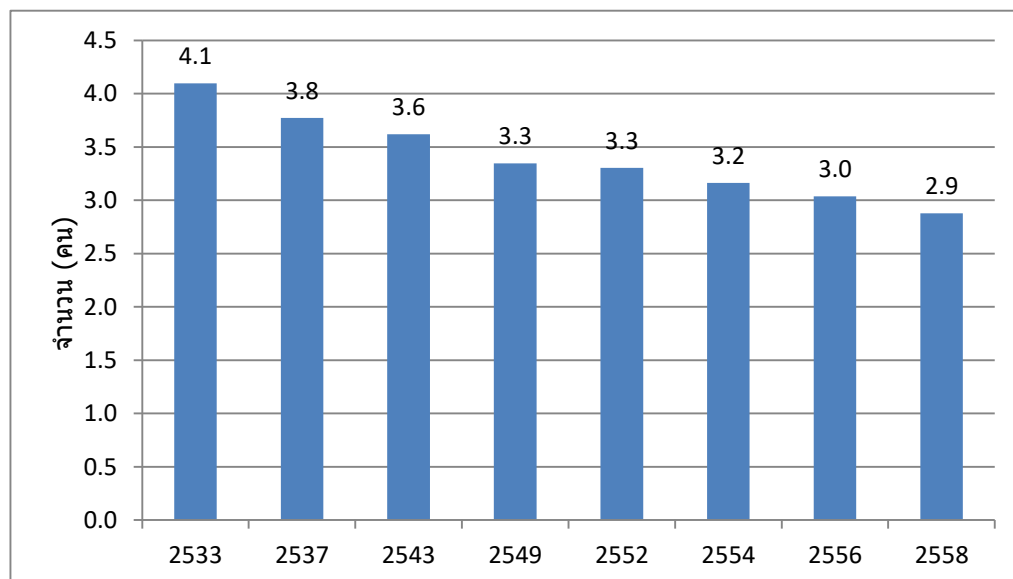
ครัวเรือนทั้งหมด ขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 6 ของครัวเรือนทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2 ในปี พ.ศ. 2533 (ดูรูปที่ 2)

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบครัวเรือนในแต่ละภาค โดยเปรียบเทียบ สัดส่วนของครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2533 2543 2554 และ 2558 (ดูรูปที่ 3) จะเห็นว่า ครัวเรือน 2 รุ่นมีสัดส่วนที่ลดลง ขณะที่ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวและครัวเรือน 1 รุ่นมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นในทุกภาค นอกจากนี้ ในภาคกลางและภาคใต้มีสัดส่วนครัวเรือน 3 รุ่นลดลงอย่างต่อเนื่อง สำหรับครัวเรือนข้ามรุ่น มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีครัวเรือนข้ามรุ่นในสัดส่วนที่สูงที่สุด และมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 5 เท่าในระหว่างปี พ.ศ. 2533-2558 โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.6 ในปี พ.ศ. 2533 เป็นร้อยละ 10.4 ในปี พ.ศ. 2558 ส่วนภาคเหนือก็มีจำนวนครัวเรือนข้ามรุ่นในสัดส่วนที่สูงเป็นลำดับสอง และมีอัตราการเพิ่มมากกว่า 2 เท่าในระหว่างปี พ.ศ. 2533-2558 ขณะที่ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นต่อครัวเรือนทั้งหมด น้อยลงมาตามลำดับ ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของประชากรที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันระหว่างภูมิภาค โดยการลดลงของสัดส่วนครัวเรือน 2 รุ่นและการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวและครัวเรือน 1 รุ่น อาจเป็นผลมาจากปัจจัยทางประชากรที่เปลี่ยนแปลงเหมือนกันทั่วประเทศ เช่น การลดลงของอัตราการเกิดและอัตราการตาย ส่วนของ สัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นที่เพิ่มขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนืออาจเป็นผลมาจาก ปัจจัยเฉพาะในภูมิภาคนั้น เช่น การย้ายถิ่น และปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่น

เมื่อเปรียบเทียบครัวเรือนรูปแบบต่าง ๆ ระหว่างพื้นที่ในเขตเทศบาลและนอกเขต เทศบาลในช่วงระยะเวลาเดียวกัน (ดูรูปที่ 4) พบว่า ในทั้งสองพื้นที่ ครัวเรือน 2 รุ่นมีสัดส่วนสูงที่สุดแต่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีสัดส่วนน้อยที่สุด แต่มีแนวโน้ม

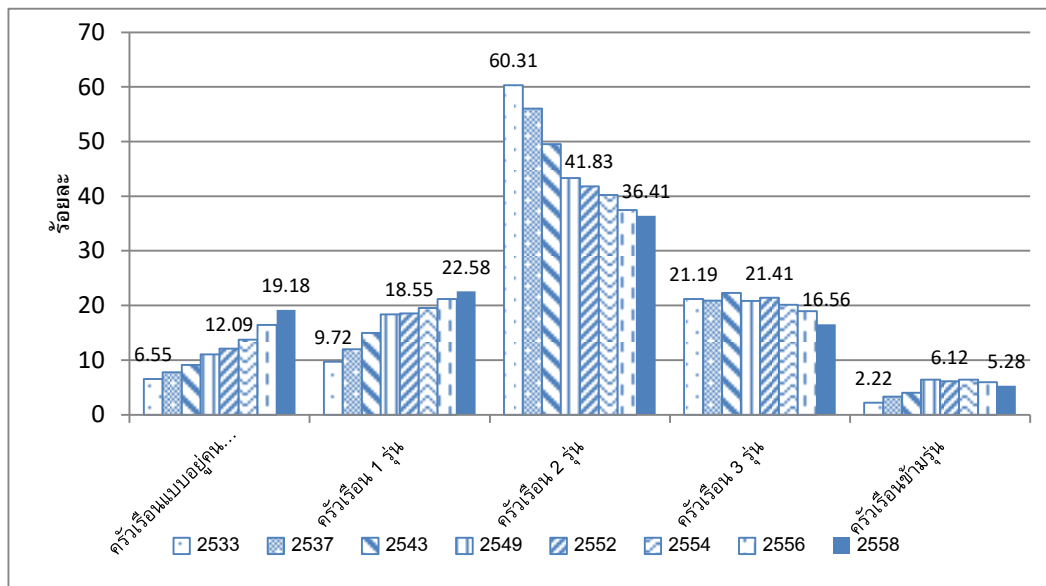
เพิ่มสูงขึ้น สำหรับพื้นที่ในเขตเทศบาล ครั้วเรือน 1 รุ่นและครั้วเรือนแบบอยู่คนเดียวมีสัดส่วนมากเป็นลำดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ โดยครั้วเรือนแบบอยู่คนเดียวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่า ส่วนครั้วเรือน 3 รุ่นมีสัดส่วนลดลงหลังปี 2552 สำหรับพื้นที่นอกเขตเทศบาล ครั้วเรือน 3 รุ่นมีสัดส่วนมาเป็นลำดับที่ 2 และมีแนวโน้มลดลง ขณะที่ครั้วเรือน 1 รุ่นและครั้วเรือนแบบอยู่คนเดียวมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

รูปที่ 1 จำนวนสมาชิกในครั้วเรือนโดยเฉลี่ย

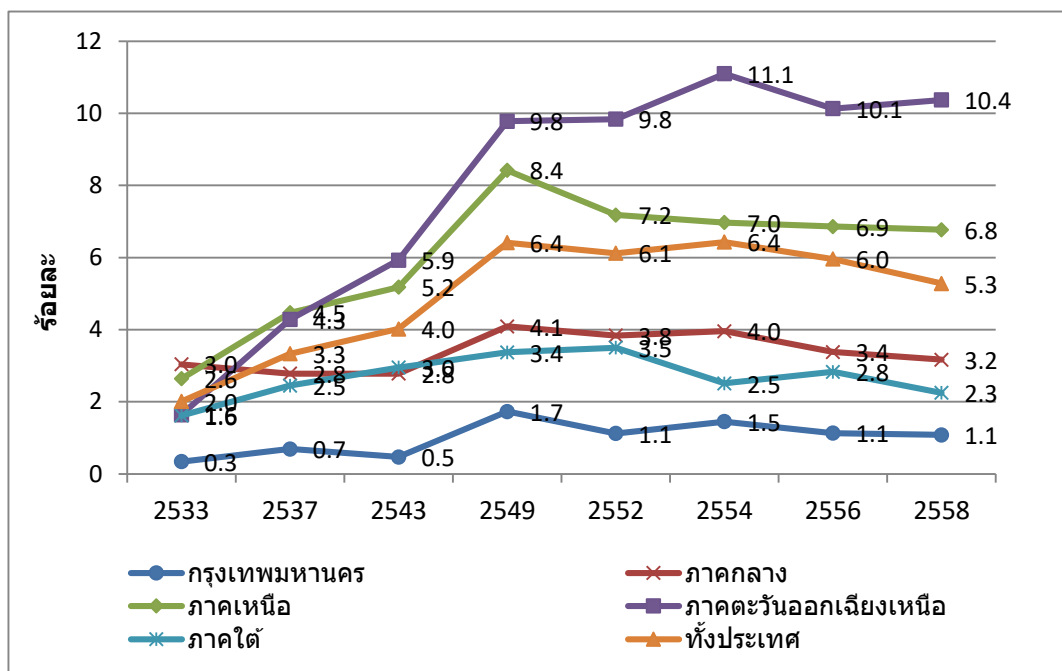
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครั้วเรือน

รูปที่ 2 โครงสร้างครัวเรือนไทย

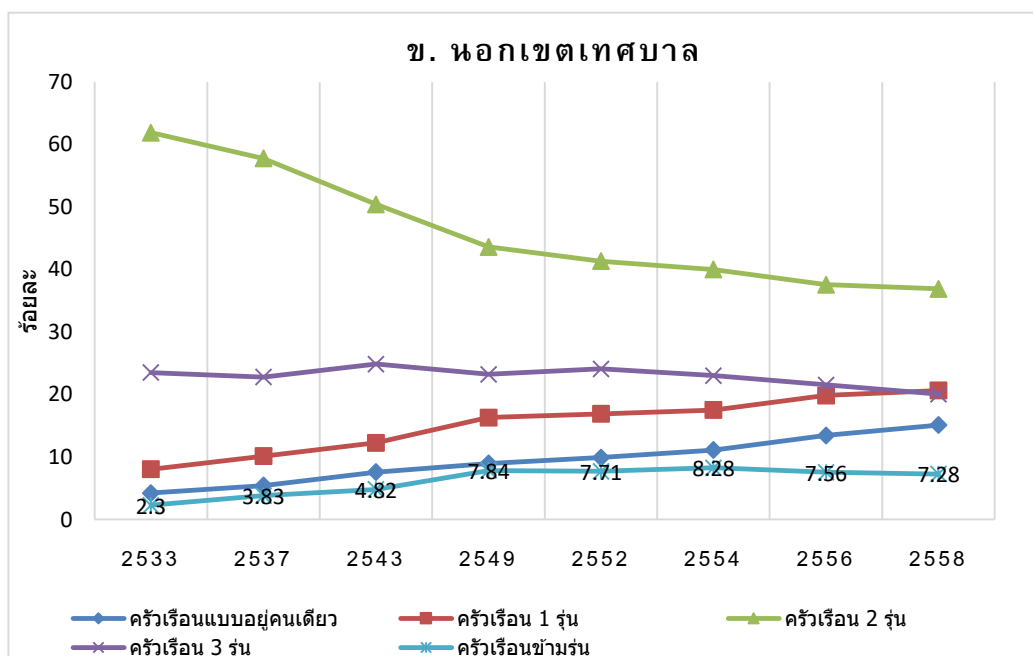
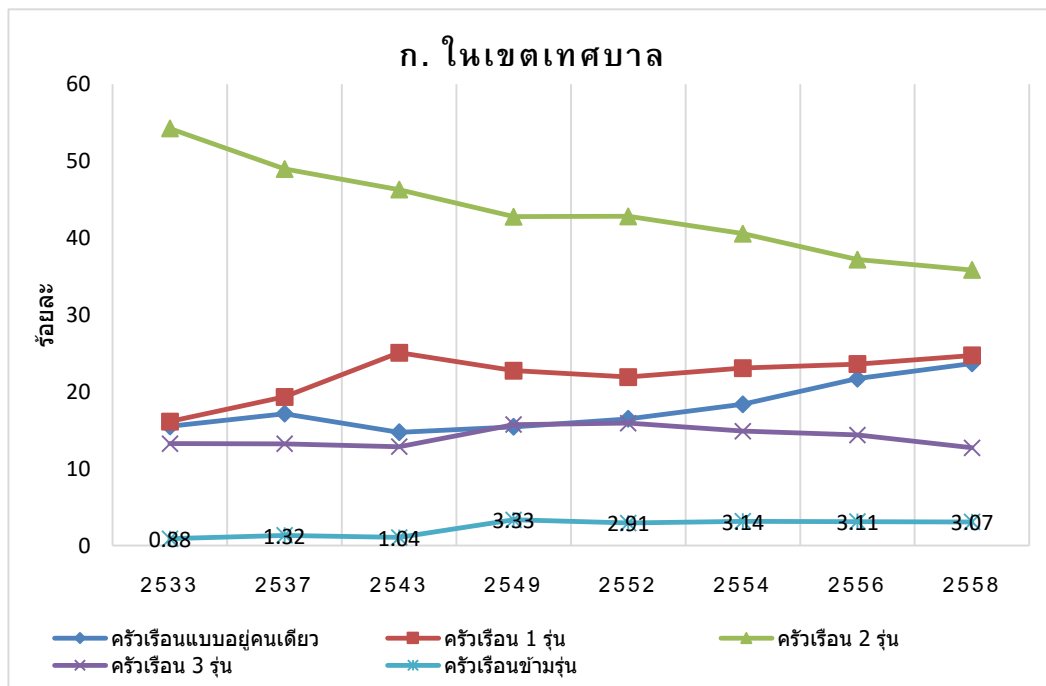
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 3 รูปแบบครัวเรือนในแต่ละภาค

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 4 สัดส่วนครัวเรือนประเภทต่าง ๆ แบ่งตามเขตเทศบาล

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

3.3 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประเภทต่าง ๆ

ข้อมูลในส่วนนี้แสดงภาพรวมของความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกในครัวเรือนแต่ละประเภทในช่วงปี 2533-2558 โดยพิจารณาจากตัวแปรทางเศรษฐกิจหลักที่สำคัญ ได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่าย เงิน โอน และหนี้ ซึ่งได้ทำปรับระดับราคาให้อยู่ในรูปของค่าที่แท้จริง (real terms) และใช้ระดับราคา ในปี 2558 เป็นปีฐาน

3.3.1 ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

รูปที่ 5 แสดงค่าใช้จ่ายรวมต่อเดือนของครัวเรือนซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการบริโภคและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การบริโภค จะเห็นว่า ค่าใช้จ่ายรวมเพิ่มขึ้นสำหรับ ครัวเรือนทุกประเภท และครัวเรือน 3 รุ่นมีค่าใช้จ่ายรวมสูงที่สุด รองลงมาคือ ครัวเรือน 2 รุ่น และครัวเรือน 1 รุ่น ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นและครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีค่าใช้จ่ายรวมน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายรวมต่อหัวต่อเดือนของสมาชิกครัวเรือนแต่ละประเภทกลับพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายรวมต่อหัวน้อยที่สุด ขณะที่ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีค่าใช้จ่ายรวมต่อหัวสูงสุด รองลงมาคือครัวเรือน 1 รุ่น ครัวเรือน 2 รุ่น และครัวเรือน 3 รุ่น ตามลำดับ โดยในปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีค่าใช้จ่ายรวมต่อหัวประมาณ 12,400 บาทต่อเดือน ซึ่งคิดเป็นมูลค่าประมาณสามเท่าของค่าใช้จ่ายรวมต่อหัวเฉลี่ยใน ครัวเรือนข้ามรุ่นที่อยู่ประมาณ 4,500 บาทต่อเดือน (ดูรูปที่ 6)

ในทำนองเดียวกัน รูปที่ 7 และรูปที่ 8 แสดงค่าใช้จ่ายในการบริโภคทั้งหมดต่อเดือนของ ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัวต่อเดือน รูปแบบความแตกต่างของค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนประเภทต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความแตกต่างของค่าใช้จ่ายรวมของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนสามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคทั้งหมดสูงสุด ครัวเรือนแบบ

อยู่คนเดียวมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคทั้งหมดต่ำที่สุดแต่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อหัวสูงที่สุด และครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัวต่ำที่สุด

นอกจากนี้ เพื่อให้เห็นภาพขององค์ประกอบที่สำคัญของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ผู้วิจัยได้คำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวที่สำคัญสามประเภท ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของเด็ก โดยพิจารณาเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัว² ดังแสดงในรูปที่ 9-11

จากรูปที่ 9 จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีค่าใช้จ่ายต่อหัวในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มสูงที่สุด ขณะที่ครัวเรือน 3 รุ่นและครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายต่อหัวในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มใกล้เคียงกันและมีมูลค่าต่ำที่สุด ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ครัวเรือน 3 รุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัวต่ำที่สุดในช่วงปี 2533-2543 และ ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัวต่ำที่สุดในช่วงปี 2549-2558 ขณะที่ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัวสูงที่สุดในช่วงปี 2533-2549 ส่วนครัวเรือน 1 รุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัวสูงที่สุดในช่วงปี 2552-2558

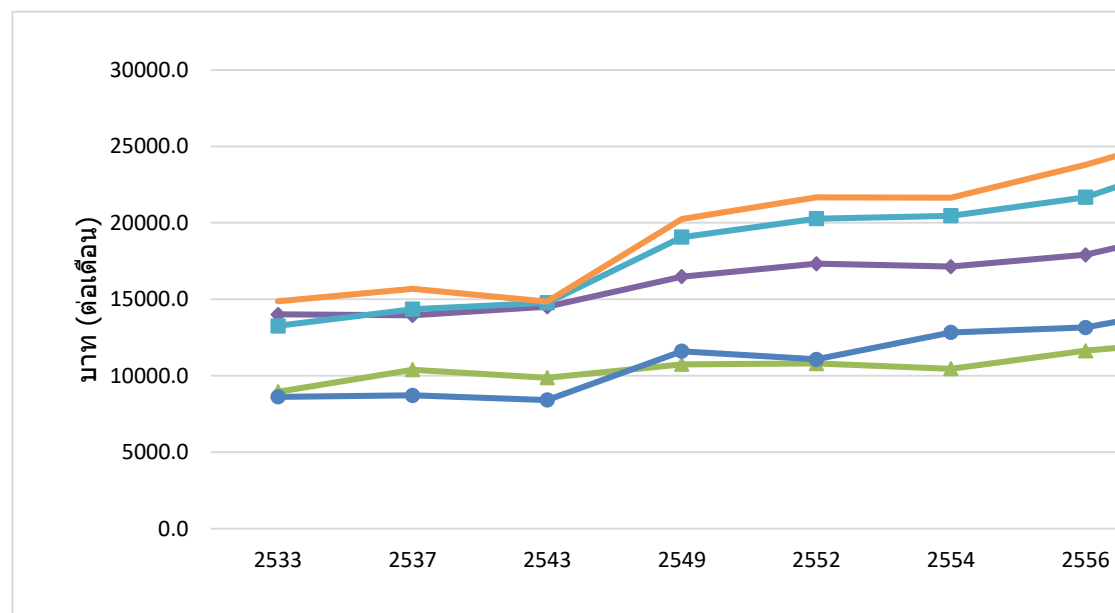
ข้อมูลค่าใช้จ่ายต่อหัวทางการแพทย์ในรูปที่ 10 มีความน่าสนใจสามประการ ดังนี้ หนึ่ง ในภาพรวมค่าใช้จ่ายต่อหัวทางการแพทย์มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ 2543 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นผลของโครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งอาจช่วยลดค่าใช้จ่ายแบบ out-of-pocket ของครัวเรือน สอง รูปแบบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของครัวเรือนที่พบค่อนข้างขัดแย้งกับสิ่งที่ควรจะเป็น นั่นคือ ครัวเรือนข้ามรุ่นและครัวเรือน 3 รุ่นซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นเด็กและ

² สำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัว ผู้วิจัยคำนวณจากค่าใช้จ่ายทางการศึกษาทั้งหมดของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือนหารด้วยจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่กำลังศึกษาอยู่

ผู้สูงอายุ น่าจะมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูงกว่าครัวเรือนประเภทอื่นซึ่งมีสมาชิกอยู่ในวัยกลางคนมากกว่า

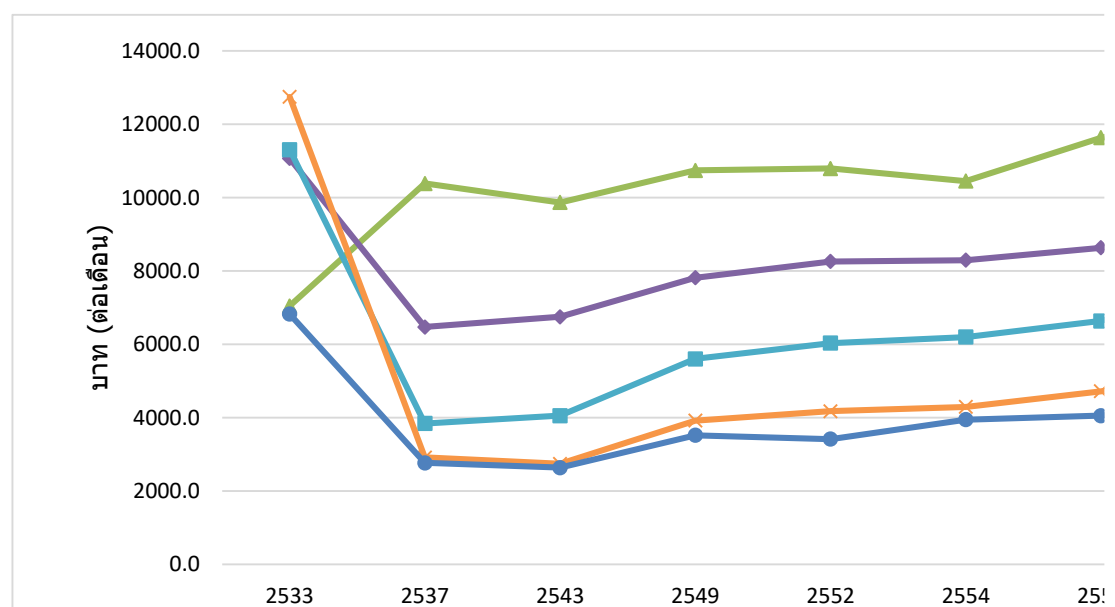
สุดท้ายรูปที่ 11 แสดงค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวในครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ซึ่งได้แก่ ครัวเรือน 2 รุ่น ครัวเรือน 3 รุ่น และครัวเรือนข้ามรุ่น จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวน้อยที่สุด ขณะที่ครัวเรือน 2 รุ่นมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวสูงที่สุด โดยในปี 2558 ครัวเรือน 2 รุ่นมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 7,500 บาทต่อเดือน ซึ่งมากกว่า 2 เท่าของค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวเฉลี่ยในครัวเรือนข้ามรุ่นที่อยู่ประมาณ 3,200 บาทต่อเดือน เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงปี 2533-2558 ส่วนต่างในค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวในครัวเรือนสองประเภทนี้มีค่ามากขึ้น จะเห็นได้จากการที่ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวในครัวเรือน 2 รุ่นมีค่ามากกว่าค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในครัวเรือนข้ามรุ่นน้อยกว่าไม่ถึง 2 เท่าในปี 2533 ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนให้เห็นช่องว่างในโอกาสทางการศึกษาของเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรูปแบบแตกต่างกัน

รูปที่ 5 ค่าใช้จ่ายรวมของครัวเรือน

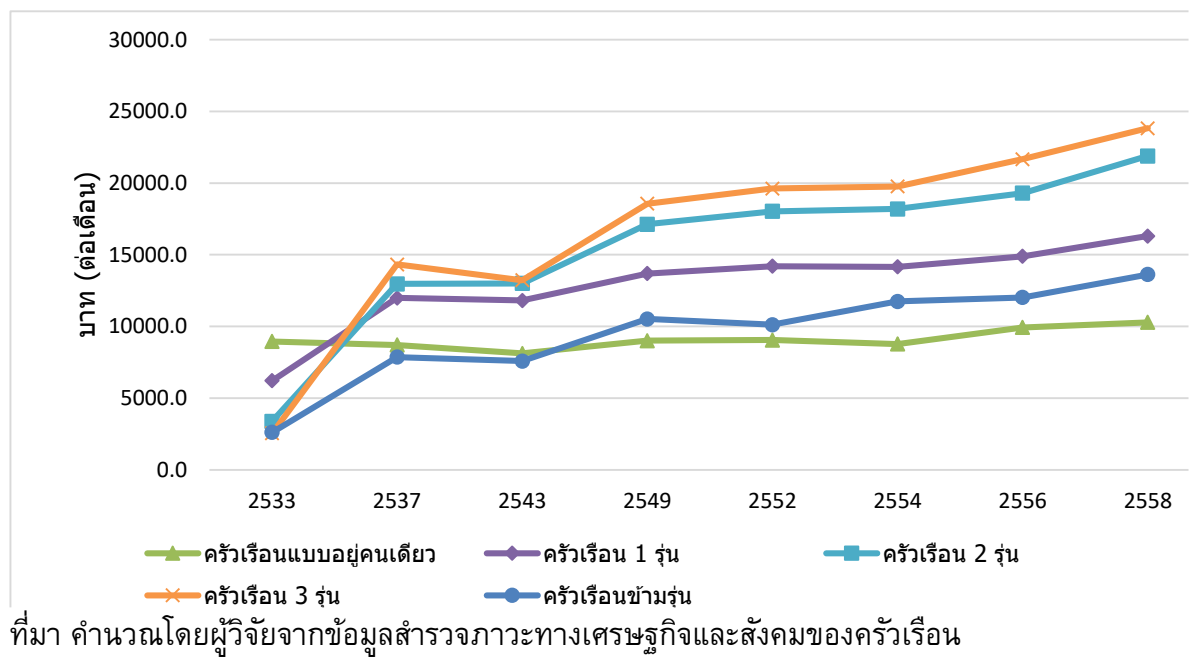
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 6 ค่าใช้จ่ายรวมต่อหัว

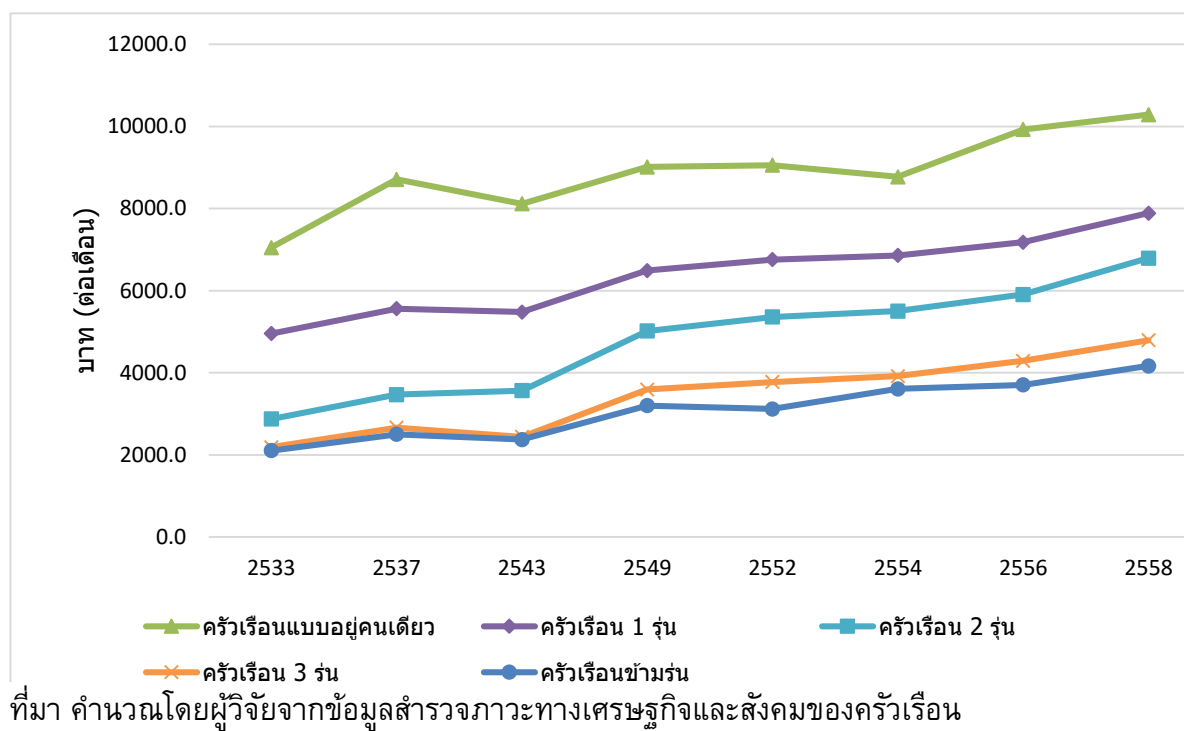

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

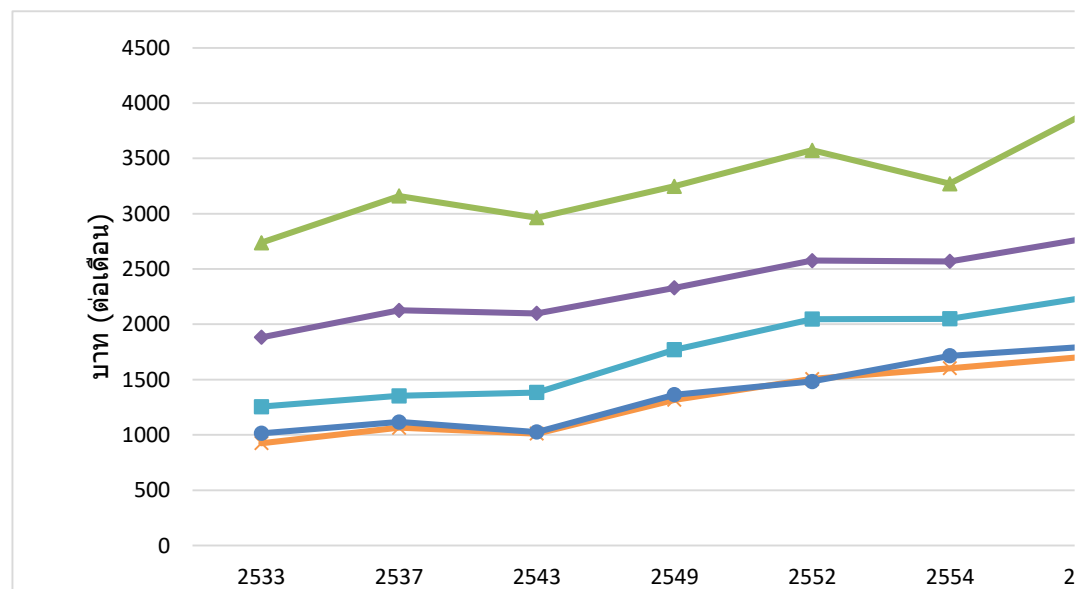
รูปที่ 7 ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน

รูปที่ 8 ค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัว

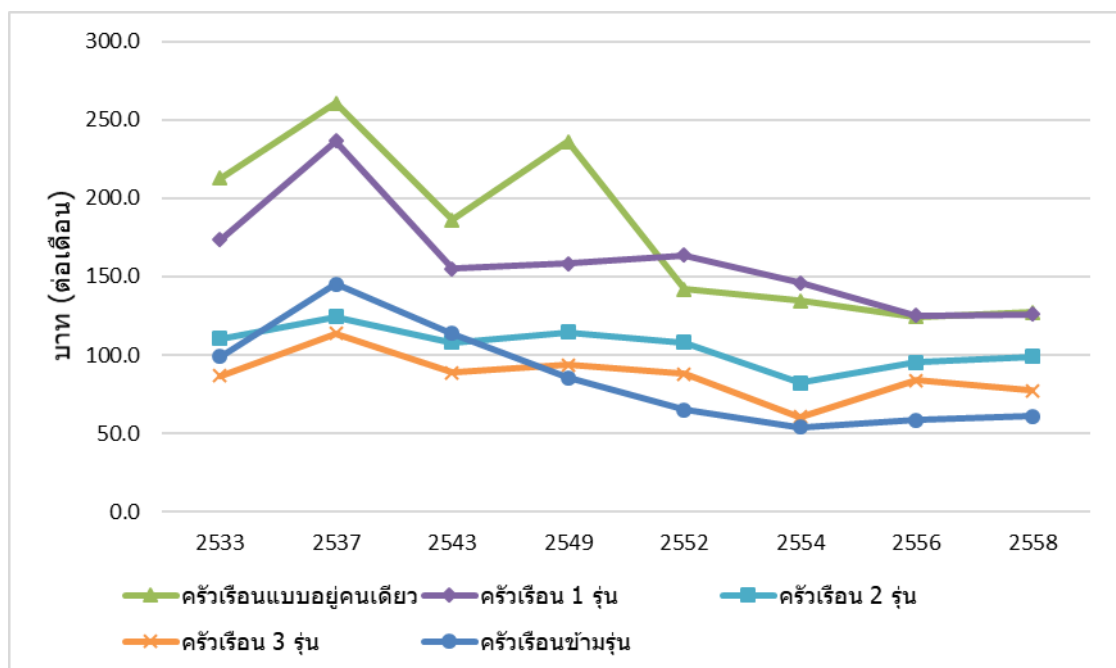

รูปที่ 9 ค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มต่อหัว

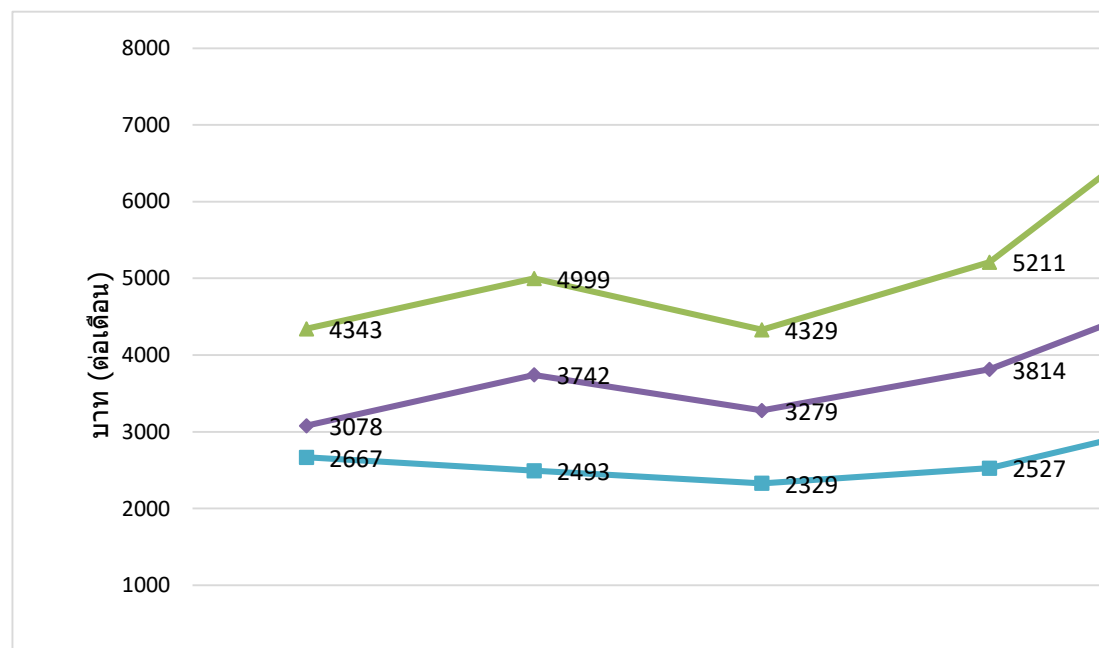
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 10 ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัว

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 11 ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัว

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

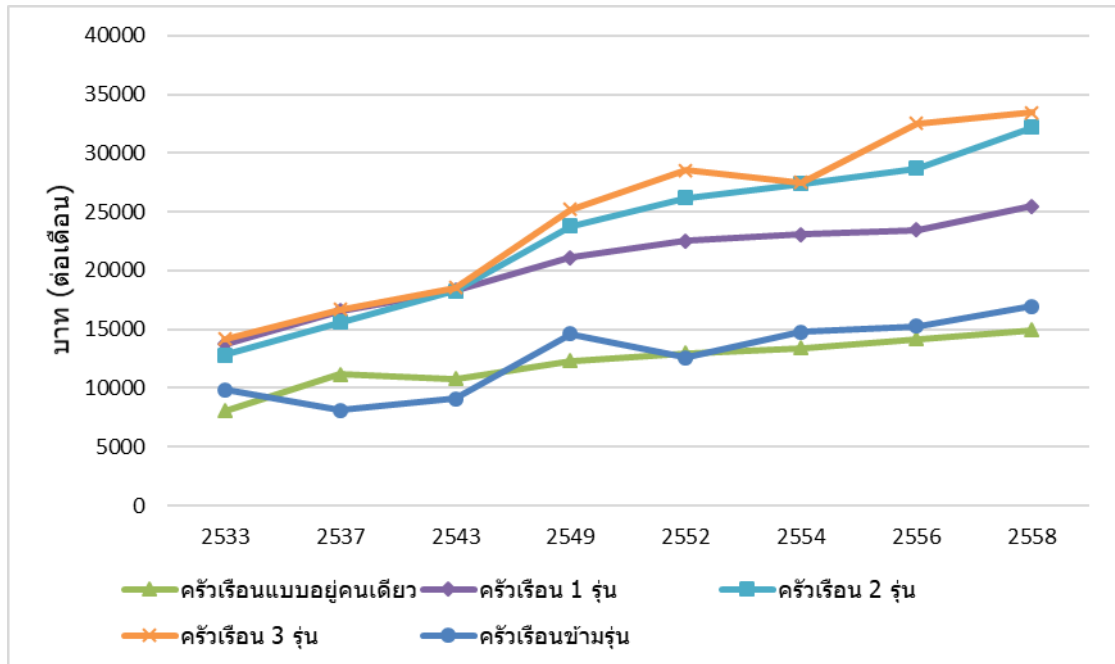
3.3.2 รายได้ของครัวเรือน

เมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือน โดยในที่นี้จะแบ่งเป็นรายได้รวมต่อเดือนและรายได้ประจำต่อเดือน จากรูปที่ 12 เห็นได้ว่าครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้ทั้งหมดต่อเดือนสูงสุดและมีรายได้ใกล้เคียงกับรายได้ของครัวเรือน 2 รุ่น ในขณะที่ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวและครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ทั้งหมดต่อเดือนต่ำที่สุด อย่างไรก็ตาม หากพิจารณารายได้รวมต่อหัวของครัวเรือนแต่ละประเภทกลับพบว่า ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีรายได้รวมต่อหัวสูงที่สุด ขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้รวมต่อหัวต่ำที่สุด (ดูรูปที่ 13) ซึ่งความแตกต่างของรายได้รวมนี้มีรูปแบบไปในทิศทางเดียวกับค่าใช้จ่ายรวมของครัวเรือน

ในทำนองเดียวกัน รายได้ประจำทั้งหมดต่อเดือนของครัวเรือนและรายได้ประจำต่อหัวต่อเดือนในครัวเรือนรูปแบบต่าง ๆ ก็มีรูปแบบคล้ายคลึงกับรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน โดยครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้ประจำทั้งหมดสูงสุด ขณะที่ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวและครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ประจำทั้งหมดน้อยที่สุด (ดูรูปที่ 14) แต่เมื่อพิจารณารายได้ประจำต่อหัวของครัวเรือนแต่ละประเภทกลับพบว่า ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีรายได้ประจำต่อหัวสูงที่สุด ขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ประจำต่อหัวต่ำที่สุด (ดูรูปที่ 15)

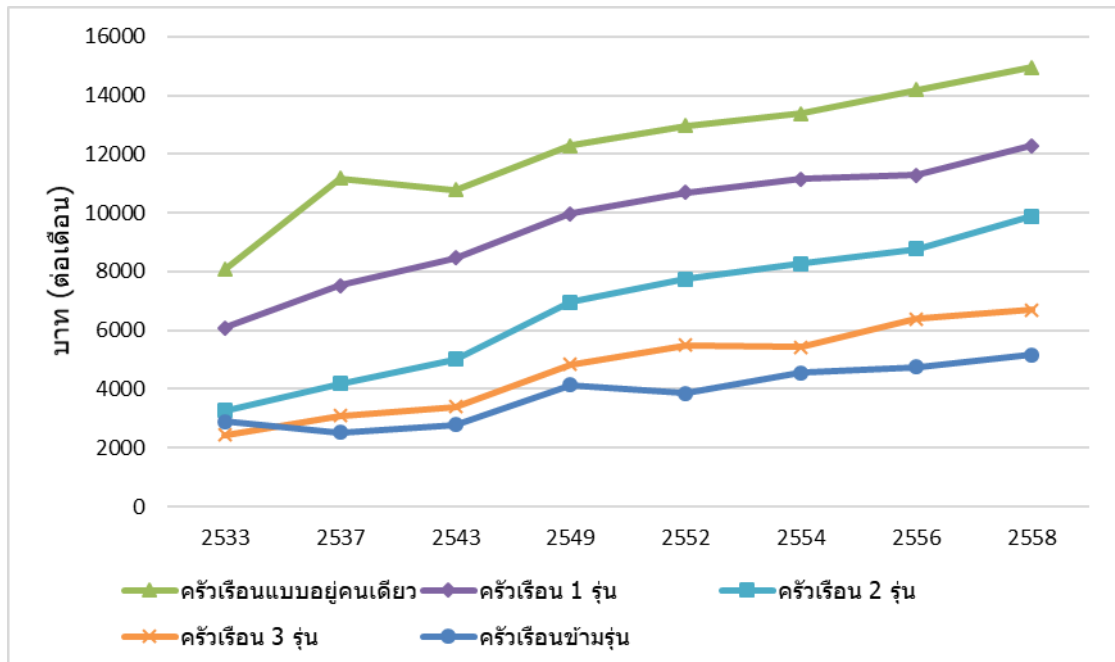
นอกจากนี้ เป็นที่น่าสนใจว่า สำหรับรายได้ทั้งสองประเภท แม้ว่ารายได้ทั้งหมดของครัวเรือนจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แต่ช่องว่างระหว่างรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุดและครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่สุดกลับเพิ่มขึ้น โดยในปี 2533 ครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้รวมเฉลี่ยประมาณ 14000 บาทต่อเดือน หรือคิดเป็นประมาณ 1.4 เท่าของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนข้ามรุ่น แต่ในปี 2558 ครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้รวมเฉลี่ยประมาณ 33000 บาทต่อเดือน หรือคิดเป็นมูลค่ามากกว่า 2 เท่าของรายได้รวมของครัวเรือนข้ามรุ่นที่อยู่ประมาณ 16000 บาท อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากรายได้ต่อหัวกลับพบว่าช่องว่างระหว่างรายได้ต่อหัวในครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุดและครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่สุดไม่ได้เพิ่มขึ้นเท่าใดนัก

รูปที่ 12 รายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน

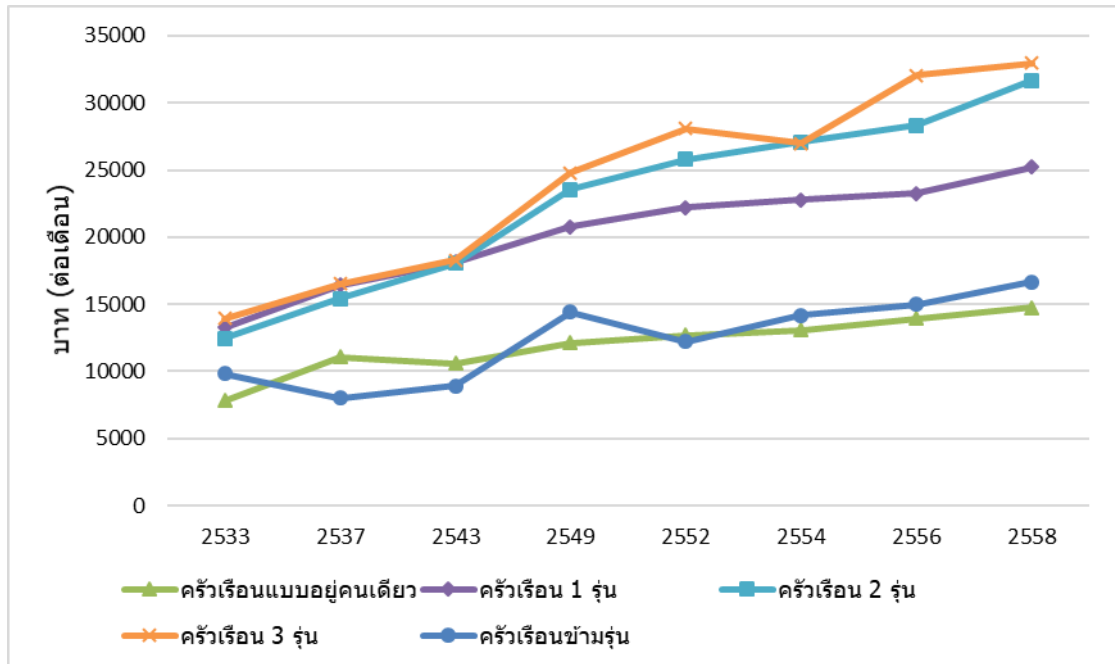
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 13 รายได้รวมต่อหัว

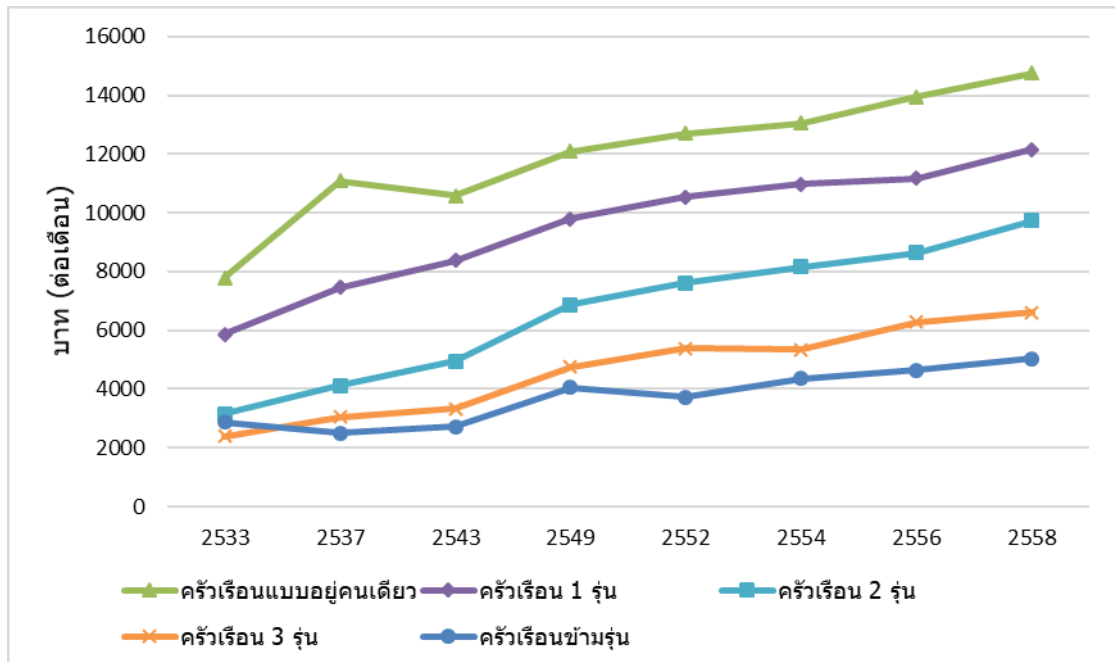
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 14 รายได้ประจำเดือนของครัวเรือน

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 15 รายได้ประจำหัวต่อเดือน

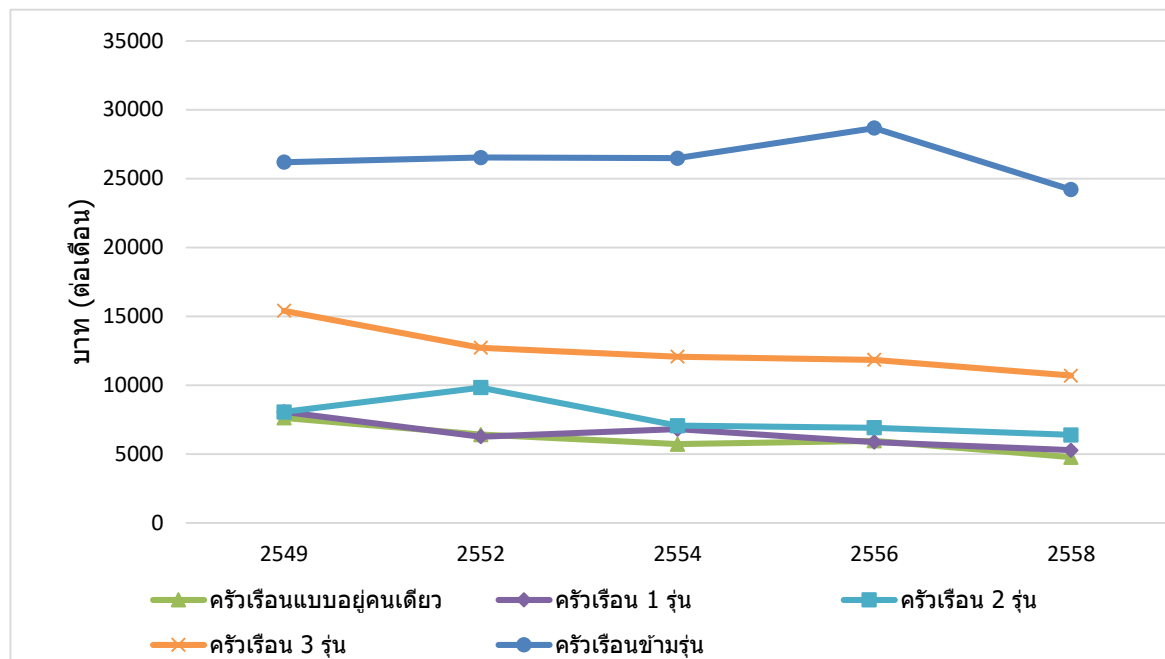
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

3.3.3 เงินโอนและหนี้

นอกเหนือไปจากรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนแล้ว เงินโอนทั้งที่เป็นเงินโอนจากภายนอกสู่ครัวเรือน (transfer-in) และเงินโอนจากครัวเรือนสู่ภายนอก (transfer out) รวมทั้งหนี้ครัวเรือนก็สามารถบอกถึงความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนได้ โดยเงินโอนมีความสำคัญต่อครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่พึ่งพารายได้จากสมาชิกที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือน 3 รุ่นและครัวเรือนข้ามรุ่น ส่วนหนี้ครัวเรือนสามารถบ่งชี้ถึงสถานะทางการเงินของครัวเรือนนั้น ๆ ได้

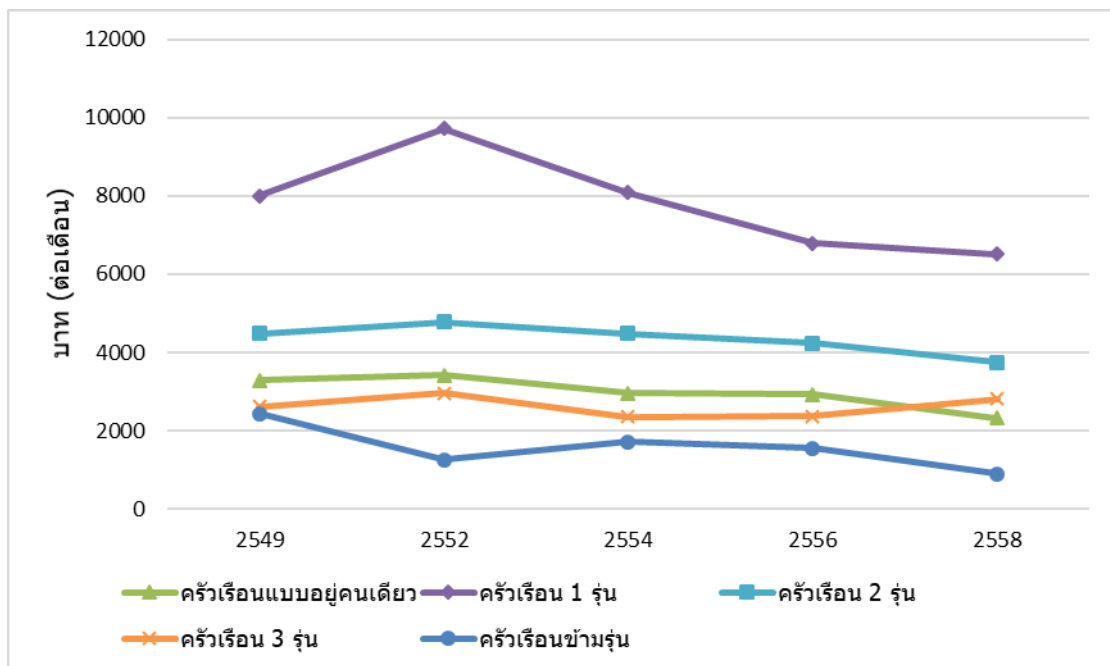
จากรูปที่ 16 และรูปที่ 17 จะเห็นได้ว่าครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากบุคคลอื่นนอกครอบครัวมากที่สุด ประมาณเฉลี่ย 25,000 บาทต่อเดือน ขณะที่ครัวเรือน 3 รุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกมากเป็นลำดับที่สอง แต่เงินโอนมายังครัวเรือน 3 รุ่นมีมูลค่าลดลงในช่วงปี 2533-2558 โดยในปี 2558 เงินโอนที่ครัวเรือน 3 รุ่นได้รับมีมูลค่าน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของเงินโอนที่ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับ ในทางกลับกัน ครัวเรือน 1 รุ่นและครัวเรือน 2 รุ่นเป็นกลุ่มครัวเรือนที่โอนเงินไปยังบุคคลอื่นนอกครัวเรือนมากที่สุด

รูปที่ 16 เงินโอนจากภายนอกสู่ครัวเรือน (Transfer-in)

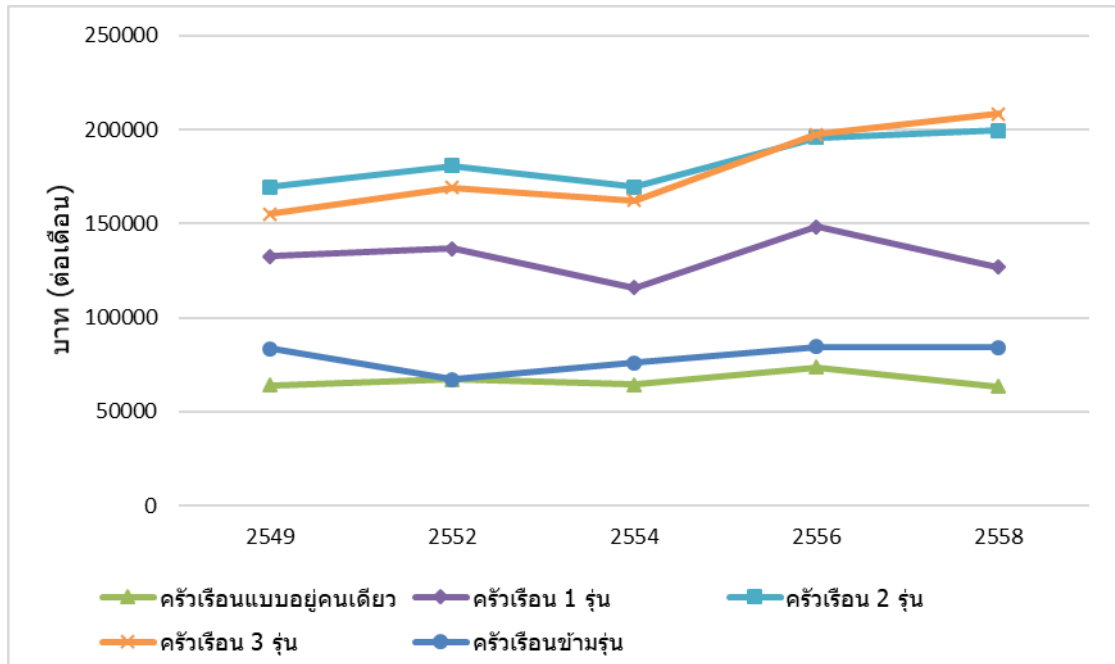
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 17 เงินโอนจากครัวเรือนไปยังภายนอกครัวเรือน (Transfer-out)

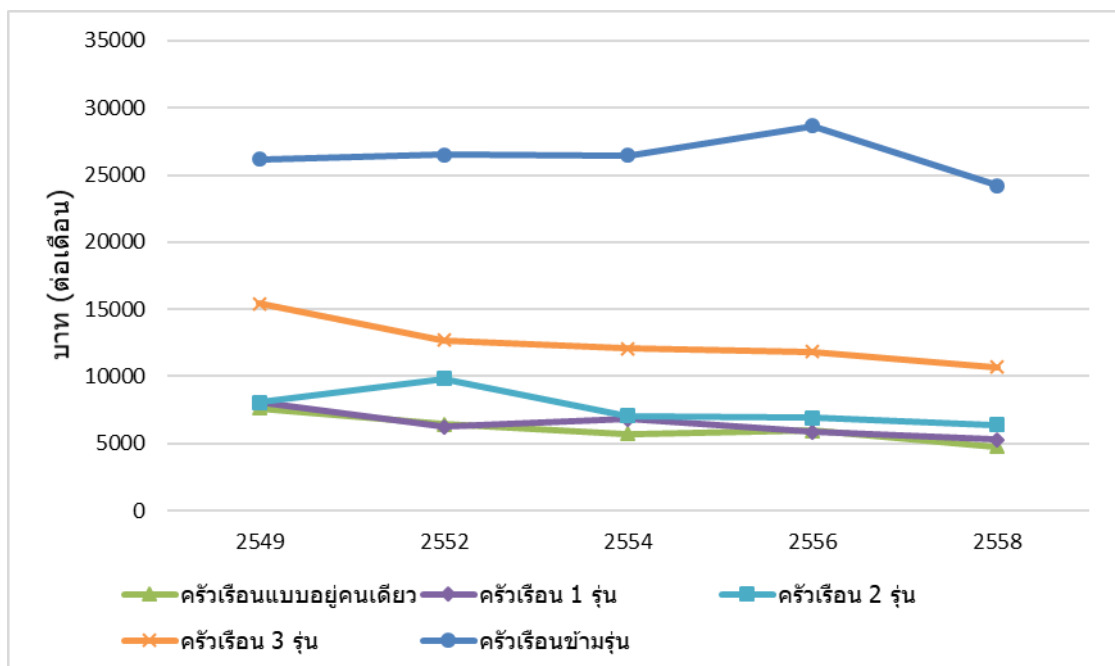
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 18 หนี้ครัวเรือนทั้งหมด (Total Household Debt)

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

รูปที่ 19 หนี้ครัวเรือนต่อหัว (Per Capita Household Debt)

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

3.4 ครว้เรือนข้ามรุ่น

จากหัวข้อข้างต้นจะเห็นได้ว่าครว้เรือนข้ามรุ่นเป็นครว้เรือนที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจมากที่สุด ในส่วนนี้จะเป็นการใช้สถิติเชิงพรรณนาพิจารณาลักษณะต่างๆ ของครว้เรือนข้ามรุ่นรูปที่ 20 แสดงสัดส่วนของครว้เรือนข้ามรุ่นในแต่ละภาค จะเห็นได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนครว้เรือนข้ามรุ่นมากที่สุด (ประมาณร้อยละ 10 ในช่วง 2549-2558) รองลงมาคือภาคเหนือ (ประมาณร้อยละ 7 ในช่วง 2552-2558) ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนครว้เรือนข้ามรุ่นที่ต่ำ โดยภาคกลางและภาคใต้มีสัดส่วนครว้เรือนข้ามรุ่นประมาณร้อยละ 2-4 ขณะที่เพียงร้อยละ 1 ของครว้เรือนในกรุงเทพมหานครเป็นครว้เรือนข้ามรุ่น นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการเพิ่มที่เร็วมาก โดยในปี 2533 มีครว้เรือนข้ามรุ่นคิดเป็นร้อยละ 1.6 ของจำนวนครว้เรือนทั้งหมด แต่ในปี 2558 สัดส่วนของครว้เรือนข้ามรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.4 ของจำนวนครว้เรือนทั้งหมด ส่วนภาคเหนือมีสัดส่วนครว้เรือนข้ามรุ่นสูงเป็นลำดับที่สอง

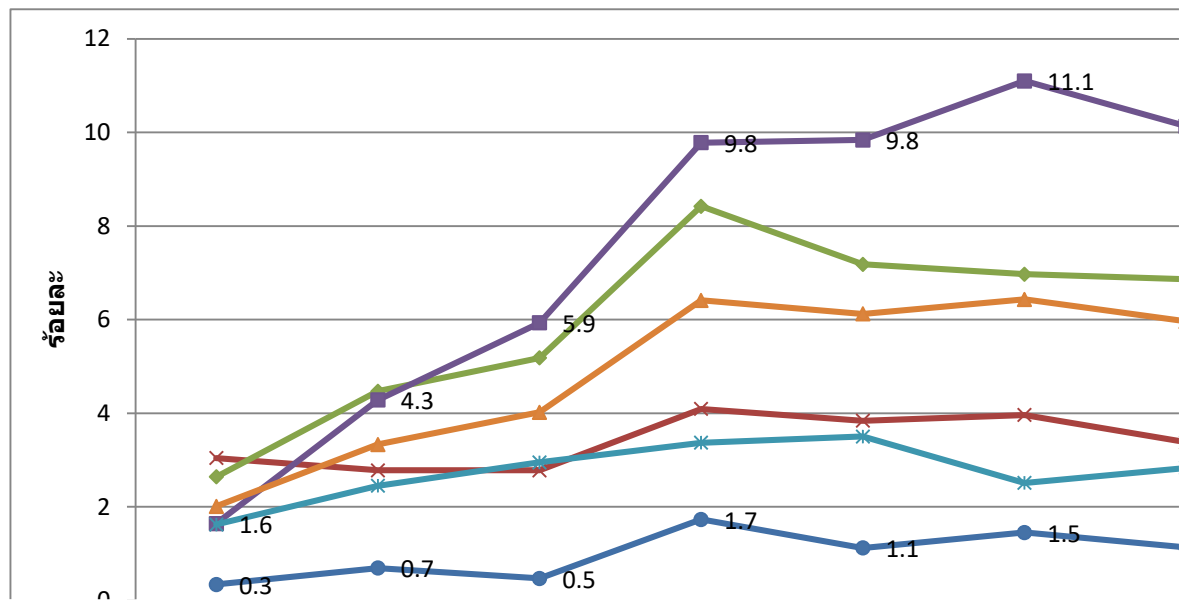
เนื่องจากองค์ประกอบของครว้เรือนข้ามรุ่นมีความซับซ้อน ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทครว้เรือนข้ามรุ่นออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ สี่ประเภท ได้แก่ (1) ครว้เรือนข้ามรุ่นที่ประกอบไปด้วยปู่ย่า/ตายายและหลาน โดยปู่ย่า/ตายามีอายุ 60 ปีขึ้นไปและไม่มีสมาชิกครว้เรือนอื่นที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วย (2) ครว้เรือนข้ามรุ่นที่ประกอบไปด้วยปู่ย่าตายายและหลาน โดยปู่ย่า/ตายามีอายุต่ำกว่า 60 ปีและไม่มีสมาชิกครว้เรือนอื่นที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วย (3) ครว้เรือนข้ามรุ่นที่ประกอบไปด้วยปู่ย่า/ตายาย หลาน และพ่อแม่ของปู่ย่า/ตายาย โดยไม่มีสมาชิกครว้เรือนอื่นที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วย (4) ครว้เรือนข้ามรุ่นที่ประกอบไปด้วยปู่ย่า/ตายาย หลาน และญาติคนอื่นที่ไม่ระบุความสัมพันธ์อาศัยอยู่ด้วย จากรูปที่ 21 จะเห็นได้ว่าครว้เรือนข้ามรุ่นประเภทแรก ซึ่งประกอบไปด้วยปู่ย่า/ตายายที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปและหลาน มีสัดส่วนสูง

ที่สุด รองลงมาคือครัวเรือนข้ามรุ่นประเภทที่สอง เมื่อพิจารณาจำนวนของเด็กและผู้สูงอายุในครัวเรือนข้ามรุ่นในรูปที่ 22 จะเห็นได้ว่าเด็กมีจำนวนลดลง ขณะที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี 2549 ซึ่งสะท้อนภาพของการเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

รูปที่ 23 แสดงค่าใช้จ่ายและรายได้ต่อหัวข้ามรุ่นโดยเฉลี่ยในช่วงปี 2533-2558 จะเห็นได้ว่า ทั้งรายได้ต่อหัวและค่าใช้จ่ายต่อหัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และรายได้ต่อหัวสูงกว่าค่าใช้จ่ายต่อหัว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการกระจายของค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่อหัวของครัวเรือนแต่ละประเภทในปี พ.ศ. 2558 ในรูปที่ 24 จะเห็นได้ชัดเจนว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนน้อยที่สุดและเข้าใกล้ศูนย์มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนรูปแบบอื่น ในทำนองเดียวกัน รูปที่ 25 แสดงการกระจายของรายได้ต่อเดือนต่อหัวของครัวเรือน จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้เข้าใกล้ศูนย์มากที่สุด รูปเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าสมาชิกครัวเรือนในครัวเรือนข้ามรุ่นอาจมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีนัก

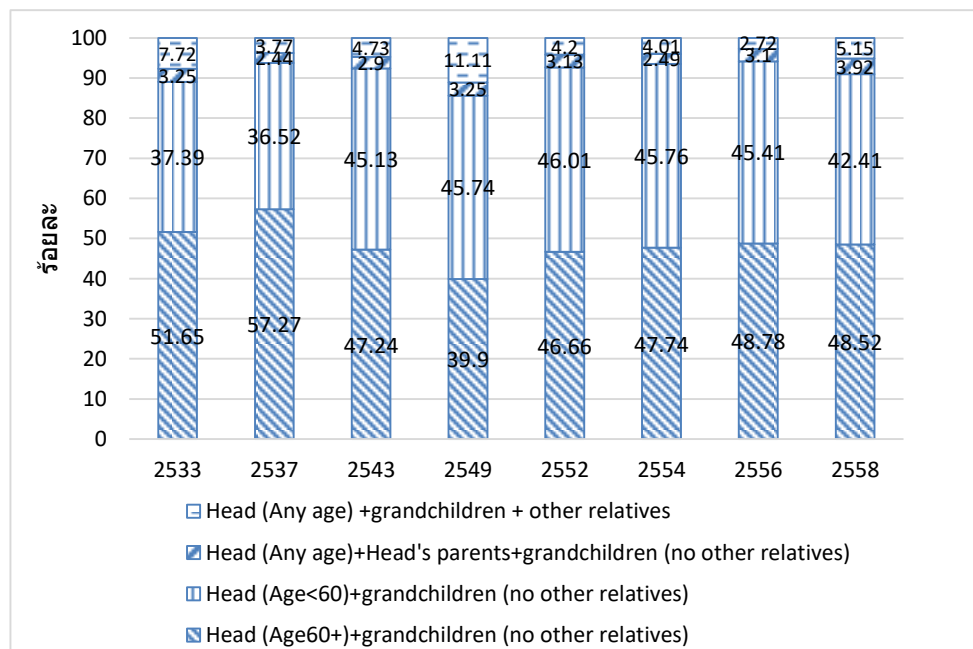
ข้อมูลข้างต้นสะท้อนสถานการณ์ครัวเรือนไทยที่กำลังเปลี่ยนไป และครัวเรือนข้ามรุ่นเป็นกลุ่มที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีความอยู่ดีมีสุขด้อยที่สุดเมื่อเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่นและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้การที่จำนวนครัวเรือนข้ามรุ่นที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเพิ่มจำนวนสูงขึ้นกว่าครัวเรือนประเภทเดียวกันนี้ในภาคอื่น ๆ ก็อาจสะท้อนปัญหาที่เฉพาะเจาะจงในสองภูมิภาคนี้

รูปที่ 20 ครัวเรือนข้ามรุ่นคิดเป็นร้อยละของครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละภาค

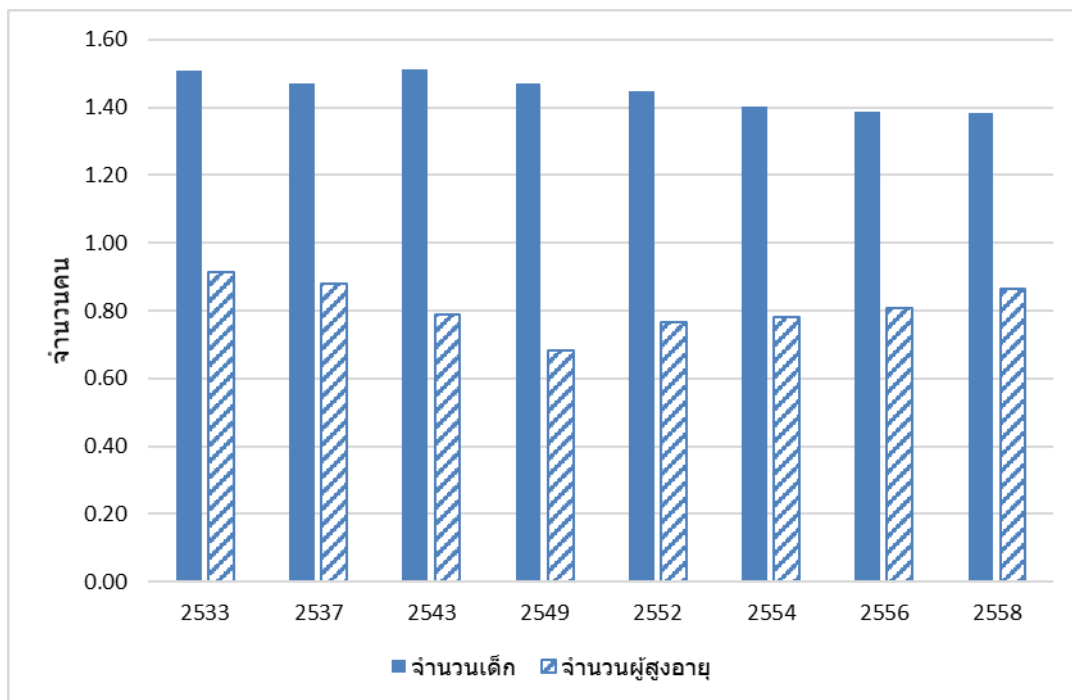
ที่มา: คำนวณจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2533-2558

รูปที่ 21 สัดส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่น

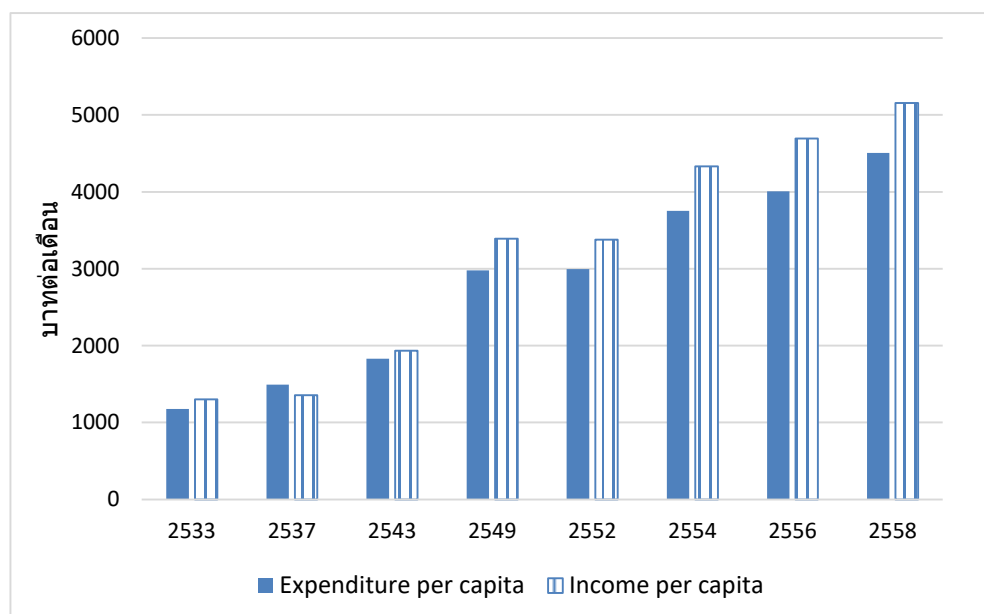
ที่มา: คำนวณจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2533-2558

รูปที่ 22 จำนวนเด็กและจำนวนผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยในครัวเรือนข้ามรุ่น

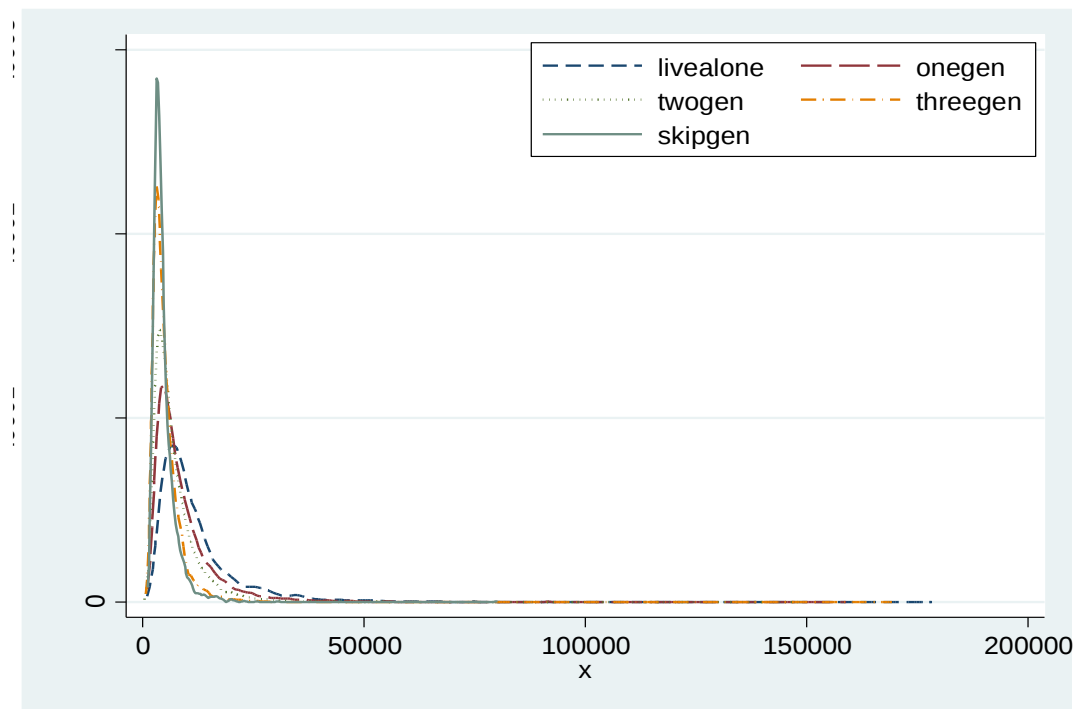
ที่มา คำนวณจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2533-2558

รูปที่ 23 ค่าใช้จ่ายต่อหัวและรายได้ต่อหัวเฉลี่ยของครัวเรือนข้ามรุ่น

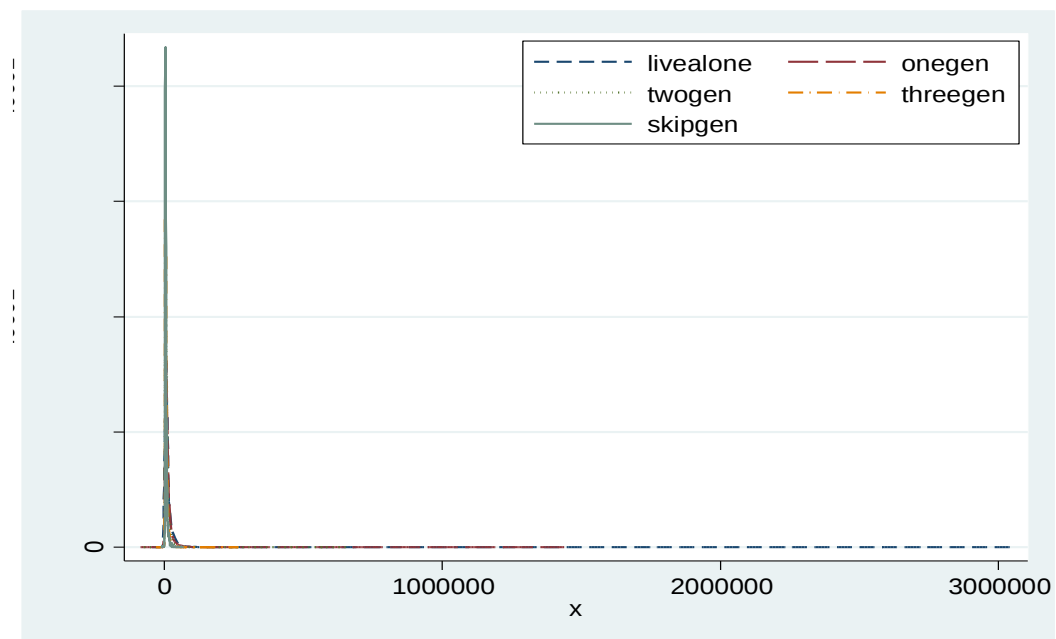
ที่มา คำนวณจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2533-2558

รูปที่ 24 การกระจายของค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่อหัวในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2558

ที่มา คำนวณจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2533-2558

รูปที่ 25 การกระจายของรายได้ต่อเดือนต่อหัวในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2558

ที่มา คำนวณจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2533-2558

3.5 ครว้เรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครว้เรือน

นอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงของจำนวนครว้เรือนประเภทต่าง ๆ แล้ว อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครว้เรือนก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน รูปที่ 26 แสดงให้เห็นว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2554 สัดส่วนของครว้เรือนที่หัวหน้าครว้เรือนมีอายุต่ำกว่า 50 ปีมีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนครว้เรือนที่หัวหน้าครว้เรือนมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยกลุ่มครว้เรือนที่หัวหน้าครว้เรือนมีอายุในช่วง 50-59 ปีมีสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาคือครว้เรือนที่หัวหน้าครว้เรือนมีอายุในช่วง 60-69 ปี และ 70-79 ปี ตามลำดับ ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนถึงการเข้าสู่สังคมสูงวัยของครว้เรือนไทยในอนาคต นอกจากนี้ รูปที่ 27 แสดงการกระจายของอายุของหัวหน้าครว้เรือนในครว้เรือนประเภทต่าง ๆ จะเห็นว่า กลุ่มครว้เรือนข้ามรุ่นและครว้เรือน 3 รุ่น มีสัดส่วนครว้เรือนที่มีหัวหน้าครว้เรือนอายุมากกว่า 60 ปี มากที่สุด ขณะที่ครว้เรือนประเภทอื่นมีหัวหน้าครว้เรือนที่อายุน้อยกว่า 60 ปี

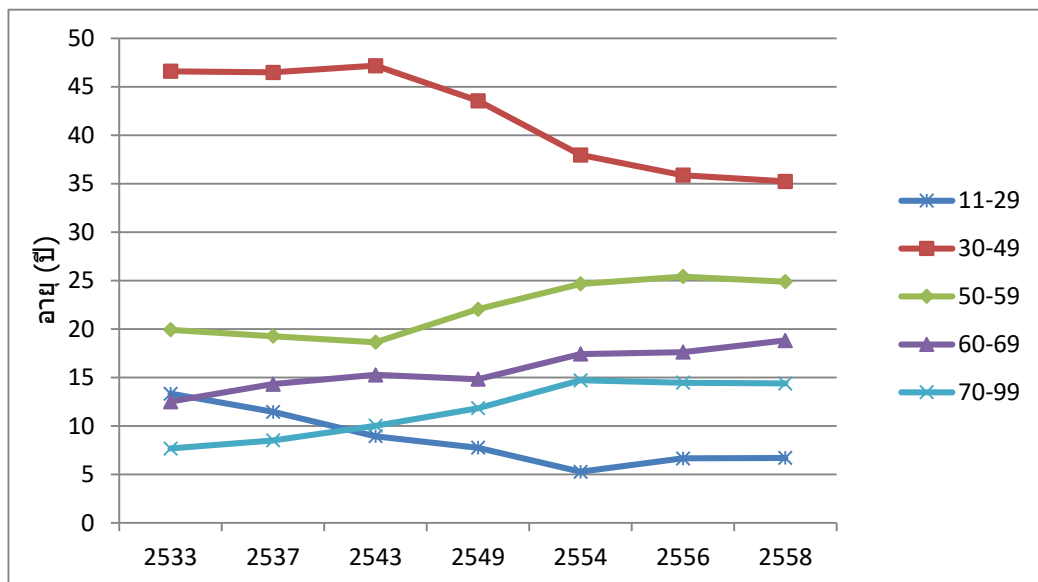
เมื่อพิจารณาเฉพาะครว้เรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครว้เรือนจากข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในปี พ.ศ. 2550 และ 2554 จะพบว่า ครว้เรือนสูงอายุจำนวนมากยังต้องรับภาระในการเลี้ยงดูหลาน โดยในปี พ.ศ. 2550 กว่าร้อยละ 50 ของครว้เรือนเหล่านี้มีเด็กซึ่งอายุไม่เกิน 15 ปีอาศัยอยู่ด้วยโดยที่พ่อและแม่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครว้เรือนเดียวกัน (หรือทั้งพ่อและแม่เสียชีวิตแล้ว) ครว้เรือนเหล่านี้เป็นลักษณะของครว้เรือนข้ามรุ่นที่มีสมาชิกรุ่นปู่ย่าตายายอาศัยอยู่กับหลาน โดยมีสัดส่วนที่สูงมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของครว้เรือนสูงอายุที่มีเด็กอายุไม่เกิน 15 โดยที่ไม่มีพ่อแม่อาศัยอยู่ด้วยมีจำนวนลดลงในปี พ.ศ. 2554 (ดูรูปที่ 28)

สำหรับผู้เลี้ยงดูหลานในกรณีที่พ่อและแม่ของเด็กไม่ได้อาศัยอยู่ในครว้เรือนเดียวกัน ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในปี พ.ศ. 2550 แสดงให้เห็นว่า ในครว้เรือนสูงอายุส่วน

ใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน (ที่ไม่ใช่ผู้สูงอายุ) เป็นผู้ดูแลหลัก (ร้อยละ 41) รองลงมาคือตัวผู้สูงอายุและคู่สมรส และทั้งตัวผู้สูงอายุและคู่สมรสเท่า ๆ กัน อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการสำรวจเดียวกันในปี พ.ศ. 2554 พบว่า ผู้สูงอายุและคู่สมรสของผู้สูงอายุมิบทบาทในการเป็นผู้ดูแลเด็กมากกว่าสมาชิกในครัวเรือน (ที่ไม่ใช่ผู้สูงอายุ) และหากนับสัดส่วนของทั้งผู้สูงอายุและคู่สมรสของผู้สูงอายุที่ดูแลเด็ก จะเห็นได้ว่า กว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนเหล่านี้ มีผู้สูงอายุเป็นผู้เลี้ยงดูหลาน (รูปที่ 29)

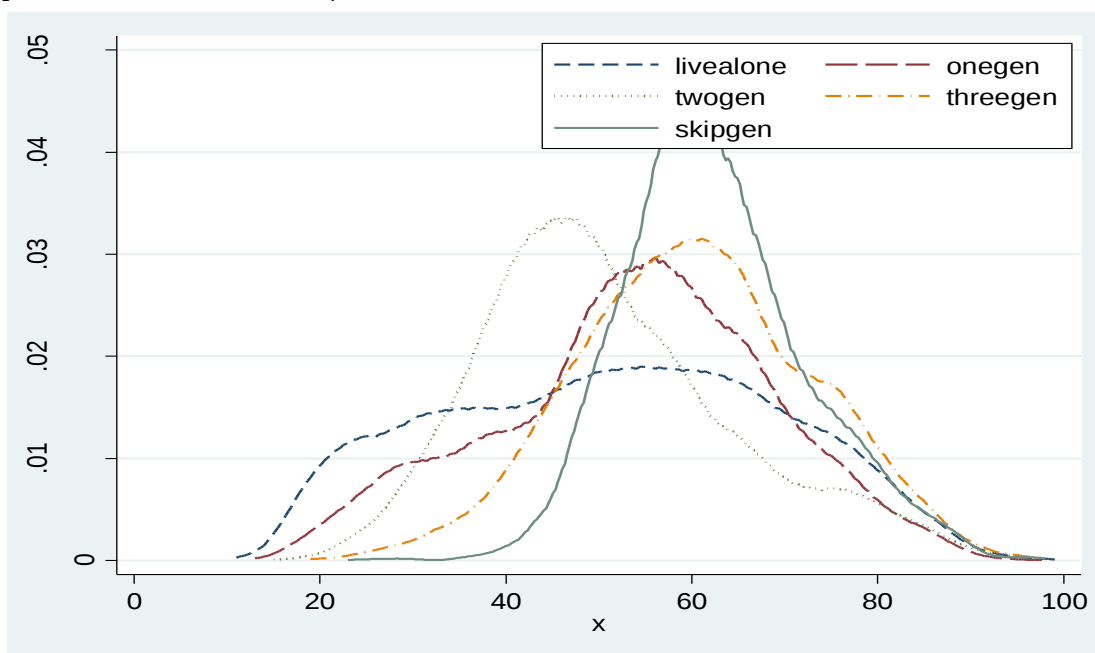
หากพิจารณาแหล่งรายได้หลักในครัวเรือนที่ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี โดยที่ไม่มีพ่อและแม่ของเด็กอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ข้อมูลจากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในครัวเรือนเหล่านี้มีรายได้หลักจากการทำงาน รองลงมาคือเงินโอนจากบุตร โดยในปี พ.ศ. 2550 ครัวเรือนที่มีรายได้หลักจากการทำงานของผู้สูงอายุมียังร้อยละ 40 ขณะที่กว่าร้อยละ 50 ได้รับเงินโอนจากบุตร ในทางตรงกันข้าม ในปี พ.ศ. 2554 ครัวเรือนที่มีรายได้หลักจากการทำงานของผู้สูงอายุกลับมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 70 และครัวเรือนที่ได้รับเงินโอนจากบุตรมีเพียงร้อยละ 17 ตัวเลขเหล่านี้อาจสะท้อนถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนข้ามรุ่นที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับเด็ก ครัวเรือนเหล่านี้ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสมาชิกในครัวเรือนที่ได้ย้ายออกไป และหากการช่วยเหลือจากสมาชิกที่ย้ายถิ่นออกไปมีจำนวนลดลง ผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในกลุ่มประชากรที่ไม่ได้ทำงานทางเศรษฐกิจ (economically inactive) ก็มีความจำเป็นที่จะต้องหารายได้ด้วยการทำงานเพิ่มขึ้น

รูปที่ 26 ร้อยละของครัวเรือนไทยจำแนกตามกลุ่มอายุของหัวหน้าครัวเรือน

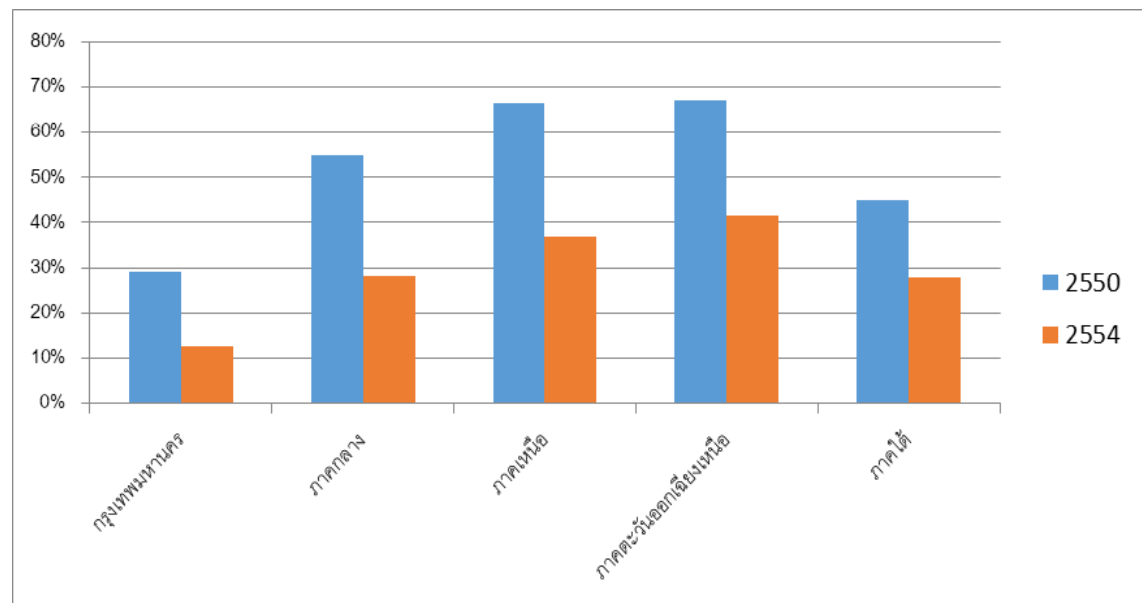
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2533-2558

รูปที่ 27 การกระจายของอายุหัวหน้าครัวเรือนในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2558

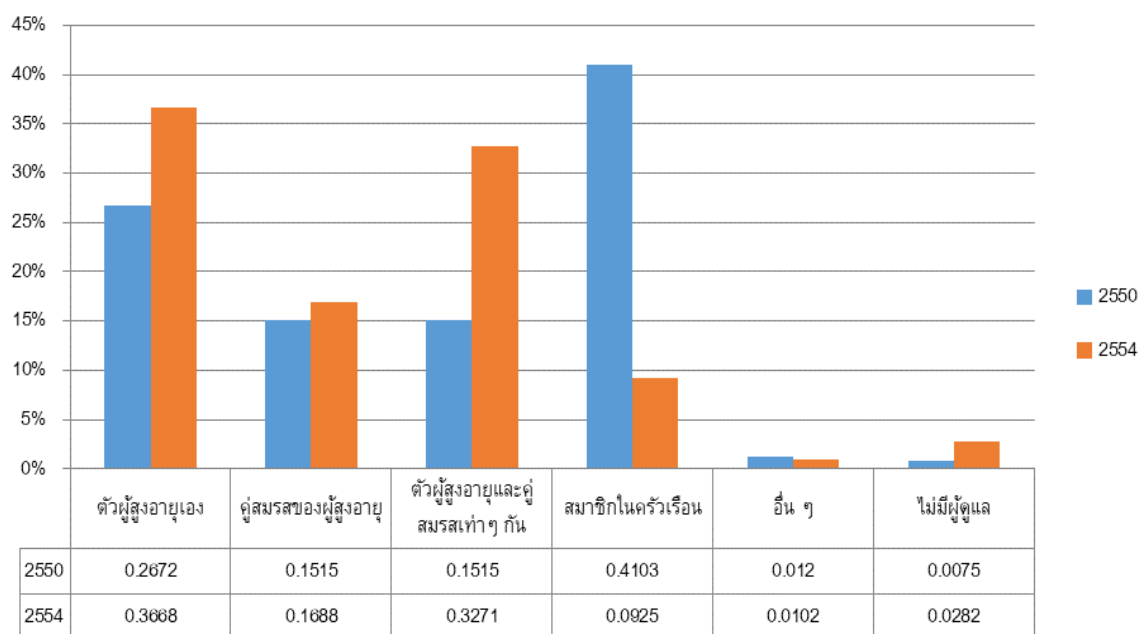
ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2558

รูปที่ 28 ครีวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีหลานที่อายุน้อยกว่า 15 ปีที่ทั้งพ่อและแม่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือน

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลสำรวจประชากรสูงอายุในปี พ.ศ. 2550 และ 2554

รูปที่ 29 การเลี้ยงดูหลานในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือน

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจประชากรสูงอายุในปี พ.ศ. 2550 และ 2554

ตารางที่ 1 แหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีเด็กอายุไม่เกิน 15 ปีอาศัยอยู่ด้วย

แหล่งรายได้	2550	2554
การทำงาน	40.69%	70.03%
เงินบำเหน็จ/บำนาญ	2.19%	5.07%
เบี้ยยังชีพจากทางราชการ	2.33%	5.42%
ดอกเบี้ยเงินออม/เงินออม/ทรัพย์สิน	1.16%	0.94%
คู่สมรส	2.34%	1.35%
บุตร (รวมบุตรเลี้ยง บุตรบุญธรรม)	50.86%	17.19%
พ่อ/แม่/พี่/น้อง/ญาติ	0.27%	n/a
อื่นๆ	0.17%	n/a

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลสำรวจประชากรสูงอายุในปี พ.ศ. 2550 และ 2554

3.6 สรุป

ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาข้างต้นแสดงให้เห็นสถานการณ์ครัวเรือนไทยที่เปลี่ยนไปในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมา โดยครัวเรือนที่มีขนาดเล็ก ได้แก่ ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวและครัวเรือนข้ามรุ่น มีจำนวนเพิ่มขึ้น ขณะที่ครัวเรือน 2 รุ่นมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารายภาค จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 5 เท่าในช่วงปี พ.ศ. 2533-2558

เมื่อเปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนแต่ละประเภท จะเห็นได้ว่า แม้ว่าครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่กว่าจะมีรายได้และค่าใช้จ่ายรวมมากกว่า แต่เมื่อพิจารณารายได้ต่อหัวและค่าใช้จ่ายต่อหัว กลับพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นและครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้ต่อหัวและค่าใช้จ่ายต่อหัวต่ำที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและ

ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่ำที่สุด ในทางกลับกัน ครั้วเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอก
ครั้วเรือนสูงที่สุด

สำหรับองค์ประกอบของครั้วเรือนข้ามรุ่น พบว่าครั้วเรือนข้ามรุ่นส่วนใหญ่เป็นครั้วเรือน
ที่ปู่ย่า/ตายายอายุ 60 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่กับหลานอายุต่ำกว่า 15 ปีโดยไม่มีสมาชิกครั้วเรือนอื่นใน
วัยผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วย และสมาชิกที่เป็นเด็กมีจำนวนลดลงขณะที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นใน
ช่วงเวลาดังกล่าว สุดท้าย จากข้อมูลสำรวจผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่า ครั้วเรือนที่มีหัวหน้าครั้วเรือน
มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และครั้วเรือนสูงอายุจำนวนมากยังต้องรับภาระในการ
เลี้ยงดูหลาน โดยจากการสำรวจในปี 2554 ผู้สูงอายุและคู่สมรสมีบทบาทเป็นผู้ดูแลหลัก และมี
แหล่งรายได้หลักมาจากการทำงาน

ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนสถานการณ์ของครั้วเรือนข้ามรุ่นที่อาจมีความอยู่ดีมีสุขน้อยกว่า
ครั้วเรือนประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม สถิติเหล่านี้เป็นเพียงการคำนวณค่าเฉลี่ยของตัวแปรทาง
เศรษฐกิจต่าง ๆ โดยไม่ได้ควบคุมลักษณะที่สำคัญของครั้วเรือน ดังนั้น การวิเคราะห์ความอยู่ดี
มีสุขของครั้วเรือนข้ามรุ่นในบทที่ 5 จะใช้วิธีทางเศรษฐมิติเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบความอยู่ดี
มีสุขของครั้วเรือนข้ามรุ่นกับครั้วเรือนประเภทอื่นได้ละเอียดมากขึ้น

บทที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนข้ามรุ่น

4.1 กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นมีสาเหตุหลักสองประการ ประการแรก สมาชิกครัวเรือนในวัยทำงานมีการอพยพจากพื้นที่ชนบทเข้าสู่พื้นที่เมือง ซึ่งการอพยพนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม (industrialization) ความเป็นเมือง (urbanization) ซึ่งเป็นแรงดึงดูดให้แรงงานมีการย้ายถิ่น (migration) ไปสู่พื้นที่ที่มีงานรองรับและมีค่าจ้างสูงกว่า และแรงผลักดันที่เกิดจากการไม่มีงานรองรับในภูมิลำเนา (Mason, 1992; Piotrowski, 2009) สำหรับสาเหตุประการที่สองที่เชื่อมโยงกับการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่น คือ การเลี้ยงดูบุตรในพื้นที่เมืองมีข้อจำกัด (Piotrowski, 2009) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดแคลนสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ ไข่ใจได้ และมีราคาที่สามารถเข้าถึงได้

ดังนั้น ตัวแปรที่งานวิจัยนี้ต้องการทดสอบความเชื่อมโยงในลักษณะเป็นเหตุเป็นผล ระหว่างการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นและตัวแปรที่สำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแปรด้านการจ้างงาน ตัวแปรเกี่ยวกับการย้ายถิ่น และตัวแปรเกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงเด็ก โดยสมมติฐานงานวิจัย คือ ครัวเรือนที่อาศัยในพื้นที่ที่มีค่าจ้างต่ำ มีการจ้างงานนอกภาคการเกษตรน้อย และมีสถานรับเลี้ยงเด็กจำกัด มีแนวโน้มที่จะเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น สมมติฐานนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาหลักฐานเชิงประจักษ์ในการทดสอบแนวคิดที่ว่า การย้ายถิ่นฐานอันเป็นผลมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ครัวเรือนข้ามรุ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้นในประเทศไทย

4.2 ข้อมูลและวิธีการศึกษา

4.2.1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

1. ข้อมูลการสำรวจเพื่อติดตามภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (โดยใช้ตัวอย่างซ้ำ) ที่เก็บในปี พ.ศ. 2548, 2549, 2550, 2553, และ 2555 ทั้งนี้ ข้อมูลชุดนี้เป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (Panel Data) ทำให้สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครัวเรือนและพฤติกรรมของครัวเรือนเดิมในช่วงเวลาดังกล่าวได้ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จะครอบคลุมเฉพาะครัวเรือนตั้งต้นซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6,000, 5,631, 5,638, 5,182 และ 5,351 ในปี พ.ศ. 2548, 2549, 2550, 2553, และ 2555 ตามลำดับ

2. ข้อมูลอัตราค่าจ้างขั้นต่ำรายจังหวัด³

3. ข้อมูลจำนวนสถานดูแลเด็กปฐมวัยรายจังหวัด⁴

4.2.2 วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้แบบจำลอง Multinomial Logit Regression ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ในที่นี้ กำหนดให้ตัวแปรตามคือความน่าจะเป็นของการเกิดครัวเรือนประเภท j เมื่อ $j = 1, 2, 3, 4$, และ 5 สำหรับครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว, ครัวเรือน 1 รุ่น, ครัวเรือน 2 รุ่น, ครัวเรือน 3 รุ่น, และครัวเรือนข้ามรุ่น ตามลำดับ โดย

³ http://www.mol.go.th/sites/default/files/downloads/excel/TableWage2516To2556_for06December2012.xls

⁴ ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศจากกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และดาวน์โหลดข้อมูลจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนกรุงเทพมหานครจากเว็บไซต์ของสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร (<http://www.bangkok.go.th/social/page/sub/8101>)

ความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนประเภท j ในแบบจำลอง Multinomial Logit Regression สามารถเขียนได้เป็น

$$\Pr(Y = j|X) = \frac{\exp(X\beta_j)}{[1 + \sum_{k=1}^5 \exp(X\beta_k)]} ; \quad h = 1, \dots, 5 \text{ \& } h \neq j$$

โดยความน่าจะเป็นของครัวเรือน j สามารถหาได้จากสมการเชิงเส้นในแบบจำลองตัวแปรแฝง (Latent variable model) ดังนี้

$$\Pr(Y_i = j) = \Pr[Y_{i,j}^* > Y_{i,k}^*, \quad \forall k = 1, \dots, 5, \text{ \& } k \neq j]$$

เมื่อ

$$Y_{i,j}^* = X\beta_j + \varepsilon_j$$

กำหนดให้

X คือ เวกเตอร์ของลักษณะต่าง ๆ ครัวเรือน

β_j คือ เวกเตอร์ค่าสัมประสิทธิ์ของลักษณะต่าง ๆ ครัวเรือนประเภท j

ε_j คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (error terms)

ในที่นี้ กำหนดให้ตัวแปรอิสระ (X) ในแบบจำลองหลักประกอบด้วยตัวแปรทั้งหมดสี่กลุ่ม ได้แก่ (1) ตัวแปรลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน ประกอบด้วย อายุและสถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน (2) ตัวแปรลักษณะของครัวเรือน ประกอบด้วย การครอบครองที่อยู่อาศัย ประเภทของแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน สัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่ว่างงาน และที่ตั้งของครัวเรือน (3) ตัวแปรด้านการจ้างงาน ประกอบด้วย อัตราค่าจ้างขั้นต่ำรายจังหวัด และสัดส่วนของการจ้างงานนอกภาคการเกษตรเมื่อเทียบกับจำนวนการจ้างงานทั้งหมดในพื้นที่ระดับตำบล (4) ตัวแปรเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ประกอบด้วยตัวแปรหุ่นของการมีสมาชิกในครัวเรือนที่เคยย้ายที่อยู่ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา และการอาศัยในภูมิภาคเดิมของหัวหน้าครัวเรือน และ (5) ตัว

แปรเกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงเด็ก ได้แก่ สัดส่วนของจำนวนเด็กต่อจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กรายจังหวัด

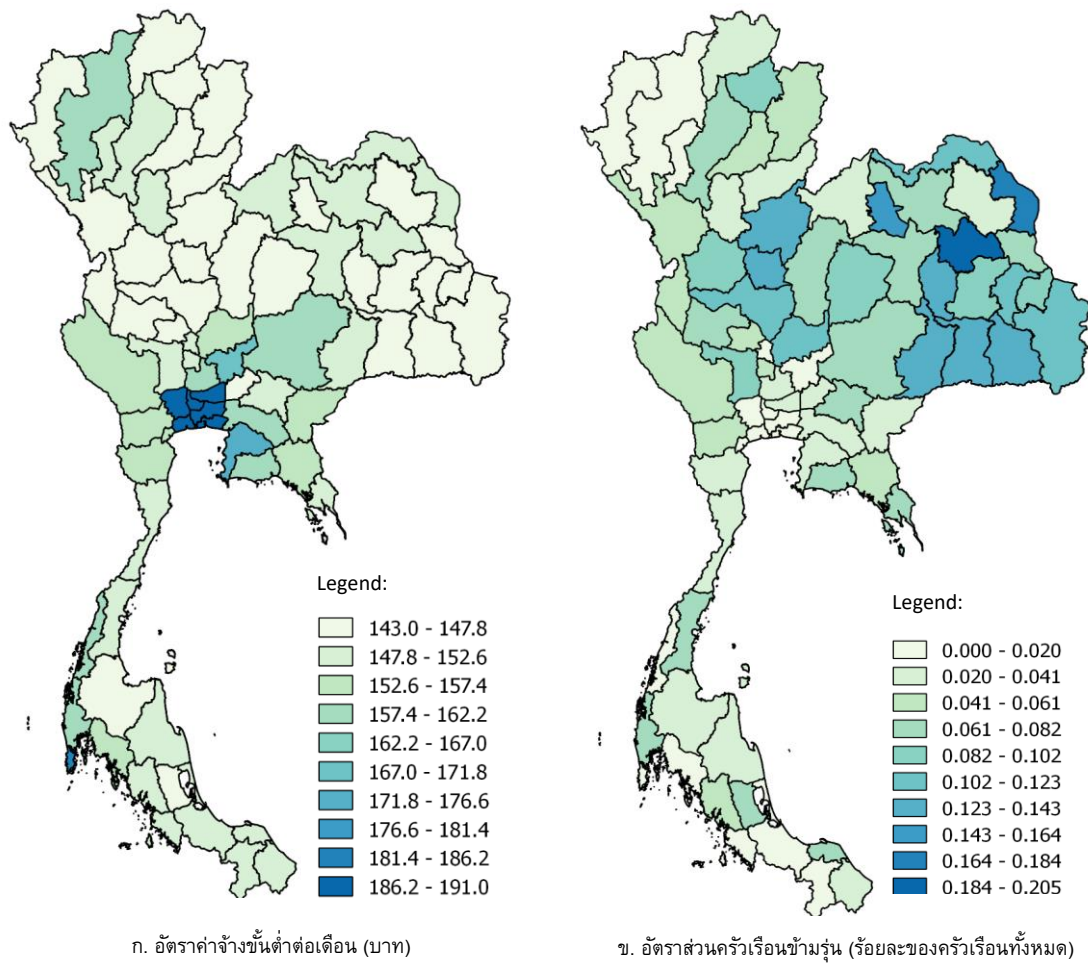
การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล SES Panel จะแบ่งออกเป็นสามส่วน โดยส่วนแรกใช้ข้อมูล Panel ทั้ง 5 ปี (2548, 2549, 2550, 2553, และ 2555) ซึ่งจะไม่รวมตัวแปรการย้ายถิ่น เนื่องจากในข้อมูลปี 2553 และ 2555 ไม่มีคำถามที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของสมาชิกในครัวเรือน และส่วนที่สองใช้ข้อมูลเพียง 3 ปี (พ.ศ. 2548, 2549, และ 2550) ซึ่งมีคำถามเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของสมาชิกในครัวเรือน นอกจากนี้ เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นและการเลี้ยงหลานของปู่ย่า/ตายาย การวิเคราะห์ในส่วนสุดท้ายจะใช้เด็กเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) โดยใช้ลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญของเด็ก เช่น อายุ ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน สถานที่เกิด เป็นตัวแปรอธิบาย

4.3 ผลการศึกษา

4.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและสัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่น

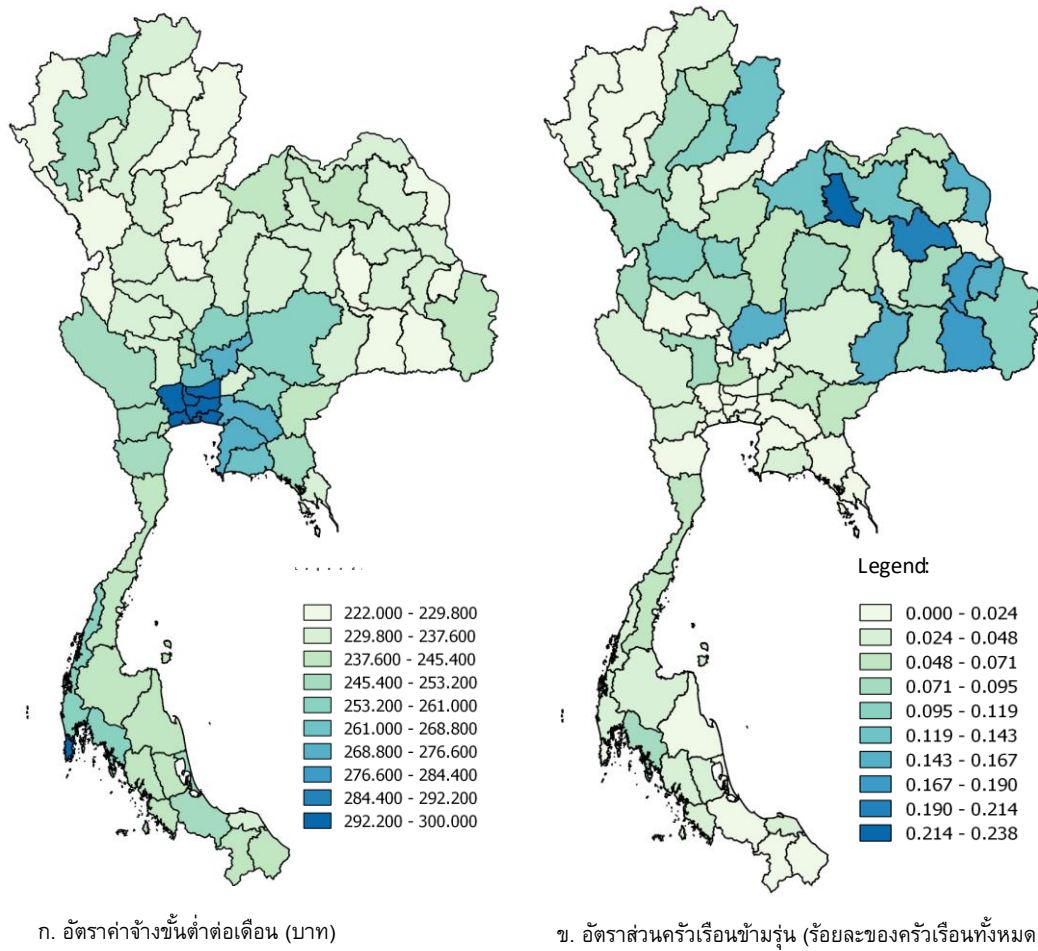
ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบแผนที่ประเทศไทยซึ่งแสดงอัตราค่าจ้างขั้นต่ำรายจังหวัดกับแผนที่ที่แสดงสัดส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่นในแต่ละจังหวัดในปี พ.ศ. 2550 และ 2555 ดังแสดงในรูปที่ 30 และรูปที่ 31 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (รูปด้านซ้าย) มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่น (รูปด้านขวา) ในแต่ละจังหวัด โดยในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมถึงจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น ชลบุรี มีอัตราค่าจ้างขั้นต่ำค่อนข้างสูง (พื้นที่สีเข้ม) แต่มีสัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นน้อย (พื้นที่สีอ่อน) ขณะที่หลายจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีอัตราค่าจ้างขั้นต่ำค่อนข้างถูก (พื้นที่สีอ่อน) แต่มีสัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นมาก (พื้นที่สีเข้ม)

รูปที่ 30 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและอัตราส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่นในปี 2550

ที่มา อัตราค่าจ้างขั้นต่ำจากกระทรวงแรงงาน; สัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นคำนวณโดยผู้วิจัย

รูปที่ 31 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและอัตราส่วนของครัวเรือนข้ามรุ่นในปี 2555

ที่มา อัตราค่าจ้างขั้นต่ำจากกระทรวงแรงงาน; สัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นคำนวณโดยผู้วิจัย

4.3.2 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลปี 2548-2550, 2553, 2555

ผลการวิเคราะห์จากแบบ Multinomial Logit Model ประกอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์ (coefficients) และผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) ของปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเป็นครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์บอกถึงแนวโน้มที่ปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลให้เป็นครัวเรือนประเภทนั้น ๆ มากหรือน้อยกว่าการเป็นครัวเรือนกลุ่มฐาน (ในที่นี้คือครัวเรือนที่อยู่คนเดียว) ส่วนผลกระทบส่วนเพิ่มบอกค่าความน่าจะเป็น (ร้อยละ) ที่ปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลให้เป็นครัวเรือนนั้น ๆ และเมื่อผลรวมของค่าผลกระทบส่วนเพิ่มของแต่ละปัจจัยจากทุกกลุ่มครัวเรือนจะได้ค่าเท่ากับศูนย์ อนึ่ง เนื่องจากงานศึกษานี้สนใจแนวโน้มในการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่น ดังนั้น ผลการศึกษาที่แสดงในที่นี้จะเป็นค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) โดยตารางที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์จากแบบจำลองต่าง ๆ จะอยู่ในภาคผนวก ก นอกจากนี้ การแปลผลจะให้ความสำคัญกับผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น

ตารางที่ 2 แสดงค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) ของตัวแปรที่คาดว่าจะส่งผลต่อประเภทของครัวเรือน โดยกำหนดให้กลุ่มฐาน (base group) คือ ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนไม่แต่งงาน ครัวเรือนไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย มีรายได้หลักจากค่าจ้าง และอาศัยในพื้นที่เมืองและในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เพิ่มความน่าจะเป็นของครัวเรือนข้ามรุ่น ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพสมรส การมีรายได้ที่ไม่ได้มาจากการทำงานเป็นรายได้หลัก การมีสัดส่วนสมาชิกครัวเรือนที่ว่างงานสูง และการอาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขณะที่ปัจจัยที่ลดความน่าจะเป็นของครัวเรือนข้ามรุ่น ได้แก่ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือน

เมื่อเพิ่มตัวแปรอัตราค่าจ้างขั้นต่ำรายจังหวัดและการจ้างงานนอกภาคการเกษตรในแต่ละจังหวัดดังแสดงในตารางที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า อัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้น 100 บาทจะลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นร้อยละ 11 ($p\text{-value} < 0.001$) เพิ่มความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวร้อยละ 5 ($p\text{-value} < 0.05$) แต่ไม่มีผลที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อความน่าจะเป็นของครัวเรือนประเภทอื่น ขณะที่จำนวนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรที่มีสัดส่วนสูงขึ้นจะเพิ่มความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวและครัวเรือน 1 รุ่น แต่จะลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือน 2 รุ่น ครัวเรือน 3 รุ่นรวมทั้งครัวเรือนข้ามรุ่น

ตารางที่ 4 แสดงค่าผลกระทบส่วนเพิ่มของตัวแปรต่าง ๆ เมื่อเพิ่มตัวแปรสัดส่วนของจำนวนเด็กต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ จะเห็นได้ว่า ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มของตัวแปรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่ส่งผลที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อความน่าจะเป็นของครัวเรือนข้ามรุ่น แม้ว่าจะมีเครื่องหมายเป็นลบก็ตาม ขณะที่อัตราค่าจ้างขั้นต่ำยังคงมีผลกระทบต่อความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่น โดยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้น 100 บาทจะลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นร้อยละ 12 ($p\text{-value} < 0.001$) อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรกลับไม่ส่งผลที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อความน่าจะเป็นของครัวเรือนข้ามรุ่น แต่ยังคงส่งผลต่อความน่าจะเป็นของครัวเรือนประเภทอื่นในทำนองเดียวกันกับผลการศึกษาในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือนในแบบจำลองพื้นฐาน

	Livealone Marginal Effects	One-gen Marginal Effects	Two-gen Marginal Effects	Three-gen Marginal Effects	Skip-gen Marginal Effects
Head's age	-0.0002 (0.0002)	0.0014*** (0.0003)	-0.0075*** (0.0003)	0.0054*** (0.0003)	0.0009*** (0.0001)
Head is Married	-0.1805*** (0.0052)	0.1425*** (0.0087)	0.0847*** (0.0104)	-0.0591*** (0.0080)	0.0125** (0.0038)
Avg. years of schooling	0.0118*** (0.0009)	0.0119*** (0.0013)	0.0061*** (0.0015)	-0.0089*** (0.0012)	-0.0209*** (0.0013)
Whether ownhouse	-0.1296*** (0.0069)	-0.1075*** (0.0099)	0.1059*** (0.0150)	0.1161*** (0.0153)	0.0151* (0.0070)
Main income: wage	-0.0014 (0.0078)	-0.0407*** (0.0094)	0.0169 (0.0117)	0.0428*** (0.0101)	-0.0176*** (0.0038)
Main income: non- agriculture	-0.0215** (0.0083)	-0.0363*** (0.0110)	0.0412** (0.0138)	0.0187 (0.0121)	-0.0021 (0.0050)
Main income: non-work	0.1374*** (0.0111)	0.0869*** (0.0136)	-0.1329*** (0.0145)	-0.1272*** (0.0103)	0.0357*** (0.0056)
Unemployed Ratio	-0.0540** (0.0195)	0.0172 (0.0238)	-0.0542* (0.0266)	0.0681*** (0.0187)	0.0229*** (0.0066)
Rural	0.0061 (0.0068)	-0.0176* (0.0085)	-0.0017 (0.0107)	0.0138 (0.0086)	-0.0006 (0.0040)
Central	0.0513*** (0.0077)	0.0006 (0.0119)	-0.0588*** (0.0149)	-0.0092 (0.0120)	0.0161* (0.0069)
North	0.0727*** (0.0083)	0.0259* (0.0125)	-0.0771*** (0.0156)	-0.0292* (0.0125)	0.0076 (0.0057)
Northeast	0.0492*** (0.0082)	-0.0407*** (0.0109)	-0.0818*** (0.0144)	0.0340** (0.0121)	0.0394*** (0.0060)
South	0.0384*** (0.0094)	-0.0333** (0.0125)	0.0401* (0.0163)	-0.0443*** (0.0131)	-0.0008 (0.0060)
Year=2549	0.0063 (0.0070)	-0.0099 (0.0078)	0.0015 (0.0104)	0.0148 (0.0088)	-0.0128*** (0.0038)
Year=2550	-0.0110 (0.0069)	-0.0034 (0.0090)	-0.0118 (0.0120)	0.0304** (0.0105)	-0.0042 (0.0047)
Year=2553	-0.0016 (0.0080)	0.0200 (0.0110)	-0.0208 (0.0131)	0.0084 (0.0104)	-0.0061 (0.0057)
Year=2555	0.0107 (0.0073)	0.0166 (0.0103)	-0.0565*** (0.0130)	0.0239* (0.0113)	0.0054 (0.0058)
<i>N</i>			27780		
pseudo <i>R</i> ²			0.204		

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตารางที่ 3 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้างและ
การจ้างงาน)

	Livealone Marginal Effects	One-gen Marginal Effects	Two-gen Marginal Effects	Three-gen Marginal Effects	Skip-gen Marginal Effects
Head's age	-0.0001 (0.0002)	0.0015*** (0.0003)	-0.0076*** (0.0003)	0.0052*** (0.0003)	0.0009*** (0.0001)
Head is Married	-0.1773*** (0.0049)	0.1429*** (0.0085)	0.0832*** (0.0103)	-0.0609*** (0.0080)	0.0122** (0.0038)
Avg. years of schooling	0.0102*** (0.0009)	0.0098*** (0.0012)	0.0081*** (0.0015)	-0.0072*** (0.0013)	-0.0209*** (0.0012)
Whether ownhouse	-0.1196*** (0.0068)	-0.0939*** (0.0101)	0.0962*** (0.0151)	0.1047*** (0.0155)	0.0126 (0.0071)
Main income: wage	-0.0247** (0.0093)	-0.0741*** (0.0106)	0.0426*** (0.0118)	0.0698*** (0.0096)	-0.0136*** (0.0039)
Main income: non-agriculture	-0.0383*** (0.0096)	-0.0642*** (0.0117)	0.0599*** (0.0140)	0.0405*** (0.0118)	0.0022 (0.0049)
Main income: non-work	0.1376*** (0.0119)	0.0694*** (0.0141)	-0.1283*** (0.0142)	-0.1144*** (0.0098)	0.0358*** (0.0052)
Unemployed ratio	-0.0509** (0.0173)	0.0179 (0.0209)	-0.0561* (0.0250)	0.0671*** (0.0181)	0.0220*** (0.0065)
Rural	0.0079 (0.0063)	-0.0102 (0.0082)	-0.0002 (0.0107)	0.0055 (0.0089)	-0.0030 (0.0041)
Min wage	0.0005* (0.0002)	0.0006 (0.0004)	0.0005 (0.0005)	-0.0005 (0.0005)	-0.0011*** (0.0002)
Non-agriculture employment	0.1347*** (0.0164)	0.2000*** (0.0290)	-0.1263*** (0.0363)	-0.1750*** (0.0313)	-0.0335* (0.0137)
Region dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Year dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
<i>N</i>	27780				
pseudo <i>R</i> ²	0.213				

Robust standard errors in parentheses; * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ดูค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ก

ตารางที่ 4 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้าง
การจ้างงาน และสัดส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

	Livealone Marginal Effects	One-gen Marginal Effects	Two-gen Marginal Effects	Three-gen Marginal Effects	Skip-gen Marginal Effects
Head's age	-0.0000 (0.0002)	0.0015*** (0.0003)	-0.0076*** (0.0003)	0.0052*** (0.0003)	0.0009*** (0.0001)
Head is married	-0.1769*** (0.0049)	0.1433*** (0.0085)	0.0827*** (0.0103)	-0.0612*** (0.0080)	0.0122** (0.0038)
Avg. years of schooling	0.0103*** (0.0009)	0.0095*** (0.0012)	0.0083*** (0.0015)	-0.0071*** (0.0012)	-0.0210*** (0.0012)
Whether ownhouse	-0.1195*** (0.0068)	-0.0935*** (0.0101)	0.0955*** (0.0151)	0.1048*** (0.0155)	0.0128 (0.0072)
Main income: wage	-0.0242** (0.0093)	-0.0757*** (0.0106)	0.0448*** (0.0118)	0.0702*** (0.0096)	-0.0151*** (0.0039)
Main income: non-agriculture	-0.0377*** (0.0096)	-0.0649*** (0.0117)	0.0612*** (0.0141)	0.0411*** (0.0120)	0.0004 (0.0046)
Main income: non-work	0.1368*** (0.0118)	0.0678*** (0.0141)	-0.1261*** (0.0142)	-0.1139*** (0.0098)	0.0353*** (0.0053)
Unemployed ratio	-0.0509** (0.0173)	0.0176 (0.0207)	-0.0562* (0.0248)	0.0676*** (0.0181)	0.0219*** (0.0065)
Rural	0.0057 (0.0063)	-0.0135 (0.0083)	0.0028 (0.0109)	0.0072 (0.0091)	-0.0022 (0.0043)
Min wage	0.0004 (0.0003)	0.0005 (0.0004)	0.0006 (0.0005)	-0.0004 (0.0005)	-0.0012*** (0.0002)
Non-agriculture Employment	0.1328*** (0.0166)	0.2097*** (0.0293)	-0.1422*** (0.0369)	-0.1825*** (0.0325)	-0.0178 (0.0160)
No. of children/ No. of childcare	-0.0229* (0.0090)	-0.0230 (0.0123)	0.0278 (0.0162)	0.0247 (0.0149)	-0.0066 (0.0096)
Region dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Year dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
<i>N</i>	27778				
pseudo <i>R</i> ²	0.214				

Robust standard errors in parentheses; * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวแปรประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ก

4.3.3 การวิเคราะห์โดยเพิ่มตัวแปรการย้ายถิ่นและใช้ข้อมูลปี 2548-2550

ตารางที่ 5 แสดงค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) ของตัวแปรที่คาดว่าจะส่งผลต่อประเภทของครัวเรือน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่ได้รับการสำรวจใน 3 ปีแรกของข้อมูล SES Panel ซึ่งมีการสำรวจด้านการย้ายถิ่น ผลการศึกษาพบว่า อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและสัดส่วนของการจ้างงานนอกภาคการเกษตรยังคงส่งผลลบต่อความน่าจะเป็นของการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่น โดยค่าจ้างขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้น 100 บาทจะลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นร้อยละ 8 อย่างไรก็ตาม การเคยมีสมาชิกครัวเรือนย้ายข้ามเขตเทศบาล/หมู่บ้านในระหว่าง 12 เดือนที่ผ่านมา⁵ ส่งผลให้ความน่าจะเป็นของครัวเรือนข้ามรุ่นลดลง แต่กลับส่งผลให้ความน่าจะเป็นของครัวเรือน 3 รุ่นเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า สมาชิกปัจจุบันของครัวเรือนข้ามรุ่นไม่มีการย้ายถิ่นในระหว่าง 12 เดือนที่ผ่านมา ขณะที่ในครัวเรือน 3 รุ่น มีสมาชิกที่ย้ายถิ่นเพื่อกลับภูมิลำเนาของตนเอง นอกจากนี้ เมื่อเพิ่มตัวแปรสัดส่วนของสถานรับเลี้ยงเด็ก (ดูตารางที่ 6) ผลการศึกษายังคงไม่ต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ตัวแปรหุ่นที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นส่งผลให้ความน่าจะเป็นของการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นลดลง ในขณะที่ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มของตัวแปรอื่น อาทิ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ สัดส่วนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรยังคงมีค่าใกล้เคียงกับผลการศึกษาในตารางที่ 5

⁵ สร้างตัวแปรจากคำถาม “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนสัมภาษณ์ (สมาชิกในครัวเรือน) เคยย้ายข้ามเขตเทศบาล/หมู่บ้านหรือไม่”

ตารางที่ 5 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงานและการย้ายถิ่น)

	Livealone Marginal Effects	One-gen Marginal Effects	Two-gen Marginal Effects	Three-gen Marginal Effects	Skip-gen Marginal Effects
Head's age	-0.0002 (0.0002)	0.0013*** (0.0003)	-0.0087*** (0.0004)	0.0064*** (0.0004)	0.0012*** (0.0001)
Head is married	-0.1743*** (0.0053)	0.1127*** (0.0094)	0.0917*** (0.0121)	-0.0512*** (0.0090)	0.0211*** (0.0039)
Avg. years of schooling	0.0085*** (0.0010)	0.0098*** (0.0013)	0.0100*** (0.0018)	-0.0066*** (0.0014)	-0.0217*** (0.0013)
Whether ownhouse	-0.0976*** (0.0076)	-0.0954*** (0.0114)	0.0948*** (0.0171)	0.0946*** (0.0187)	0.0036 (0.0079)
Main income: wage	-0.0232* (0.0091)	-0.0700*** (0.0109)	0.0444** (0.0136)	0.0582*** (0.0108)	-0.0092 (0.0047)
Main income: non-agriculture	-0.0243* (0.0096)	-0.0611*** (0.0131)	0.0355* (0.0162)	0.0444** (0.0141)	0.0054 (0.0051)
Main income: non-work	0.1196*** (0.0122)	0.0733*** (0.0153)	-0.1268*** (0.0171)	-0.1031*** (0.0121)	0.0370*** (0.0057)
Unemployed ratio	-0.0265 (0.0178)	0.0313 (0.0236)	-0.0829** (0.0265)	0.0619** (0.0210)	0.0161* (0.0080)
Rural	0.0049 (0.0070)	-0.0018 (0.0093)	-0.0096 (0.0126)	0.0102 (0.0105)	-0.0037 (0.0047)
Min wage	0.0005 (0.0004)	0.0000 (0.0006)	0.0002 (0.0008)	0.0001 (0.0008)	-0.0008* (0.0003)
Non-agriculture employment	0.1669*** (0.0236)	0.2155*** (0.0380)	-0.1591** (0.0489)	-0.1742*** (0.0393)	-0.0491** (0.0176)
Ever migrate	-0.0506*** (0.0088)	-0.0057 (0.0105)	0.0236 (0.0133)	0.0760*** (0.0117)	-0.0433*** (0.0090)
Same province as birthplace	-0.0094 (0.0061)	-0.0343*** (0.0081)	0.0167 (0.0115)	0.0374*** (0.0109)	-0.0104* (0.0042)
Region dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Year dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
<i>N</i>			17257		
pseudo <i>R</i> ²			0.205		

Robust standard errors in parentheses;

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ดูค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ก

ตารางที่ 6 ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงานและการย้ายถิ่น)

	Livealone Marginal Effects	One-gen Marginal Effects	Two-gen Marginal Effects	Three-gen Marginal Effects	Skip-gen Marginal Effects
Head's age	-0.0003 (0.0002)	0.0013*** (0.0003)	-0.0087*** (0.0004)	0.0064*** (0.0004)	0.0012*** (0.0001)
Head is married	-0.1738*** (0.0053)	0.1126*** (0.0094)	0.0913*** (0.0120)	-0.0512*** (0.0090)	0.0212*** (0.0039)
Avg. years of schooling	0.0084*** (0.0010)	0.0097*** (0.0013)	0.0103*** (0.0018)	-0.0066*** (0.0014)	-0.0217*** (0.0013)
Whether ownhouse	-0.0969*** (0.0076)	-0.0958*** (0.0114)	0.0946*** (0.0170)	0.0944*** (0.0187)	0.0038 (0.0080)
Main income: wage	-0.0239** (0.0091)	-0.0714*** (0.0109)	0.0468*** (0.0136)	0.0584*** (0.0108)	-0.0099* (0.0045)
Main income: non-agriculture	-0.0244* (0.0096)	-0.0611*** (0.0131)	0.0368* (0.0164)	0.0441** (0.0143)	0.0046 (0.0051)
Main income: non-work	0.1197*** (0.0122)	0.0720*** (0.0153)	-0.1257*** (0.0170)	-0.1028*** (0.0121)	0.0368*** (0.0057)
Unemployed ratio	-0.0263 (0.0178)	0.0319 (0.0236)	-0.0834** (0.0264)	0.0617** (0.0210)	0.0161* (0.0080)
Rural	0.0023 (0.0068)	-0.0044 (0.0096)	-0.0061 (0.0129)	0.0116 (0.0108)	-0.0035 (0.0048)
Min wage	0.0005 (0.0004)	0.0000 (0.0006)	0.0003 (0.0008)	0.0001 (0.0008)	-0.0008* (0.0003)
Non-agriculture employment	0.1740*** (0.0239)	0.2214*** (0.0384)	-0.1787*** (0.0496)	-0.1762*** (0.0416)	-0.0405* (0.0179)
Ever migrate	-0.0519*** (0.0088)	-0.0066 (0.0107)	0.0250 (0.0134)	0.0768*** (0.0116)	-0.0433*** (0.0090)
Same province as birthplace	-0.0089 (0.0061)	-0.0336*** (0.0082)	0.0158 (0.0114)	0.0373*** (0.0109)	-0.0106* (0.0042)
No. of children/ No. of childcare	-0.0187 (0.0100)	-0.0120 (0.0129)	0.0236 (0.0185)	0.0158 (0.0176)	-0.0088 (0.0138)
Region dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Year dummies	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
N			17257		
pseudo R ²			0.205		

Robust standard errors in parentheses;

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ดูค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ก

4.3.4 การวิเคราะห์โดยใช้เด็กเป็นหน่วยในการวิเคราะห์

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นคือลักษณะของเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้น ๆ ซึ่งคาดว่าจะส่งผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงดูหลานของปู่ย่า/ตายายในครัวเรือนข้ามรุ่น ดังนั้น การวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงใช้เด็กเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพว่าลักษณะทางประชากรของเด็กแบบใดที่จะส่งผลให้เด็กมีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นมากกว่าที่จะอาศัยอยู่ในครัวเรือนแบบอื่น โดยกำหนดให้ตัวแปรตามเป็นตัวแปรหุ่นที่มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเด็กอาศัยอยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่น และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อเด็กอาศัยอยู่ในครัวเรือน 2 รุ่นและครัวเรือน 3 รุ่น นอกจากนี้ กำหนดให้ตัวแปรอิสระประกอบด้วย อายุและเพศของเด็ก ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน จังหวัดที่เกิด (มีค่าเท่ากับ 1 เมื่ออาศัยในจังหวัดเดียวกันกับจังหวัดที่เกิด และมีค่าเท่ากับ 0 หากอาศัยในจังหวัดอื่น) ที่ตั้งของครัวเรือน และสัดส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จากผลการศึกษาในตารางที่ 7 พบว่า การเป็นหลานของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลให้ความน่าจะเป็นในการอยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 34 ขณะที่เด็กที่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่ตนเองเกิดมีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นน้อยกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่ต่างจากจังหวัดที่ตนเองเกิดร้อยละ 7 นั้นหมายความว่า เด็กที่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นมีการย้ายถิ่นจากจังหวัดที่ตนเองเกิดมาอาศัยในอีกจังหวัดหนึ่ง

นอกจากนี้ เด็กที่มีอายุมากกว่า อาศัยอยู่ในพื้นที่นอกเขตเทศบาล และในต่างจังหวัดมีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นมากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า อาศัยในพื้นที่ในเขตเทศบาลและในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ การอาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่งผลให้ความน่าจะเป็นที่เด็กจะอาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 10

ตารางที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์และผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทของครัวเรือนที่เด็กอาศัยอยู่

Dependent variable: Whether the child lives in skip-generation HH.	(1) Coefficient	(2) Marginal Effect
Age	0.0656*** (0.0087)	0.0045*** (0.0006)
Male (vs. female)	0.1005 (0.0756)	0.0069 (0.0052)
Grandchild (vs. child or other)	4.9871*** (0.2841)	0.3432*** (0.0195)
Province same as Place of birth	-1.0123*** (0.1029)	-0.0697*** (0.0068)
Rural area	0.3459*** (0.1006)	0.0228*** (0.0063)
Central region	1.5998*** (0.3830)	0.0620*** (0.0100)
North region	1.9089*** (0.4130)	0.0834*** (0.0126)
Northeast region	2.1437*** (0.3963)	0.1019*** (0.0110)
South region	1.6490*** (0.3971)	0.0652*** (0.0122)
Year=2550 (Base: year 2549)	-0.0200 (0.0754)	-0.0014 (0.0052)
No. of children/ No. of childcare	0.3053* (0.1387)	0.0210* (0.0095)
Constant	-8.0851*** (0.5484)	
<i>N</i>		10227
pseudo <i>R</i> ²		0.314

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

4.4 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความน่าจะเป็นครัวเรือนประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว ครัวเรือน 1 รุ่น ครัวเรือน 2 รุ่น ครัวเรือน 3 รุ่น และครัวเรือนข้ามรุ่น รุ่น โดยกำหนดให้ตัวแปรอธิบายที่สนใจประกอบด้วยตัวแปรลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน ตัวแปรลักษณะของครัวเรือน ตัวแปรด้านการทำงาน ตัวแปรด้านการย้ายถิ่น และตัวแปรจำนวนสถานเลี้ยงเด็ก

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการจ้างงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในแต่ละจังหวัดและสัดส่วนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรส่งผลทางลบต่อการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่น โดยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้น 100 บาทจะลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นร้อยละ 8-10 และครัวเรือนที่อาศัยในพื้นที่ที่มีการจ้างงานนอกภาคการเกษตรสูงจะมีแนวโน้มเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นน้อยกว่าซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Shirai, Fox, Leisz, Fukui, & Rambo, 2017) นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นยังได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือนที่สูงขึ้น หัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพสมรส ครัวเรือนมีรายได้หลักมาจากแหล่งรายได้ที่ไม่ใช่การทำงาน การมีสัดส่วนสมาชิกที่ไม่ทำงานสูง การอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขณะที่จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่น

เมื่อพิจารณาปัจจัยเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษากลับพบว่า การที่ครัวเรือนมีสมาชิกเคยย้ายที่อยู่ในช่วง 12 เดือนก่อนสัมภาษณ์เพิ่มแนวโน้มที่เป็นครัวเรือน 3 รุ่น และลดความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาอาจชี้ให้เห็นถึงการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมของสมาชิกในครัวเรือน 3 รุ่น แต่ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าการ

ย้ายถิ่นส่งผลให้เกิดครัวเรือนข้ามรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวแปรที่ใช้ไม่อาจสะท้อนการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือนที่ได้มีการย้ายถิ่นเป็นเวลาหลายปีก่อนการสัมภาษณ์

สำหรับปัจจัยด้านสถานรับเลี้ยงเด็ก การศึกษานี้ไม่พบว่าจำนวนของสถานเลี้ยงเด็กเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กในแต่ละจังหวัดมีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อรูปแบบครัวเรือน ทั้งนี้ ด้วยความจำกัดของข้อมูลที่ใช้ซึ่งเป็นข้อมูลระดับจังหวัด อาจทำให้ข้อมูลมีความละเอียดไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ข้อมูลจำนวนสถานเลี้ยงเด็กของภาครัฐไม่อาจสะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการเลี้ยงเด็กที่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ได้นัก

ผลการศึกษาข้างต้นแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พิสูจน์ว่า นอกเหนือลักษณะของครัวเรือน เช่น อายุ การศึกษา สัดส่วนของสมาชิกที่ไม่ทำงาน แล้ว ปัจจัยทางเศรษฐกิจของพื้นที่ที่ครัวเรือนอาศัยอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านการจ้างงาน อาทิ อัตราค่าจ้าง จำนวนการจ้างงานนอกภาคการเกษตร ส่งผลต่อโครงสร้างครัวเรือนของไทย และเป็นสาเหตุหลักของการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่น

อนึ่ง แม้ว่าการศึกษานี้จะไม่สามารถแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างจำนวนสถานเลี้ยงเด็กกับการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นได้ แต่ผลการศึกษาที่พบว่าครัวเรือนที่มีสัดส่วนผู้ที่ไม่ทำงานสูงกว่ามีความน่าจะเป็นในการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นมากกว่า สะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกครัวเรือนที่ไม่ทำงาน (แม้ว่าจะไม่ทำงานเนื่องจากสูงอายุ) และอาศัยในครอบครัวเดิมอาจเป็นทางเลือกในการเลี้ยงดูบุตรของผู้ที่ย้ายถิ่นไปทำงานในพื้นที่อื่นที่มีค่าครองชีพสูง ดังจะเห็นได้จากการที่เด็กที่อยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นมีสถานที่เกิดที่แตกต่างไปจากจังหวัดที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งหมายความว่า พ่อแม่ของเด็กอาจทำงานและมีลูกในจังหวัดที่ตนย้ายถิ่นมาทำงานและส่งลูกกลับไปให้ปู่ย่า/ตายายเลี้ยงในภูมิลำเนาเดิมของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Rigg, Salamanca, & Parnwell, 2012)

บทที่ 5 ความอยู่ดีมีสุข (Well-Being) ของครัวเรือนข้ามรุ่น

5.1 กรอบแนวคิด

ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาในบทที่ 4 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบครัวเรือนมีความเชื่อมโยงกับความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกครัวเรือนซึ่งสะท้อนในตัวแปรทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่าย รายได้ เงินโอน การช่วยเหลือจากรัฐบาล รวมทั้งการกู้ยืมเงิน โดยครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ต่อหัวและค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ขณะที่หนี้ต่อหัวและเงินโอนสูงกว่าครัวเรือนประเภทอื่น

อย่างไรก็ตาม ตัวเลขดังกล่าวเป็นเพียงการเปรียบเทียบในภาพรวมโดยไม่ได้อธิบายลักษณะอื่น ๆ ของครัวเรือนให้คงที่ ในทางหนึ่ง ครัวเรือนข้ามรุ่นอาจมีความอยู่ดีมีสุขด้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่นเนื่องจากครัวเรือนข้ามรุ่นประกอบไปด้วยประชากรในวัยพึ่งพิงซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการบริโภค เช่น การบริโภคอาหาร ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูง ขณะที่รายได้จากการทำงานของผู้สูงอายุอาจไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ในอีกทางหนึ่ง ครัวเรือนข้ามรุ่นอาจมีความอยู่ดีมีสุขใกล้เคียงหรือดีกว่าครัวเรือนประเภทอื่นเนื่องจากครัวเรือนข้ามรุ่นอาจได้รับเงินโอน (remittance) จากพ่อแม่ของเด็กเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการดูแลหลาน

ดังนั้น การวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาว่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีความอยู่ดีมีสุขเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่นที่มีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกัน และหากพิจารณาค่าใช้จ่ายแยกตามประเภทของวัตถุประสงค์ของค่าใช้จ่าย และรายได้แยกตามประเภทของที่มาแล้ว ครัวเรือนข้ามรุ่นจะมีรายได้หรือค่าใช้จ่ายประเภทใดสูงหรือต่ำกว่ารายได้หรือค่าใช้จ่ายของครัวเรือนประเภทอื่น โดยสมมติฐานของการวิจัยคือ หลังจากการควบคุมตัวแปร

อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ครัวเรือนที่เป็นครัวเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีรายได้จากการทำงานต่ำ แต่รายได้จากบำนาญและเงินโอนจากภายนอกครัวเรือนสูง ขณะที่ค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัว ต่ำแต่ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูงเนื่องจากผู้สูงอายุและเด็กมีความจำเป็นในการรับการรักษาพยาบาลสูง ส่วนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่ำกว่าครัวเรือนที่มีพ่อและแม่ของเด็กอาศัยอยู่ด้วย นอกจากนี้ เนื่องจากการมีค่าใช้จ่ายสูงแต่รายได้ไม่แน่นอนส่งผลให้ครัวเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีหนี้สินมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่นๆ

5.2 ข้อมูลและวิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2533, 2537, 2543, 2549, 2554, และ 2558 (หรือทุกๆ 5 ปีโดยประมาณ นับตั้งแต่ปี 2533 ถึง 2558) ในการศึกษาความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนข้ามรุ่น ในเบื้องต้น ผู้วิจัยจะใช้สมการถดถอย Ordinary-Least Square (OLS) Regression เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ครัวเรือนและตัวแปรทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์จะแบ่งออกเป็นสี่ส่วนหลัก ส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2558 เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและเพื่อหาแบบจำลองที่เหมาะสม ส่วนที่สอง ใช้แบบจำลองจากส่วนแรกและวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางรายปีในช่วงปี ส่วนที่สาม วิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลผสม (pooled cross-section data) เพื่อให้เห็นภาพของผลกระทบของโครงสร้างครัวเรือนต่อความอยู่ดีมีสุขในด้านต่าง ๆ

สมการพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์สามารถเขียนได้ดังนี้

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 one_{gen_i} + \beta_2 two_{gen_i} + \beta_3 three_{gen_i} + \beta_4 skip_{gen_i} + \alpha X_i + \varepsilon_i$$

เมื่อกำหนดให้

y_i คือ ตัวแปรตาม ซึ่งแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายครัวเรือน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหาร ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา

(2) รายได้ของครัวเรือน ได้แก่ รายได้ทั้งหมด รายได้ประจำ เงินโอน รายได้ที่แบ่งตามที่มา เช่น รายได้จากการเกษตร รายได้จากการประกอบธุรกิจ บำเหน็จบำนาญ

และ (3) การมีหนี้สินและการกู้ยืมเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

ตัวแปรอิสระที่น่าสนใจ ได้แก่

$onegen_i$ คือ ตัวแปรหุ่นที่มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือน i เป็นครัวเรือน 1 รุ่น และเท่ากับ 0 เมื่อเป็นครัวเรือนประเภทอื่น

$twogen_i$ คือ ตัวแปรหุ่นที่มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือน i ครัวเรือน 2 รุ่น และเท่ากับ 0 เมื่อเป็นครัวเรือนประเภทอื่น

$threegen_i$ คือ ตัวแปรหุ่นที่มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือน i เป็น ครัวเรือน 3 รุ่น และเท่ากับ 0 เมื่อเป็นครัวเรือนประเภทอื่น

$skipgen_i$ คือ ตัวแปรหุ่นที่มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือน i เป็นครัวเรือนข้ามรุ่น และเท่ากับ 0 เมื่อเป็นครัวเรือนประเภทอื่น

ในที่นี้ กำหนดให้ครัวเรือนแบบมีผู้อยู่อาศัยคนเดียวเป็นกลุ่มฐาน

X_i คือ เวกเตอร์ของตัวแปรควบคุม ได้แก่ (1) ลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส และการศึกษา (2) ลักษณะของครัวเรือนประกอบด้วย ตัวแปรหุ่นชั้นเศรษฐกิจของครัวเรือน ตัวแปรหุ่นพื้นที่นอกเขตเทศบาล และตัวแปรหุ่นภาค และ

(3) โครงสร้างอายุของสมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย จำนวนเด็ก จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน และจำนวนสมาชิกที่ทำงาน และปีที่ทำการสำรวจ (เฉพาะในกรณีของการวิเคราะห์แบบ Pooled Cross-Sections)

ε_i คือ ค่าคลาดเคลื่อน (error terms)

นอกจากนี้ เนื่องจากลักษณะครัวเรือน เช่น การเป็นครัวเรือนข้ามรุ่น มีแนวโน้มที่จะเป็น endogenous variable ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อน ดังนั้น เพื่อขจัดปัญหา endogeneity bias งานศึกษานี้จะใช้วิธีทางเศรษฐมิติที่เรียกว่า propensity score matching ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของครัวเรือนและตัวแปรทางเศรษฐกิจ โดยวิธีการนี้จะทำให้สามารถเปรียบเทียบความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีองค์ประกอบของสมาชิกในครัวเรือนต่างกัน แต่มีลักษณะอื่นๆใกล้เคียงกันมากที่สุด

5.3 ผลการศึกษา

5.3.1 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2558

5.3.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนกับค่าใช้จ่ายครัวเรือน

ตารางที่ 8 แสดงผลการประมาณการสมการถดถอยเมื่อกำหนดให้ตัวแปรตามคือค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน โดยในคอลัมน์ที่ (1) ตัวแปรอิสระประกอบด้วยตัวแปรหุ่นโครงสร้างครัวเรือน จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกคนเดียว และน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ๆ ทุกประเภท เมื่อควบคุมลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน อันได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา ในคอลัมน์ที่ (2) ผลของโครงสร้างครัวเรือนที่มีต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดยังคงเป็นไปในทิศทางเดิม คือ ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อหัวน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ๆ ทุกประเภท แต่ค่าสัมบูรณ์ของค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรหุ่นโครงสร้างครัวเรือนมีค่าลดลง ซึ่งหมายความว่า ส่วนต่างระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายต่อหัวในครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีค่าลดลง สำหรับตัวแปรลักษณะหัวหน้าครัวเรือน พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือน การแต่งงาน และระดับการศึกษาที่สูงกว่า มีผลทางบวกต่อค่าใช้จ่ายต่อหัวของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งเป็นไปตามที่คาดการณไว้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเพิ่มตัวแปรควบคุมที่เป็นลักษณะของครัวเรือนอันได้แก่ ประเภทของกลุ่มเศรษฐกิจฐานะ และที่ตั้งของครัวเรือน ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (3) พบว่า ครัวเรือน 3 รุ่นกลับเป็นกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยที่สุด ส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยที่สุดในลำดับรองลงมา นอกจากนี้ ส่วนต่างระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายต่อหัวในครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวมีค่าลดลงเช่นกัน สำหรับตัวแปรลักษณะ

ครัวเรือน จะเห็นได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นกลุ่มฐาน
ครัวเรือนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยที่สุด

เมื่อเพิ่มตัวแปรควบคุมที่เป็นลักษณะโครงสร้างอายุของสมาชิกในครัวเรือน ดังแสดงใน
คอลัมน์ที่ (4) พบว่า สัดส่วนของเด็กและสัดส่วนของผู้สูงอายุมีผลทางลบต่อค่าใช้จ่ายต่อหัวใน
ครัวเรือน ขณะที่สัดส่วนของผู้ที่ทำงานในครัวเรือนมีผลทางบวกต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
นอกจากนี้ ในแบบจำลองนี้ ครัวเรือน 3 รุ่นยังคงเป็นครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยที่สุด แต่
ครัวเรือน 2 รุ่นและครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยรองลงมา ตามลำดับ

เนื่องจากค่าใช้จ่ายของครัวเรือนประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในหลายด้าน ผู้วิจัยจึงได้
วิเคราะห์ผลของโครงสร้างครัวเรือนที่มีต่อค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายใน
การบริโภค ค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และ
ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายทุกประเภทในที่นี้เป็นค่าใช้จ่ายต่อหัว สำหรับการ
วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ผู้วิจัยคำนวณจากค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของเด็กอายุต่ำกว่า
15 ปี ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจึงประกอบด้วยครัวเรือน 2 รุ่น ครัวเรือน 3 รุ่นและครัวเรือน
ข้ามรุ่นเท่านั้น

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่า โครงสร้างครัวเรือนมีผลต่อค่าใช้จ่ายในการบริโภคทั้งหมด
และค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ครัวเรือน 3
รุ่นมีค่าใช้จ่ายเหล่านี้น้อยกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า
ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายทางการศึกษาน้อยที่สุด เมื่อ
เทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ซึ่งผลการศึกษานี้ขัดแย้งกับสิ่งที่ควรจะเป็น เนื่องจากครัวเรือน
ข้ามรุ่นซึ่งประกอบไปด้วยผู้สูงอายุและเด็กมีความจำเป็นทางสุขภาพมากกว่าคนในวัยทำงาน
ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของสมาชิกในครัวเรือนข้ามรุ่นน่าจะสูงกว่าสมาชิกใน

ครัวเรือนประเภทอื่นโดยเฉพาะครัวเรือน 1 รุ่นและครัวเรือน 2 รุ่นซึ่งมีสมาชิกในวัยทำงานมากกว่า ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนว่าสมาชิกในครัวเรือนข้ามรุ่นอาจไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้อย่างเพียงพอ ในทำนองเดียวกัน ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของเด็กในครัวเรือนข้ามรุ่นที่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของเด็กในครัวเรือน 2 รุ่นและ 3 รุ่น อาจบ่งชี้ว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีการลงทุนในการศึกษาในเด็กน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ซึ่งหากผลการศึกษานี้เป็นจริง ก็เป็นสิ่งที่น่ากังวลเนื่องจากการลงทุนในการศึกษาที่ต่างกันย่อมหมายถึงความเหลื่อมล้ำที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

5.3.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนกับรายได้ครัวเรือน

ตารางที่ 10 แสดงผลการประมาณการเมื่อตัวแปรตามได้แก่รายได้ทั้งหมดต่อหัวและรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งตามที่มาของรายได้ ได้แก่ รายได้จากค่าจ้าง รายได้จากการประกอบธุรกิจ รายได้จากการทำการเกษตร และรายได้จากเงินบำนาญบำนาญ ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยต่อหัวต่อเดือน จะเห็นได้ว่า โครงสร้างครัวเรือนสามารถอธิบายรายได้ทั้งหมดต่อหัวและรายได้ที่มาจากค่าจ้าง และส่งผลในลักษณะเดียวกันกับผลต่อค่าใช้จ่าย กล่าวคือ ครัวเรือนทุกประเภทมีรายได้ทั้งหมดต่อหัวและรายได้จากค่าจ้างต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว อย่างไรก็ตาม ลักษณะโครงสร้างครัวเรือนแทบจะไม่มีผลในการอธิบายรายได้ที่เป็นกำไรจากการทำการเกษตร และรายได้จากบำนาญบำนาญ

จากคอลัมน์ที่ (4) จะเห็นได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่นครัวเรือน 2 รุ่น ครัวเรือน 3 รุ่น และครัวเรือนข้ามรุ่น ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งหมายความว่าไม่มีเพียงครัวเรือน 1 รุ่นที่มีรายได้จากการทำการเกษตรมากกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว ส่วนครัวเรือนประเภทอื่นไม่ได้มีรายได้จากการทำการเกษตรที่ต่างไปจากครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากคอลัมน์ที่ (5) จะเห็นได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่นครัวเรือนทุกประเภทยกเว้น ครัวเรือนข้ามรุ่นเป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่นครัวเรือนข้ามรุ่นเป็นลบและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั้นหมายความว่า ครัวเรือนทุกประเภทยกเว้น ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้จากบำนาญมากกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้สูงอายุในครัวเรือนข้ามรุ่นส่วนใหญ่ไม่ได้มีรายได้จากการได้รับบำนาญ บำนาญ จากผลการศึกษาโดยรวมในตารางที่ 10 อาจกล่าวได้ว่า ครัวเรือนบางประเภท โดยเฉพาะครัวเรือนข้ามรุ่นอาจพึ่งพิงรายได้ที่ไม่ได้มาเป็ผลมาจากการทำงาน

5.3.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่สำคัญ

ตารางที่ 11 แสดงผลการวิเคราะห์เมื่อตัวแปรตามได้แก่ เงินโอนจากภายนอกสู่ครัวเรือน (transfer-in) เงินโอนจากครัวเรือนสู่ภายนอก (transfer-out) หนี้ครัวเรือน เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล และเงินช่วยเหลือจากนอกครัวเรือน จะเห็นได้ว่า โครงสร้างครัวเรือนสามารถอธิบายเงินโอนจากภายนอกสู่ครัวเรือน หนี้ครัวเรือนและเงินช่วยเหลือจากภายนอก โดยเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากนอกครัวเรือนสูงที่สุด มีหนี้ครัวเรือนต่อหัวน้อยที่สุด และได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลน้อยที่สุด ในขณะที่ครัวเรือน 1 รุ่น เป็นเพียงครัวเรือนประเภทเดียวที่มีเงินโอนออกจากครัวเรือนสู่ภายนอกมากกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวและมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกเหนือไปจากเงินโอน เงินช่วยเหลือและหนี้แล้ว ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 12 ยังชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างครัวเรือนสามารถอธิบายความน่าจะเป็นในการกู้ยืมจากโครงการของรัฐ โดยผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มจะกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด ขณะที่ โครงสร้างครัวเรือนไม่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการกู้ยืมเงินทางการศึกษาหรือจากโครงการธนาคารประชาชน

ตารางที่ 8 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายครัวเรือนทั้งหมดต่อหัว (ข้อมูลปี 2558)

Dependent variable:	(1)	(2)	(3)	(4)
Per capita expenditure				
One-gen hh	-2765.9*** (191.9)	-2301.7*** (187.5)	-2618.6*** (183.5)	-2717.0*** (181.4)
Two-gen hh	-4743.0*** (168.1)	-4264.0*** (158.9)	-4784.6*** (158.6)	-4212.3*** (167.5)
Three-gen hh	-7099.1*** (162.2)	-5474.8*** (146.8)	-5749.4*** (149.1)	-4953.3*** (173.4)
Skip-gen hh	-7896.4*** (169.7)	-5661.6*** (160.7)	-5030.7*** (157.6)	-4103.8*** (195.9)
Heads' age		19.50*** (3.316)	25.46*** (3.492)	61.45*** (4.563)
Head is married		362.8*** (108.7)	556.5*** (102.8)	586.9*** (101.1)
Head's education: Primary		1396.7*** (117.2)	1311.8*** (104.7)	1149.0*** (104.0)
Head's education: Lower-secondary		3826.1*** (168.6)	2973.5*** (158.0)	2943.2*** (155.8)
Head's education: Upper-secondary		5949.9*** (172.2)	4792.8*** (161.9)	4766.3*** (161.5)
Head's education: Undergraduate+		12554.5*** (278.7)	9829.5*** (269.3)	9857.1*** (268.2)
SES: Farm operator			521.5*** (129.2)	-1256.3*** (183.8)
SES: Entrepreneurs			1546.6*** (148.4)	-219.8 (195.6)
SES: Professional			4522.0*** (252.7)	2571.1*** (280.8)
SES: Labourer			705.3*** (134.7)	-1120.7*** (185.1)
Central			-1359.6*** (201.4)	-1415.2*** (200.2)

North			-3404.4*** (198.6)	-3472.6*** (197.9)
Northeast			-3177.2*** (201.9)	-3415.4*** (201.1)
South			-1970.7*** (217.3)	-1924.1*** (215.8)
Rural			-676.8*** (77.64)	-690.5*** (75.88)
Child ratio				-2372.0*** (246.1)
Elderly ratio				-2735.1*** (186.8)
Working members ratio				2316.2*** (192.0)
Constant	12403.6*** (152.4)	6936.8*** (239.3)	8745.9*** (322.8)	7544.8*** (324.3)
<i>N</i>	43357	43357	43357	43357
<i>R</i> ²	0.106	0.325	0.384	0.402

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตารางที่ 9 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายต่อหัวประเภทต่าง ๆ (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Consumption expenditure per capita	(2) Food expenditure per capita	(3) Medical expenditure per capita	(4) Education expenditure per capita
Onegen	-2046.2*** (142.9)	-673.2*** (32.94)	-4.023 (10.39)	
Twogen	-2799.6*** (131.3)	-1118.1*** (32.42)	-17.60 (10.19)	
Threegen	-3535.0*** (137.1)	-1426.3*** (34.90)	-29.98** (11.26)	-1514.7*** (344.7)
Skipgen	-2951.6*** (162.8)	-1060.8*** (39.18)	-50.31*** (13.71)	-2172.1*** (331.4)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	7457.4*** (274.1)	3261.2*** (65.62)	34.47 (20.06)	8242.4*** (1388.6)
<i>N</i>	43357	43357	43357	15513
<i>R</i> ²	0.372	0.381	0.027	0.231

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 10 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและรายได้ต่อหัว (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Total income per capita	(2) Wage income per capita	(3) Business profit per capita	(4) Farm profit per capita	(5) Pension per capita
Onegen	-3091.4*** (287.0)	-1657.3*** (171.3)	-388.3** (147.0)	178.8** (63.86)	242.8*** (60.62)
Twogen	-4768.6*** (308.4)	-2923.9*** (164.2)	-340.4* (161.0)	46.97 (73.08)	164.9** (51.72)
Threegen	-5883.3*** (320.6)	-3101.4*** (176.3)	-767.8*** (183.4)	27.56 (84.51)	175.8** (54.11)
Skipgen	-4890.1*** (348.2)	-1931.7*** (184.2)	-612.9** (197.1)	-2.704 (108.1)	-41.01 (60.47)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	5397.5*** (585.8)	289.9 (317.2)	-671.3* (327.3)	-937.3*** (121.5)	-657.9*** (93.94)
<i>N</i>	43357	43357	43357	43357	43357
<i>R</i> ²	0.224	0.569	0.113	0.175	0.137

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 11 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ผลของรูปแบบครัวเรือนที่มีต่อหนี้เงินโอน และเงินช่วยเหลือภายนอกครัวเรือน (ข้อมูลปี 2558)

	(2) Transfer-in	(3) Transfer-out	(1) Debt per capita	(4) Gov't aid	(5) Outside aid
Onegen	1975.7* (816.5)	1985.7*** (583.9)	-18664.4** (6099.7)	-22.40 (17.25)	-743.6*** (131.7)
Twogen	4153.5*** (738.2)	-334.1 (603.9)	-18358.5** (6289.9)	-30.27 (18.93)	-844.5*** (143.5)
Threegen	7101.6*** (977.5)	-535.5 (796.1)	-23597.0*** (6545.5)	-42.32* (20.83)	-770.5*** (137.4)
Skipgen	7228.8*** (1490.0)	-894.1 (730.3)	-28354.8*** (6534.5)	-59.34* (24.33)	-722.4*** (155.6)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	18422.2*** (1843.4)	-12024.4*** (993.7)	-84592.5*** (8179.8)	92.76*** (25.70)	4868.1*** (238.9)
<i>N</i>	43357	43357	43357	43357	43357
<i>R</i> ²	0.117	0.035	0.096	0.184	0.217

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 12 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ผลของรูปแบบครัวเรือนที่มีต่อความน่าจะเป็นในการกู้ยืมเงิน (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Education loan	(2) Village fund	(3) People bank
Onegen	0.0251 (0.279)	0.295*** (0.0639)	0.0245 (0.396)
Twogen	-0.541 (0.477)	0.712*** (0.0636)	0.586 (0.387)
Threegen	-0.162 (0.774)	0.870*** (0.0747)	0.805 (0.455)
Skipgen	0.266 (1.157)	1.111*** (0.0899)	1.258* (0.543)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes
Constant	-13.36*** (0.347)	-8.223*** (0.720)	-10.40*** (1.564)
<i>N</i>	43357	43357	43357
pseudo <i>R</i> ²	0.404	0.177	0.051

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

5.3.2 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางรายปีในช่วง 2549-2558

นอกเหนือไปจากการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2558 แล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาผลของโครงสร้างครัวเรือนที่มีผลต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจต่างๆ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางรายปีตั้งแต่ 2549 ถึง 2558⁶ เพื่อให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของผลกระทบของโครงสร้างครัวเรือนที่อาจจะเปลี่ยนแปลงระหว่างปี ทั้งนี้เลือกเฉพาะบางตัวแปรตามที่มีความน่าสนใจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการบริโภค รายได้ทั้งหมด ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา เงินโอนสู่ครัวเรือน เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล และการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปีพบว่า โครงสร้างครัวเรือนส่งผลต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจไม่ต่างกันมากนัก จากตารางที่ 13 จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวในช่วงประมาณเดือนละ 2600-2960 บาท ขณะที่ครัวเรือน 3 รุ่นยังคงเป็นครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคน้อยที่สุด (น้อยกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวประมาณ 3200-3500 บาทต่อเดือน) ในทำนองเดียวกัน ครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้ทั้งหมดต่อหัวน้อยที่สุด โดยมีรายได้ต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวประมาณ 4600-6000 บาทต่อเดือน ขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ต่อหัวน้อยที่สุดในลำดับต่อมา โดยมีรายได้ต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวประมาณ 4200-5000 บาทต่อเดือน (ดูตารางที่ 14)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัวในตารางที่ 15 ผลการศึกษาพบว่า ในทุกปี ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น แม้ว่าจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในปี 2552 และ 2556 ก็

⁶ ผู้วิจัยเลือกใช้ข้อมูลในช่วงปี 2552-2558 เนื่องจากข้อมูลจากการสำรวจในช่วงปีดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านการออกแบบสอบถาม ตัวแปรที่สำรวจ และการบันทึกข้อมูล

ตาม ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จากตารางที่ 16 จะเห็นว่า ครั้วเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาน้อยกว่าครั้วเรือน 2 รุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกปี และส่วนต่างระหว่างค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครั้วข้ามรุ่นและครั้วเรือน 2 รุ่นก็ยิ่งมากกว่าส่วนต่างระหว่างค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครั้ว 3 รุ่นและครั้วเรือน 2 รุ่นในทุกปีอีกด้วย⁷

เมื่อพิจารณาการได้รับเงินจากภายนอกครั้วเรือน ตารางที่ 18 ชี้ให้เห็นว่า ในช่วงปี 2549-2554 ครั้วเรือน 3 รุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกครั้วเรือนสูงที่สุด รองลงมาคือครั้วเรือนข้ามรุ่น แต่ในปี 2555 และ 2558 ครั้วเรือนข้ามรุ่นกลับได้รับเงินโอนจากภายนอกครั้วเรือนสูงที่สุดในทางตรงกันข้าม เมื่อพิจารณาการได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลกลับพบว่า ครั้วเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลน้อยที่สุด (ดูตารางที่ 18) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาการกู้ยืมเงินจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ครั้วเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มที่จะกู้ยืมจากกองทุนมากกว่าครั้วเรือนประเภทอื่นในทุกปี (ดูตารางที่ 19)

⁷ ในที่นี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากครั้วเรือนที่มีเด็กอายุน้อยกว่า 15 ปีอาศัยด้วย ซึ่งประกอบด้วยครั้วเรือน 2 รุ่น ครั้วเรือน 3 รุ่น และครั้วเรือนข้ามรุ่น

ตารางที่ 13 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Onegen	-2225.9*** (170.1)	-2153.0*** (152.8)	-1865.2*** (161.8)	-2150.3*** (142.8)	-2046.2*** (142.9)
Twogen	-2742.5*** (169.1)	-2959.0*** (143.2)	-2637.2*** (146.9)	-3060.0*** (131.6)	-2799.6*** (131.3)
Threegen	-3269.7*** (173.2)	-3538.8*** (147.8)	-3342.5*** (148.8)	-3522.3*** (141.1)	-3535.0*** (137.1)
Skipgen	-2960.6*** (186.6)	-2963.3*** (154.7)	-2669.3*** (163.6)	-2871.1*** (162.5)	-2951.6*** (162.8)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	7492.5*** (273.3)	9146.5*** (272.8)	6611.0*** (270.4)	8469.0*** (255.9)	7457.4*** (274.1)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.360	0.377	0.359	0.399	0.372

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 14 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและรายได้ทั้งหมดต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Onegen	-2561.7*** (337.3)	-2968.5*** (342.5)	-3337.8*** (791.2)	-2993.2*** (306.0)	-3091.4*** (287.0)
Twogen	-3845.0*** (302.7)	-4556.0*** (344.2)	-4963.5*** (802.3)	-4556.9*** (334.2)	-4768.6*** (308.4)
Threegen	-4661.3*** (305.7)	-5323.4*** (354.7)	-6410.3*** (823.1)	-5164.3*** (343.9)	-5883.3*** (320.6)
Skipgen	-4279.2*** (337.5)	-4816.9*** (350.9)	-5080.1*** (815.4)	-4365.1*** (376.7)	-4890.1*** (348.2)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	6364.8*** (501.5)	6887.5*** (519.0)	5453.8*** (767.7)	4931.8*** (480.0)	5397.5*** (585.8)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.163	0.305	0.208	0.284	0.224

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 15 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Onegen	-57.77 (31.05)	40.55* (16.89)	16.35 (14.96)	11.17 (10.44)	-4.023 (10.39)
Twogen	-54.41 (34.36)	10.54 (16.76)	-35.10** (10.86)	-6.090 (10.02)	-17.60 (10.19)
Threegen	-83.32* (37.18)	-11.71 (17.39)	-56.45*** (11.89)	-6.815 (13.36)	-29.98** (11.26)
Skipgen	-90.10* (41.35)	-33.01 (20.42)	-55.61*** (13.59)	-19.07 (12.22)	-50.31*** (13.71)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
cons	96.58* (44.30)	111.5*** (30.69)	98.90*** (24.09)	95.06*** (20.74)	34.47 (20.06)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.025	0.021	0.032	0.033	0.027

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 16 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Threegen	-1285.3*** (174.2)	-843.6*** (180.4)	-686.0*** (203.3)	-959.4*** (255.8)	-1514.7*** (344.7)
Skipgen	-1720.3*** (199.9)	-1691.3*** (200.4)	-1032.6*** (200.0)	-1312.6*** (251.2)	-2172.1*** (331.4)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	6228.9*** (789.6)	7215.5*** (843.4)	5188.1*** (786.8)	7654.9*** (1021.2)	8242.4*** (1388.6)
<i>N</i>	21828	18376	16040	16215	15513
<i>R</i> ²	0.188	0.204	0.194	0.215	0.231

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ดูค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 17 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและเงินโอนสู่ครัวเรือน (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Onegen	2952.2** (961.9)	2149.2* (1060.2)	2823.7** (982.3)	1319.4 (932.3)	1975.7* (816.5)
Twogen	4487.9*** (1072.8)	8506.6** (2860.4)	5005.0*** (945.4)	5031.6*** (942.7)	4153.5*** (738.2)
Threegen	11129.8*** (1480.0)	12263.3*** (2988.1)	9395.0*** (1211.1)	8658.8*** (1152.1)	7101.6*** (977.5)
Skipgen	6396.1*** (1677.0)	9502.1*** (2019.4)	9027.9*** (1524.6)	12051.5*** (1832.3)	7228.8*** (1490.0)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	24109.2*** (2526.0)	31497.3*** (6008.2)	19663.1*** (2633.0)	17070.5*** (1755.4)	18422.2*** (1843.4)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.161	0.042	0.145	0.148	0.117

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 18 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Onegen	4.512 (12.28)	-1.478 (23.50)	10.21 (10.88)	-26.08* (11.39)	-22.40 (17.25)
Twogen	0.208 (10.31)	-17.17 (12.82)	17.41 (10.25)	-15.84 (14.57)	-30.27 (18.93)
Threegen	14.16 (26.76)	-20.62 (16.67)	8.312 (10.09)	-34.24* (15.66)	-42.32* (20.83)
Skipgen	-5.606 (7.640)	-30.74 (16.63)	-19.16 (12.46)	-47.33** (17.27)	-59.34* (24.33)
Head's age	0.0833 (0.270)	-0.314 (0.523)	0.311 (0.219)	1.555*** (0.400)	1.411** (0.503)
Head is married	-14.45 (10.03)	-29.45* (11.74)	-2.361 (5.789)	-11.82 (6.500)	-11.49** (3.506)
Primary educ	-54.97 (46.87)	-20.74*** (4.892)	0.0700 (13.80)	0.960 (7.839)	-10.92 (11.18)
Lower-sec ed.	-48.38 (47.95)	-30.79*** (6.087)	-4.246 (14.47)	-15.34 (9.109)	-20.90 (14.75)
Constant	106.6 (89.72)	141.7** (49.04)	33.89 (18.77)	69.47*** (18.40)	92.76*** (25.70)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.009	0.125	0.206	0.199	0.184

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 19 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Onegen	0.137* (0.0672)	0.173* (0.0715)	0.168* (0.0743)	0.259*** (0.0677)	0.272*** (0.0646)
Twogen	0.557*** (0.0635)	0.443*** (0.0675)	0.362*** (0.0717)	0.488*** (0.0661)	0.410*** (0.0631)
Threegen	0.654*** (0.0761)	0.524*** (0.0828)	0.476*** (0.0880)	0.516*** (0.0822)	0.437*** (0.0795)
Skipgen	0.823*** (0.0777)	0.770*** (0.0871)	0.894*** (0.0905)	0.972*** (0.0838)	1.007*** (0.0806)
Head's age	-0.00710*** (0.00134)	-0.00358* (0.00149)	-0.0103*** (0.00161)	-0.00883*** (0.00148)	-0.00979*** (0.00145)
Head is married	0.276*** (0.0375)	0.217*** (0.0414)	0.247*** (0.0441)	0.315*** (0.0417)	0.294*** (0.0406)
Primary educ	0.732*** (0.0654)	0.977*** (0.0858)	0.880*** (0.0870)	0.915*** (0.0799)	0.891*** (0.0831)
Lower-sec ed.	0.449*** (0.0787)	0.690*** (0.0998)	0.722*** (0.101)	0.657*** (0.0940)	0.683*** (0.0949)
Constant	-5.182*** (0.230)	-5.891*** (0.274)	-7.494*** (0.722)	-7.034*** (0.518)	-7.607*** (0.719)
N	44888	41058	39339	42672	43357
pseudo R ²	0.149	0.154	0.184	0.185	0.172

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ดูค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

5.3.3 การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลผสม (Pooled Cross-Sections, 2549-2558)

เมื่อใช้ข้อมูล pooled cross-sections ในช่วงปี 2549-2558 เพื่อเปรียบเทียบตัวแปรทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ดังที่ได้วิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางแล้ว จะเห็นได้ว่า ผลการประมาณการมีความใกล้เคียงกับผลการศึกษาที่ได้จากการใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง กล่าวคือ ในช่วงปี 2549-2558 ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายต่อหัวในทุกประเภทน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนข้ามรุ่นไม่ได้เป็นครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดเมื่อพิจารณาจากค่าใช้จ่ายทั้งหมดและค่าใช้จ่ายในการบริโภค แต่เป็นครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดเมื่อพิจารณาจากค่าใช้จ่ายทางการศึกษาและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล (ดูตารางที่ 20)

สำหรับรายได้ต่อหัว (ดูตารางที่ 21) ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ทั้งหมดต่อหัว รายได้จากค่าจ้าง และรายได้จากการประกอบธุรกิจน้อยกว่าครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว ขณะที่ครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้ทั้งสามประเภทนี้น้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากรายได้จากการเกษตรกลับพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้จากการเกษตรน้อยที่สุดและน้อยกว่ารายได้จากการเกษตรของครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ขณะที่รายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนประเภทอื่นไม่ต่างจากรายได้จากการเกษตรของครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ การเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นกลับไม่ส่งผลต่อรายได้จากบำเหน็จบำนาญ แม้ว่าค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรครัวเรือนข้ามรุ่นจะมีเครื่องหมายเป็นลบแต่ก็ไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 22 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครัวเรือนและตัวแปรทางเศรษฐกิจที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ หนี้ครัวเรือน เงินโอนจากภายนอกสู่ครัวเรือน (transfer-in) เงินโอนจาก

ครัวเรือนสู่ภายนอก (transfer-out) หนี้ครัวเรือน เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล เงินช่วยเหลือจาก
นอกครัวเรือน และการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับ
ครัวเรือนแบบอยู่คนเดียว ครัวเรือน 3 รุ่นมีหนี้ครัวเรือนต่อหัวน้อยที่สุดและได้รับเงินโอนจาก
นอกครัวเรือนสูงที่สุด ขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีหนี้น้อยที่สุดและได้รับเงินโอนจากนอกครัวเรือน
สูงที่สุดในลำดับรองลงมา อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลและเงิน
ช่วยเหลือจากนอกครัวเรือนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาโดยใช้ข้อมูล
ภาคตัดขวาง

ตารางที่ 20 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายต่อหัวประเภทต่าง ๆ จากข้อมูล Pooled Cross-Sections

	(1) Total expenditure per capita	(2) Consumption expenditure per capita	(3) Food expenditure per capita	(4) Medical expenditure per capita	(5) Education expenditure per capita
Onegen	-2699.2*** (87.03)	-2083.6*** (68.62)	-792.5*** (16.85)	3.002 (7.175)	
Twogen	-4103.1*** (81.18)	-2837.3*** (63.76)	-1196.7*** (16.24)	-18.48** (7.172)	
Threegen	-4782.4*** (83.77)	-3445.0*** (66.18)	-1431.9*** (16.84)	-33.71*** (7.916)	-1041.7*** (102.9)
Skipgen	-3959.0*** (90.69)	-2883.7*** (73.92)	-1069.7*** (18.75)	-43.69*** (8.941)	-1624.6*** (105.1)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
year2552	139.7** (46.19)	94.37* (39.47)	229.1*** (9.779)	-21.05*** (5.925)	338.2*** (90.43)
year2554	170.4*** (48.75)	144.3*** (41.17)	217.3*** (9.631)	-46.50*** (5.738)	-264.2** (89.08)
year2556	562.2*** (47.19)	528.5*** (40.63)	445.0*** (9.925)	-43.85*** (5.740)	303.9** (101.7)
year2558	950.5*** (51.58)	790.5*** (43.60)	564.2*** (10.20)	-54.43*** (5.879)	1291.9*** (135.1)
Constant	7464.5*** (140.2)	7470.7*** (121.3)	3132.3*** (31.55)	109.9*** (12.86)	6723.0*** (440.5)
<i>N</i>	211314	211314	211314	211314	87972
<i>R</i> ²	0.405	0.381	0.419	0.024	0.207

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ดูค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 21 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ จากข้อมูล Pooled Cross-Sections

	(1) Total income per capita	(2) Wage income per capita	(3) Business profit	(4) Farm profit	(5) Pension
Onegen	-3010.3*** (196.5)	-1356.8*** (77.75)	-508.4*** (151.3)	53.37 (50.89)	284.6*** (27.53)
Twogen	-4575.8*** (201.2)	-2306.4*** (76.12)	-593.9*** (156.3)	-24.62 (49.42)	192.3*** (23.46)
Threegen	-5540.0*** (205.1)	-2591.6*** (78.30)	-783.5*** (158.7)	-91.55 (54.94)	167.0*** (25.40)
Skipgen	-4741.2*** (209.9)	-1704.3*** (81.95)	-658.5*** (159.4)	-125.3* (57.29)	-41.29 (26.89)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
year2552	314.7** (97.04)	98.06* (42.11)	-14.46 (65.29)	43.77 (36.40)	3.132 (13.49)
year2554	623.7*** (117.0)	92.85* (44.34)	130.8 (86.68)	333.5*** (45.03)	7.891 (16.83)
year2556	981.7*** (101.3)	458.0*** (44.61)	76.50 (69.38)	378.6*** (42.33)	-52.97*** (14.34)
year2558	1162.1*** (114.1)	607.2*** (45.77)	116.2 (83.73)	248.6*** (38.72)	-43.10** (14.91)
Constant	5076.4*** (273.2)	238.6 (130.4)	-105.2 (181.0)	-1278.6*** (76.59)	-427.9*** (42.67)
N	211314	211314	211314	211314	211314
R ²	0.231	0.519	0.118	0.125	0.101

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวค่าประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

ตารางที่ 22 ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและหนี้ เงินโอน และเงินช่วยเหลือจากภายนอก จากข้อมูล Pooled Cross-Sections

	(1) Debt per capita	(2) Transfer-in	(3) Gov't aid	(4) Outside aid	(5) Village fund
Onegen	-18351.0*** (2933.8)	2161.9*** (418.8)	-5.180 (7.618)	-679.2*** (49.62)	0.205*** (0.0305)
Twogen	-24648.2*** (2939.0)	5344.3*** (635.6)	-4.958 (7.045)	-768.1*** (53.27)	0.655*** (0.0302)
Threegen	-33204.4*** (2981.4)	9583.9*** (709.5)	-16.72 (9.202)	-683.0*** (52.03)	0.759*** (0.0344)
Skipgen	-30142.6*** (2961.3)	8759.3*** (746.3)	-36.87*** (8.741)	-698.9*** (57.28)	0.913*** (0.0411)
Head's characteristics	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
SES groups	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
HH's location	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Demographic variables	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
year2552	-833.0 (1639.4)	72.01 (659.7)	49.85*** (4.090)	56.64* (24.03)	-0.176*** (0.0205)
year2554	-3662.5* (1511.9)	-1953.4*** (356.7)	124.0*** (4.033)	-54.46** (18.04)	-0.261*** (0.0209)
year2556	3722.9* (1642.8)	-1562.7*** (345.2)	112.8*** (3.922)	85.36*** (19.99)	-0.145*** (0.0202)
year2558	-1399.5 (1693.1)	-1816.4*** (332.6)	139.1*** (4.215)	72.15*** (21.59)	-0.0732*** (0.0202)
Constant	-73021.9*** (4425.5)	22608.6*** (1332.6)	8.004 (22.38)	4304.0*** (99.49)	-6.496*** (0.154)
<i>N</i>	211314	211314	211314	211314	211314
<i>R</i> ²	0.105	0.088	0.153	0.189	
pseudo <i>R</i> ²					0.169

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

5.3.4 Robustness Analysis

ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการศึกษาข้างต้น การวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนของครัวเรือนข้ามรุ่นเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น โดยใช้หลักการการประมาณค่า Average Treatment Effect (ATE) เมื่อกำหนดให้ให้ตัวแปรหุ่นของการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นเป็น Treatment อย่างไรก็ตาม การประมาณค่าโดยใช้ Ordinary Least Square (OLS) อาจส่งผลให้การประมาณค่าผลกระทบมีความเอนเอียงได้เนื่องจากมี Endogeneity bias หรือลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนส่งผลต่อโครงสร้างของครัวเรือน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ Propensity Score Matching Model เพื่อขจัดปัญหา endogeneity bias

ตารางที่ 23 เปรียบเทียบผลการประมาณค่า Average Treatment Effect ของการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า เมื่อใช้ OLS ในการประมาณค่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีค่าใช้จ่ายทั้งหมดและค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัวไม่แตกต่างจากครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับด้านรายได้ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกครัวเรือนและมีรายได้จากค่าจ้างสูงกว่าครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ได้รับรายได้จากบำเหน็จบำนาญน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ขณะที่รายได้ทั้งหมดต่อหัวและรายได้ประจำต่อหัวที่ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับไม่แตกต่างจากครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การประมาณค่าโดยใช้ Propensity Score Matching Model ให้ผลที่ต่างไปจาก OLS estimates โดยพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายต่อหัวทุกประเภท รายได้ทั้งหมดต่อหัว รายได้ประจำต่อหัว และรายได้จากเงินบำเหน็จบำนาญน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าแปลกใจว่าการประมาณค่าโดย PSM กลับไม่พบว่าครัวเรือน
 ข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกครัวเรือนแตกต่างจากครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติ

ตารางที่ 23 การประมาณการผลกระทบของการเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจ
 ต่าง ๆ โดยใช้ OLS และ Propensity Score Matching

	OLS		PSM	
	Coeff.	Robust SE	Coeff.	Robust SE
Total expense	44.78	101.8	-1704.2***	276.24
Consumption expense	-166.6	88.83	-1393.8***	129.13
Medical expense	-38.29***	8.372	-46.8***	12.54
Education expense	-1200.4***	250.6	-798.3*	413.22
Total income	181.9	168.6	-1792.7***	446.84
Current income	298.1	157.2	-1739.1***	447.12
Transfer-in	5850.1***	1187.3	2928.9	1866.64
Wage	1227.8***	90.05	-380.1	368.97
Pension	-352.1***	35.32	-201.4***	40.45

Robust standard errors in second column of each panel.

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

หมายเหตุ: ตัวประมาณการผลกระทบส่วนเพิ่มทั้งหมดได้ในภาคผนวก ข

5.4 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาในบทนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครัวเรือนและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือน การวิเคราะห์จากทั้งจากข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2558 การเปรียบเทียบข้อมูลภาคตัดขวางรายปี และข้อมูลผสม (Pooled Cross-Sections) ให้ผลการศึกษาในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ โครงสร้างครัวเรือนมีผลต่อค่าใช้จ่าย รายได้ หนี้สิน เงินโอน และการกู้ยืม โดยในภาพรวม เมื่อควบคุมตัวแปรลักษณะต่าง ๆ ของครัวเรือนแล้ว ครัวเรือน 3 รุ่นมีรายได้ทั้งหมดต่อหัวและค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัวน้อยที่สุด ขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ทั้งหมดต่อหัวและค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัวน้อยที่สุดเป็นลำดับที่สองเมื่อเปรียบเทียบครัวเรือนประเภทอื่น นอกจากนี้ ครัวเรือนข้ามรุ่นยังมีหนี้ต่อหัวน้อยที่สุดและได้รับเงินโอนจากภายนอกครัวเรือนสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ทั้งนี้ การที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีหนี้ต่อหัวน้อยที่สุดและมีค่าใช้จ่ายต่อหัวสูงกว่าครัวเรือน 3 รุ่นอาจเป็นผลมาจากการได้รับเงินโอนจากภายนอกครัวเรือน ซึ่งในบริบทนี้ก็คือพ่อแม่ของเด็กที่อาศัยกับปู่ย่า/ตายายในครัวเรือนข้ามรุ่น

อย่างไรก็ตาม การที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้และค่าใช้จ่ายต่อหัวสูงกว่าครัวเรือน 3 รุ่น อาจไม่ได้หมายความว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีความอยู่ดีมีสุขที่ดีกว่าครัวเรือน 3 รุ่น เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสำหรับเด็กแล้ว ครัวเรือนข้ามรุ่นกลับมีค่าใช้จ่ายสองประเภคนี้น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับครัวเรือนอื่น นั่นหมายความว่า ผู้สูงอายุและเด็กสามารถเข้าถึงการรับการรักษาพยาบาลมากกว่าผู้สูงอายุและเด็กในครัวเรือนประเภทอื่น ในขณะเดียวกัน เด็กที่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับการลงทุนทางการศึกษาที่น้อยกว่าเด็กที่อาศัยในครัวเรือน 2 รุ่นและครัวเรือน 3 รุ่น ซึ่งอาจแสดงนัยว่า การที่เด็กไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่อาจส่งผลให้เด็กเหล่านั้นไม่ได้รับการลงทุนทางการศึกษาที่เท่า

เทียบกับเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต (เช่น (Jampaklay, et al., 2012) ที่พบว่าเด็กที่พ่อแม่มีการย้ายถิ่นมีผลการศึกษาที่แย่กว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเกี่ยวกับครัวเรือนข้ามรุ่นที่น่าสนใจยังมีอีกสองประการ ประการแรก ครัวเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มที่จะกักขังจากกองทุนหมู่บ้านสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้จากการทำการเกษตรน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่นทำให้ครัวเรือนเหล่านี้ต้องหารายได้จากแหล่งอื่น และกองทุนหมู่บ้านก็เป็นแหล่งกักขังที่ครัวเรือนสามารถเข้าถึงได้ ประการที่สอง ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ซึ่งขัดแย้งกับสิ่งที่ควรจะเป็นเนื่องจากครัวเรือนข้ามรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีความเปราะบางมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต แต่ให้ภาพสะท้อนว่าครัวเรือนข้ามรุ่นอาจมีความอยู่มีสุขในปัจจุบันที่ไม่ด้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่นโดยเฉพาะครัวเรือน 3 รุ่นซึ่งมีทั้งเด็กและผู้สูงอายุอาศัยอยู่เช่นเดียวกัน แต่ความอยู่ดีมีสุขในอนาคตของสมาชิกครัวเรือนข้ามรุ่นกลับน่าเป็นห่วง เนื่องจากการใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและการศึกษาที่น้อยกว่าสมาชิกครัวเรือนประเภทอื่น ค่าใช้จ่ายทั้งสองประเภทนี้จัดเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ นอกจากนี้ ผลการศึกษาที่พบว่าครัวเรือนมีการกักขังจากโครงการกองทุนหมู่บ้านแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนเหล่านี้มีหนี้ที่ต้องใช้คืนในอนาคต ซึ่งหากการกักขังไม่ได้ใช้เพื่อการลงทุนหรือการลงทุนประสบภาวะขาดทุนก็อาจทำให้สถานะทางการเงินของครัวเรือนเหล่านี้แย่ลงได้

บทที่ 6 ความเปราะบางของครัวเรือนข้ามรุ่น

6.1 กรอบแนวคิด

ครัวเรือนข้ามรุ่นมีสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบไปด้วยเด็กและผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในวัยพึ่งพิง นอกจากนี้รายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือนมาจากเงินโอนจากภายนอกครัวเรือน ดังนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง (economic shocks) ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงที่เกิดเฉพาะครัวเรือน (idiosyncratic shocks) เช่น การเจ็บป่วย การตกงาน หรือ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงที่เกิดกับทุกครัวเรือนในพื้นที่เดียวกัน (covariate shocks) เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ ครัวเรือนข้ามรุ่นจึงมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) มากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ๆ

6.2 ข้อมูลและวิธีการศึกษา

ในการวิเคราะห์เชิงประจักษ์เพื่อศึกษาความเปราะบางของครัวเรือนข้ามรุ่น ผู้วิจัยใช้ข้อมูลการสำรวจเพื่อติดตามภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (โดยใช้ตัวอย่างซ้ำ) ที่เก็บในปี พ.ศ. 2553 และ 2555 เนื่องจากเป็นปีที่มีการเก็บข้อมูลการประสบปัญหาทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) โดยจะแบ่ง shocks ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ภัยธรรมชาติ (disaster) เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม โคลนถล่ม พายุ ภัยหนาว ไฟป่า
2. ปัญหาทางการเกษตร (agriculture shocks) เช่น โรคที่ทำให้ปศุสัตว์ล้มตาย ศัตรูพืช ราคาผลผลิตตกต่ำ หรือความต้องการสินค้าที่ผลิตขายลดลงอย่างผิดความคาดหมาย

3. ปัญหาด้านการจ้างงาน (employment shocks) เช่น การตกงานโดยไม่ได้คาดคิดมาก่อน ไม่ได้รับค่าจ้างหรือนายจ้างจ่ายค่าจ้างล่าช้า
4. ปัญหาอื่น ๆ เช่น สมาชิกครัวเรือนป่วยหนักหรือบาดเจ็บ ราคาสินค้าอาหารหรือสินค้าจำเป็นมีราคาสูงขึ้นอย่างผิดความคาดหมาย

การประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) ต่อรายได้ของครัวเรือนจะใช้วิธีทางเศรษฐมิติที่เรียกว่า difference-in-difference (DID) estimation โดยสมการที่ใช้ในการประมาณค่าสามารถเขียนได้ดังนี้

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 skipgen_i + \beta_2 shock_i + \beta_3 skipgen_i \times shock_i + \beta_4 X_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

กำหนดให้

y_i คือ รายได้ของครัวเรือนของครัวเรือน i ในที่นี้ แบ่งรายได้ครัวเรือนออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ รายได้รวม รายได้ที่มาจากการประกอบการเกษตร รายได้ที่มาจากราคาจ้าง และรายได้ที่มาจากการประกอบธุรกิจนอกภาคการเกษตร

$skipgen_i$ คือ ตัวแปรหุ่นที่มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือน i เป็นครัวเรือนข้ามรุ่น และเท่ากับ 0 เมื่อเป็นครัวเรือนประเภทอื่น

$shock_i$ คือ ตัวแปรหุ่นที่มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือน i ได้รับ economic shocks และเท่ากับ 0 เมื่อ i ไม่ได้รับ economic shocks ในที่นี้ shocks ที่สนใจศึกษา

X_i คือ เวกเตอร์ของตัวแปรควบคุมที่เป็นลักษณะของครัวเรือน ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือน แหล่งรายได้หลักของครัวเรือน สัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่ทำงาน ที่ตั้งของครัวเรือน และปีที่ทำการสำรวจ

ε_i คือ ค่าคลาดเคลื่อน (error terms)

จากสมการที่ (1) ผลกระทบของ shock ที่ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับมีค่าเท่ากับ

$$\Delta Y_{skipgen} = E[y_i | skipgen = 1, shock = 1] - E[y_i | skipgen = 1, shock = 0] = \beta_2 + \beta_3 \quad (2)$$

ในทำนองเดียวกัน ผลกระทบของ shock ที่ครัวเรือนประเภทอื่นได้รับมีค่าเท่ากับ

$$\Delta Y_{otherhh} = E[y_i | skipgen = 0, shock = 1] - E[y_i | skipgen = 0, shock = 0] = \beta_2 \quad (3)$$

จากสมการที่ (2) และ (3) จะได้ค่าประเมินผลกระทบที่มีต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้น

(Average Treatment Effect on the Treated: ATET) หรือ Difference-in-Difference Estimate

(DID) มีค่าเท่ากับ

$$\Delta Y_{skipgen} - \Delta Y_{otherhh} = \beta_3 \quad (4)$$

เนื่องจากสมมติฐานของการวิเคราะห์ในส่วนนี้ คือ ครัวเรือนข้ามรุ่นมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจมากกว่าครัวเรือนมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ดังนั้น สมมติฐานที่จะทดสอบทางเศรษฐมิติ คือ ค่าพารามิเตอร์ β_3 มีค่าน้อยกว่า 0

6.3 ผลการศึกษา

ตารางที่ 24 แสดงผลการประมาณการผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโดยรวม^๑ต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ ของครัวเรือนข้ามรุ่น โดยกลุ่มเปรียบเทียบ (comparison group) คือ ครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนข้ามรุ่นที่ไม่ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) มีรายได้หลักเป็นรายได้จากการเกษตร อาศัยในกรุงเทพมหานครและพื้นที่ในเขตเทศบาล และตอบคำถามการสำรวจในปี 2553

จากผลการประมาณการ จะเห็นได้ว่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ต่อหัวทุกประเภทน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น นั่นหมายความว่า ในสภาวะปกติที่ปราศจากวิกฤตหรือ shocks ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ทุกประเภทน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงส่งผลทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อรายได้ที่มาจากค่าจ้าง แต่กลับส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อรายได้ทางการเกษตร ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เมื่อเกิด shocks ที่ส่งผลให้รายได้จากการจ้างงานในครัวเรือนประเภทใดก็ตามลดลง รายได้จากภาคการเกษตรจะเปรียบเสมือนรายได้สำรองหรือตัวดูดซับความเสี่ยงในกรณีที่ครัวเรือนเผชิญกับ shocks นอกภาคการเกษตร

เมื่อพิจารณาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อครัวเรือนข้ามรุ่นจากพารามิเตอร์ β_3 พบว่า มีเพียงรายได้ทางการเกษตรเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นหมายความว่า เมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง (economic shocks) รายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนข้ามรุ่นจะลดลงมากกว่ารายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนประเภทอื่น

^๑ ในที่นี้ shock มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือนประสบกับ shock ประเภทใดประเภทหนึ่ง และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อไม่มี shock ใด ๆ

เมื่อพิจารณาตัวแปรควบคุมอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลทางบวกต่อรายได้รวมและรายได้ที่มาจากค่าจ้าง ขณะที่จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือนและสัดส่วนของสมาชิกที่ทำงานส่งผลทางบวกต่อรายได้ครัวเรือนทุกประเภท นอกจากนี้ครัวเรือนที่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้รวมต่อหัวน้อยกว่าครัวเรือนที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ขณะที่ครัวเรือนในภูมิภาคอื่นไม่ได้มีรายได้ต่างจากครัวเรือนในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาแยกประเภทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) อันได้แก่ ภัยธรรมชาติ (disaster) ปัญหาทางด้านเกษตร (agriculture shock) และปัญหาด้านการจ้างงาน (employment shock) จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) ต่างประเภทกันจะส่งผลกระทบต่อรายได้ประเภทต่าง ๆ ของครัวเรือนข้ามรุ่นไม่เหมือนกัน โดยปัญหาทางการเกษตร เช่น โรคระบาดในสัตว์ ส่งผลให้รายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนข้ามรุ่นลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) เมื่อเทียบกับการลดลงของรายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนประเภทอื่น (ดูคอลัมน์ที่ 2 ในตารางที่ 25) ในทางตรงกันข้าม ปัญหาทางการเกษตรกลับส่งผลทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่มาจากค่าจ้างของครัวเรือนข้ามรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ซึ่งเราอาจอธิบายผลการศึกษาที่พบนี้ได้ว่า เมื่อเผชิญกับ shock ทางเกษตร ครัวเรือนข้ามรุ่นมีการทดแทนหรือชดเชยรายได้จากการเกษตรที่ลดลงไปด้วยการทำงานในภาคการจ้างงานอื่น ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ครัวเรือนที่ประสบปัญหาด้านการจ้างงาน (ดูตารางที่ 26) กลับมีรายได้ที่มาจากเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) แม้ว่ารายได้จากค่าจ้างจะลดลงแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลกระทบจาก shocks ที่เป็นภัยธรรมชาติต่อรายได้ครัวเรือนประเภทต่าง ๆ (ดูตารางที่ 27) ผลการศึกษาไม่พบว่าครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติที่แตกต่างจากครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาผลกระทบของภัยธรรมชาติต่อรายได้ของครัวเรือนทุกประเภท ก็ไม่พบว่าภัยธรรมชาติส่งผลให้รายได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในกรณีของรายได้ที่เป็นค่าจ้างที่ลดลงแต่ก็มีนัยสำคัญทางสถิติที่ความเชื่อมั่นเพียงร้อยละ 95 ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า ภัยธรรมชาติที่ครัวเรือนในกลุ่มตัวอย่างเผชิญมีความรุนแรงน้อยหรือมีผลกระทบแค่ในระยะสั้นเท่านั้น

ตารางที่ 24 ผลกระทบของปัญหาทางเศรษฐกิจโดยรวมต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ

	(1) Total income	(2) Agricultural income	(3) Wage	(4) Non-agriculture income
Skipgen (β_1)	-41441.9*** (7250.8)	-6210.1*** (1286.3)	-7857.9* (3120.1)	-9816.8* (4198.2)
Shock (β_2)	-10689.3 (6710.2)	5325.5*** (1585.5)	-8144.8** (2713.6)	-6872.2 (5318.0)
Skipgen*Shock (β_3)	40529.6 (22832.9)	-7230.3* (2968.3)	8239.9 (4209.6)	37389.8 (21521.4)
Head's age	824.7*** (173.6)	48.74 (55.32)	586.2*** (81.13)	-20.31 (130.4)
Avg. years of schooling	14590.8*** (1088.9)	563.5*** (159.2)	8740.8*** (621.9)	3856.5*** (763.8)
Main income: Wage	-16186.6* (6515.0)	-66948.5*** (2907.3)	74547.4*** (4783.1)	-16308.1*** (2649.8)
Main income: non-agriculture	108116.0*** (9262.3)	-61484.1*** (3039.5)	-13385.0*** (1766.6)	189238.6*** (8210.6)
Main income: non-work	28143.6 (14886.6)	-58588.6*** (2634.2)	6646.6* (2814.0)	8836.3** (3097.9)
Working member Ratio	106404.9*** (14361.5)	12466.8*** (2218.1)	47147.9*** (6138.4)	31705.8*** (5859.2)
Region: Central	-11640.7 (12574.2)	10262.4*** (1523.3)	-12689.4* (5302.8)	-2663.3 (10060.6)
Region: North	-16808.3 (11602.7)	6480.6*** (1603.3)	-16813.7** (5700.1)	-2674.5 (8077.8)
Region: Northeast	-46484.8*** (13386.0)	-3339.0* (1352.0)	-10780.8 (9078.1)	-21772.0** (8211.1)
Region: South	-5547.3 (14073.1)	19418.8*** (3903.3)	-15627.4** (5345.3)	-1104.6 (10307.6)
Rural area	-21295.9** (7685.4)	741.8 (1696.5)	-9627.8* (4206.9)	-10002.4 (5483.1)
Year=2012	17156.1** (5766.1)	3681.2** (1243.8)	8178.0** (3133.6)	6354.0 (3852.6)
Constant	-77020.4*** (22226.0)	46494.2*** (4321.1)	-91142.3*** (13905.6)	-23071.2 (14911.3)
<i>N</i>	10532	10532	10532	10532
<i>R</i> ²	0.075	0.158	0.118	0.146

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Base group: Non-Skipgen households who were not affected by shocks, whose main income was agriculture income, lived in urban area and in Bangkok, and was surveyed in 2010.

ตารางที่ 25 ผลกระทบของปัญหาทางการเกษตรต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ

	(1) Total income	(2) Agricultural income	(3) Wage	(4) Non-agriculture income
Skipgen (β_1)	-39405.1*** (6335.0)	-6480.9*** (1198.3)	-6704.3* (2625.0)	-8199.8* (3324.1)
Agri_Shock (β_2)	-7533.8 (6692.7)	10925.4*** (2845.5)	-9376.4*** (1689.6)	-6020.8 (4948.9)
Skipgen*Agri_Shock (β_3)	104404.3 (66960.9)	-17206.2** (6129.8)	10887.3* (4559.8)	99740.9 (64897.2)
Head's age	823.0*** (173.6)	51.35 (55.31)	584.2*** (81.04)	-21.85 (130.5)
Avg. years of schooling	14625.3*** (1083.4)	557.4*** (158.2)	8763.3*** (625.6)	3875.6*** (755.7)
Main income: Wage	-14941.0* (6826.0)	-66264.7*** (2994.6)	74537.9*** (4911.5)	-15513.2*** (3077.4)
Main income: non-agriculture	109338.9*** (9235.8)	-60960.0*** (3113.4)	-13291.4*** (1800.6)	190021.4*** (8143.1)
Main income: non-work	29683.4* (14925.4)	-58304.7*** (2730.5)	6868.0* (2878.4)	9952.8*** (2951.3)
Working member Ratio	105920.8*** (14411.0)	12087.0*** (2188.2)	47266.8*** (6109.8)	31383.5*** (5934.0)
Region: Central	-11048.5 (12543.2)	9690.7*** (1560.1)	-12124.4* (5325.7)	-2218.2 (10048.2)
Region: North	-16720.7 (11625.2)	6077.7*** (1605.3)	-16430.6** (5713.2)	-2664.3 (8069.0)
Region: Northeast	-46016.2*** (13397.4)	-3831.8** (1368.1)	-10293.7 (9132.9)	-21434.2** (8215.3)
Region: South	-4804.5 (14080.9)	18831.4*** (3929.3)	-14935.5** (5395.2)	-610.8 (10310.8)
Rural area	-21736.1** (7642.3)	798.6 (1709.0)	-9915.1* (4239.4)	-10230.1 (5398.1)
Year=2012	16700.0** (5812.6)	4278.2*** (1256.9)	7538.9* (3058.8)	6077.0 (3886.3)
Constant	-79813.0*** (22510.4)	46692.7*** (4320.5)	-92519.1*** (14381.1)	-24779.5 (14803.4)
<i>N</i>	10532	10532	10532	10532
<i>R</i> ²	0.075	0.158	0.118	0.146

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Base group: Non-Skipgen households who were not affected by shocks, whose main income was agriculture income, lived in urban area and in Bangkok, and was surveyed in 2010.

ตารางที่ 26 ผลกระทบของปัญหาด้านการจ้างงานต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ

	(1) Total income	(2) Agricultural income	(3) Wage	(4) Non-agriculture income
Skipgen (β_1)	-29797.1*** (8740.3)	-8352.1*** (1243.9)	-5616.4* (2444.3)	1084.2 (6984.5)
Job_Shock (β_2)	-28897.7*** (7297.7)	-1969.3 (1470.0)	-14275.8*** (4323.7)	-11080.7 (5723.9)
Skipgen*Job_Shock (β_3)	19554.7 (21771.8)	11914.2*** (2235.6)	-3733.6 (11293.1)	21657.7* (9235.3)
Head's age	822.7*** (173.8)	48.00 (55.28)	585.1*** (81.13)	-20.44 (130.6)
Avg. years of schooling	14620.9*** (1083.2)	536.1*** (158.8)	8768.5*** (625.6)	3882.6*** (757.0)
Main income: Wage	-14294.8* (6750.7)	-67791.4*** (2878.8)	76125.9*** (5072.7)	-15334.7*** (2642.0)
Main income: non-agriculture	109653.8*** (9142.4)	-62284.6*** (3032.4)	-12552.3*** (1861.5)	190045.2*** (8046.0)
Main income: non-work	29236.4 (15163.9)	-59306.9*** (2654.2)	7749.8** (2958.2)	9419.8** (2947.0)
Working member Ratio	105619.6*** (14195.0)	12734.3*** (2192.2)	46404.9*** (6027.4)	31472.6*** (5846.9)
Region: Central	-11154.5 (12532.4)	10168.2*** (1534.2)	-12375.5* (5327.0)	-2433.9 (10011.4)
Region: North	-16671.5 (11604.4)	6451.5*** (1602.3)	-16671.6** (5710.7)	-2669.5 (8069.2)
Region: Northeast	-46102.5*** (13391.1)	-3402.2* (1357.2)	-10461.4 (9122.9)	-21680.3** (8186.6)
Region: South	-4985.7 (14072.3)	19163.2*** (3919.5)	-15119.1** (5396.3)	-852.9 (10291.3)
Rural area	-22024.8** (7649.8)	1085.0 (1719.2)	-10211.6* (4235.4)	-10419.6 (5423.6)
Year=2012	16394.3** (5800.3)	3839.8** (1246.5)	7715.9* (3076.7)	5955.4 (3906.5)
Constant	-79764.8*** (22661.7)	48366.4*** (4266.5)	-93487.1*** (14478.9)	-25050.7 (14824.8)
N	10532	10532	10532	10532
R ²	0.075	0.157	0.118	0.145

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Base group: Non-Skipgen households who were not affected by shocks, whose main income was agriculture income, lived in urban area and in Bangkok, and was surveyed in 2010.

ตารางที่ 27 ผลกระทบของภัยธรรมชาติต่อรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ

	(1) Total income	(2) Agricultural income	(3) Wage	(4) Non-agriculture income
Skipgen (β_1)	-31119.6** (10506.7)	-7309.6*** (1340.9)	-6792.6* (2862.9)	-111.6 (8756.5)
Disaster (β_2)	-13256.4 (7850.7)	2574.7 (1841.2)	-6556.2* (3184.7)	-8319.1 (6506.8)
Skipgen*Disaster (β_3)	8582.9 (13979.0)	-4817.2 (3077.1)	6486.5 (4754.9)	6985.4 (11910.6)
Head's age	831.6*** (175.2)	47.22 (55.09)	589.5*** (81.84)	-15.71 (131.9)
Avg. years of schooling	14618.5*** (1085.7)	542.6*** (159.2)	8767.3*** (624.1)	3875.5*** (760.7)
Main income: Wage	-15957.3* (6540.5)	-67596.0*** (2879.9)	75311.1*** (4889.2)	-16256.6*** (2502.5)
Main income: non-agriculture	108311.7*** (9162.5)	-62093.8*** (3023.2)	-12661.6*** (1796.2)	189263.7*** (8095.9)
Main income: non-work	28209.6 (15036.9)	-59106.1*** (2625.0)	7248.4* (2869.4)	8773.1** (3045.0)
Working member Ratio	106805.5*** (14307.0)	12665.9*** (2215.3)	46971.0*** (6128.8)	32074.3*** (5836.7)
Region: Central	-12139.5 (12670.3)	10285.9*** (1508.4)	-12863.5* (5255.8)	-2980.7 (10192.4)
Region: North	-17229.8 (11610.7)	6504.7*** (1620.8)	-16940.2** (5666.3)	-2963.2 (8114.2)
Region: Northeast	-46893.2*** (13374.4)	-3350.4* (1346.1)	-10847.1 (9040.6)	-22079.5** (8228.1)
Region: South	-6122.1 (14084.0)	19321.0*** (3893.0)	-15669.5** (5309.3)	-1511.0 (10346.3)
Rural area	-21210.1** (7698.4)	955.9 (1696.3)	-9811.1* (4201.0)	-9938.4 (5516.4)
Year=2012	17829.1** (5767.7)	3659.4** (1254.2)	8427.6** (3209.1)	6756.2 (3819.5)
Constant	-78365.2*** (22415.3)	47860.7*** (4303.0)	-92790.2*** (14167.7)	-23958.5 (14832.7)
N	10532	10532	10532	10532
R ²	0.075	0.157	0.118	0.146

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Base group: Non-Skipgen households who were not affected by shocks, whose main income was agriculture income, lived in urban area and in Bangkok, and was surveyed in 2010.

6.4 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนข้ามรุ่นโดยใช้ข้อมูลการสำรวจเพื่อติดตามภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (โดยใช้ตัวอย่างซ้ำ) ที่เก็บในปี พ.ศ. 2553 และ 2555 และใช้วิธีทางเศรษฐมิติที่เรียกว่า Difference-In-Difference Estimation เพื่อประเมินผลกระทบสุทธิของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) ที่ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) ประเภทเดียวกันที่ครัวเรือนประเภทอื่นได้รับ ทั้งนี้ ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาคือรายได้ของครัวเรือน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) ออกเป็นสี่ประเภท ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ปัญหาด้านการเกษตร ปัญหาด้านการจ้างงาน และปัญหาอื่น ๆ

ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีความเปราะบางมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงโดยรวมที่มีต่อรายได้ทางการเกษตร กล่าวคือ เมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) อย่างน้อยหนึ่งประเภท ครัวเรือนข้ามรุ่นจะมีรายได้ทางการเกษตรลดลงมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการลดลงของรายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาผลกระทบต่อรายได้รวม รายได้จากค่าจ้าง หรือรายได้จากการทำงานนอกภาคการเกษตร ผลการศึกษาไม่พบว่าครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับผลกระทบจาก shocks ที่แตกต่างจากครัวเรือนประเภทอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อแยกพิจารณาตามประเภทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาทางการเกษตรส่งผลให้รายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนข้ามรุ่นลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับการลดลงของรายได้ทางการเกษตรของครัวเรือนประเภทอื่น ขณะเดียวกัน ปัญหาทางการเกษตรส่งผลทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่มาจากค่าจ้าง

ของครัวเรือนข้ามรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ เมื่อเผชิญกับปัญหาด้านการจ้างงาน ครัวเรือนข้ามรุ่นกลับมีรายได้ที่มาจากการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่ารายได้จากค่าจ้างจะลดลงแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีการทดแทนระหว่างรายได้ที่มาจากการทำงานในภาคการเกษตรและรายได้ที่มาจากค่าจ้าง

ผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นที่พึ่งพารายได้จากการเกษตรมีแนวโน้มที่จะมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเผชิญกับปัญหาด้านการเกษตร อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับสามารถชดเชยหรือทดแทนได้ด้วยรายได้ที่มาจากการทำงานนอกภาคการเกษตร ดังนั้น หากครัวเรือนข้ามรุ่นมีทางเลือกในการทำงานหรือแหล่งรายได้ที่ยืดหยุ่นกว่าก็就会有ความเปราะบางน้อยกว่าเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ภาคการเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวดูดซับความเสี่ยงของครัวเรือนในชนบท แม้ว่าครัวเรือนเหล่านั้นจะพึ่งพารายได้จากการทำงานนอกภาคการเกษตรเป็นหลักก็ตาม

บทที่ 7 บทส่งท้าย

7.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมไทยในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมาส่งผลให้ครัวเรือนไทยมีขนาดเล็กลงและโครงสร้างครัวเรือนมีความซับซ้อนมากขึ้น นอกเหนือไปจากครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวแล้ว ครัวเรือนข้ามรุ่นเป็นครัวเรือนอีกรูปแบบหนึ่งที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราที่ค่อนข้างสูงและเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีความเปราะบางเนื่องจากมีสมาชิกครัวเรือนประกอบด้วยเด็กและผู้สูงอายุ นอกจากนี้ หากมองว่าเด็กคือทุนมนุษย์ที่สำคัญของประเทศและประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ ความอยู่ดีมีสุขของเด็กและผู้สูงวัยในครัวเรือนข้ามรุ่นก็เป็นสิ่งที่สังคมและภาครัฐควรให้ความสนใจ ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงพยายามค้นหาคำตอบที่ส่งผลให้เกิดครัวเรือนข้ามรุ่นและศึกษาความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนข้ามรุ่นเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น โดยหวังว่าความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจะช่วยสะท้อนผลของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีต่อครัวเรือนไทย รวมถึงนำไปสู่นโยบายที่ลดหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากความเปราะบางของครัวเรือนได้

จากข้อมูลเชิงสถิติพรรณนาในช่วงปี พ.ศ. 2533-2558 พบว่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากประมาณร้อยละ 2.2 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในปี พ.ศ. 2533 เป็นร้อยละ 5.2 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในปี พ.ศ. 2558 โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นสูงที่สุด เมื่อพิจารณาจากรายได้ต่อหัวและค่าใช้จ่ายต่อหัวทุกประเภท พบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ต่อหัวและค่าใช้จ่ายต่อหัวน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ในทางกลับกัน ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกครัวเรือนมากที่สุดและมีหนี้ต่อหัวมากที่สุด

ข้อมูลเหล่านี้ทำให้เชื่อได้ว่า ครวเรือนข้ามรุ่นน่าจะมีคามอยู่ดีมีสุข (well-being) ที่ด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครวเรือนประเภทอื่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับครวเรือน งานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความน่าจะเป็นในการเป็นครวเรือนข้ามรุ่น ได้แก่ สัดส่วนของสมาชิกครวเรือนที่ว่างงาน อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และการจ้างงานนอกภาคการเกษตรในพื้นที่ภูมิลำเนา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Piotrowski (2009) ที่เชื่อว่าค่าจ้างที่น้อยกว่าและการไม่มีโอกาสทำงานนอกภาคการเกษตรในภูมิลำเนาเป็นปัจจัยหลักให้แรงงานอพยพย้ายถิ่นไปสู่พื้นที่เมือง อย่างไรก็ตาม แม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้จะพยายามค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสถานรับเลี้ยงเด็กและความน่าจะเป็นของการเป็นครวเรือนข้ามรุ่น แต่กลับไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อมูลจำนวนสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัยที่ใช้ไม่สามารถสะท้อนต้นทุนค่าเสียโอกาสที่แท้จริงในการเลี้ยงดูบุตรของแรงงานที่มีการย้ายถิ่นได้

ในการวิเคราะห์คามอยู่ดีมีสุขของครวเรือนข้ามรุ่นโดยเปรียบเทียบกับครวเรือนประเภทอื่น ๆ และใช้สมการถดถอยเพื่อควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ให้คงที่ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับครวเรือนประเภทอื่น ครวเรือนข้ามรุ่นมีรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ และค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัวน้อยที่สุดเป็นลำดับที่สองรองจากครวเรือน 3 รุ่น อย่างไรก็ตาม ครวเรือนข้ามรุ่นมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัวและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวน้อยกว่าครวเรือนประเภทอื่น นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับครวเรือนประเภทอื่น ครวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกครวเรือนสูงที่สุด ได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลน้อยที่สุด และมีแนวโน้มที่จะกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด

ผลการศึกษาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ครวเรือนข้ามรุ่นอาจมีคามอยู่ดีมีสุขในปัจจุบันที่ไม่ด้อยกว่าครวเรือนประเภทอื่นเท่าใดนัก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับครวเรือน 3 รุ่น ทั้งนี้เป็นเพราะ

ครัวเรือนข้ามรุ่นได้รับเงินโอนจากภายนอกครัวเรือนทำให้สามารถมีรายรับที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม ความอยู่ดีมีสุขในอนาคตรองของครัวเรือนข้ามรุ่นกลับเป็นสิ่งที่น่ากังวล เนื่องจากครัวเรือนข้ามรุ่นมีการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์น้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น เห็นได้จากการใช้จ่ายทางด้านการศึกษาและการรักษาพยาบาลที่น้อยกว่าครัวเรือนอื่นที่มีเด็กและผู้สูงอายุอาศัยอยู่ นอกจากนี้ แนวโน้มในการสร้างหนี้จากการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านบ่งชี้ถึงภาระทางการเงินในอนาคตของครัวเรือนข้ามรุ่นที่อาจมีมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น

สำหรับความเปราะบางของครัวเรือนข้ามรุ่น ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนข้ามรุ่นมีความเปราะบางทางด้านรายได้ในภาคการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเผชิญกับปัญหาด้านการเกษตร อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่ครัวเรือนข้ามรุ่นอาจชดเชยหรือทดแทนรายได้จากภาคการเกษตรด้วยรายได้ที่มาจากการรับจ้างนอกภาคการเกษตร ดังนั้น หากครัวเรือนข้ามรุ่นมีทางเลือกในการทำงานหรือแหล่งรายได้ที่ยืดหยุ่นกว่า ก็จะมี ความเปราะบางน้อยกว่าเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นเป็นผลสืบเนื่องจากการเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่ ส่งผลให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่เมือง ในขณะเดียวกันแรงงานที่มีรายได้ไม่มากนักไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองได้ด้วยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ เห็นได้จากในพื้นที่ที่มีค่าจ้างขั้นต่ำต่ำจะมีสัดส่วนครัวเรือนข้ามรุ่นสูง นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังพบว่าครัวเรือนข้ามรุ่นมีความอยู่ดีมีสุขที่ด้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและการศึกษา อีกทั้งครัวเรือนข้ามรุ่นยังมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง โดยเฉพาะเมื่อประสบกับปัญหาทางการเงิน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานศึกษานี้สะท้อนให้เห็นปัญหาทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างครัวเรือนไทยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนข้ามรุ่นที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและมีความอยู่ดีมีสุขต่ำกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ดังนั้น นโยบายที่เกี่ยวข้องควรเป็นไปในสองแนวทาง ดังนี้

แนวทางแรก นโยบายที่ช่วยปรับปรุงความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นในปัจจุบัน โดยผู้สูงอายุที่เป็นผู้เลี้ยงดูหลักในการดูแลหลานควรได้รับการอุดหนุนค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายทางการศึกษาและค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของเด็ก ทั้งนี้ การให้เงินอุดหนุนควรเน้นการให้สิทธิผู้ดูแลจริงในการเบิกจ่าย โดยอาจเน้นรูปแบบของ in-kind benefits หรือเน้นการเบิกจ่ายตรง (direct reimbursement) โดยใช้หมายเลขบัตรประจำตัวของเด็ก เนื่องจากในบางกรณี (เช่น เงินอุดหนุนเพื่อเลี้ยงดูบุตรของผู้ใช้สิทธิประกันสังคม) พ่อแม่อาจมีการใช้สิทธิแต่ปู่ย่า/ตายายที่ดูแลเด็กอาจไม่ได้รับเงินนั้น นอกจากนี้ การเข้าถึงการรักษาพยาบาลของผู้สูงวัยที่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นก็เป็นสิ่งที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญเช่นกัน

แนวทางที่สอง นโยบายที่ช่วยลดการเกิดครัวเรือนข้ามรุ่นซึ่งมีแนวโน้มจะประสบปัญหาทางเศรษฐกิจมากกว่า โดยในระยะสั้น นโยบายรัฐควรเน้นการให้ความช่วยเหลือด้านการเลี้ยงดูบุตรของแรงงานที่มีการย้ายถิ่นมาทำงานในพื้นที่เมือง ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการอุดหนุนและควบคุมคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กเล็กให้ผู้มีรายได้น้อยหรือปานกลางสามารถเข้าถึงได้ ในระยะยาว รัฐควรศึกษามาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่และลดแรงจูงใจในการย้ายถิ่นโดยสนับสนุนการจ้างงานนอกภาคการเกษตรในพื้นที่ชนบท ทั้งนี้เพื่อให้แรงงานสามารถยังคงอยู่ในภูมิลำเนาของตนได้โดยไม่ต้องอพยพไปทำงานที่อื่น นอกจากนี้ การเพิ่มงานนอกภาคการเกษตรยังสามารถช่วยรองรับแรงงานย้ายถิ่นให้สามารถกลับไปภูมิลำเนาเดิมและสามารถนำทักษะที่ได้มาจากพื้นที่เมืองกลับไปใช้ในท้องถิ่นของตนได้

7.3 ข้อจำกัดของงานวิจัย

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดครัวเรือนข้ามรุ่นและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนข้ามรุ่นในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ แม้ว่าจะมีข้อได้เปรียบเนื่องจากมีความครอบคลุมประชากรทั่วทั้งประเทศ แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการ ดังนี้

1. เนื่องจากข้อมูลการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีการระบุลำดับที่ของพ่อและแม่ของเด็กในครัวเรือน ผู้วิจัยจึงไม่สามารถระบุความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและสมาชิกครัวเรือนที่เป็นผู้ใหญ่ในบางกรณี ส่งผลให้การจำแนกโครงสร้างครัวเรือนอาจมีความผิดพลาดได้
2. ข้อมูลการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคม (แบบใช้กลุ่มตัวอย่างซ้ำ) ครอบคลุมระยะเวลาสั้น ส่งผลให้ผู้วิจัยไม่สามารถประเมินผลกระทบของการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือนที่เกิดขึ้นในอดีต (เช่น 10 ปีก่อนการสัมภาษณ์) ได้
3. การขาดข้อมูลจำนวนและราคาของบริการรับเลี้ยงเด็กทั้งของภาครัฐและเอกชน ประกอบกับความหลากหลายของสถานรับเลี้ยงเด็ก ส่งผลให้ผู้วิจัยไม่สามารถหาตัวแปรที่สามารถสะท้อนต้นทุนในการเลี้ยงดูเด็กที่น่าเชื่อถือได้
4. ข้อมูลการประสบปัญหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (shocks) เป็นข้อมูลที่ได้จากตอบคำถามของสมาชิกครัวเรือนเอง (self-response) ทำให้ไม่ทราบถึงความรุนแรงของปัญหาที่แต่ละครัวเรือนเผชิญ ซึ่งในบางกรณีอาจมีความรุนแรงต่างกันและส่งผลให้การวิเคราะห์ความเปราะบางของครัวเรือนมีความเอนเอียงได้
5. การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิและใช้ข้อมูลทางเศรษฐกิจในงานชิ้นนี้อาจไม่สะท้อนประเด็นด้านบรรทัดฐานและธรรมเนียมปฏิบัติที่อาจต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา เทียนลาย และวรรณ หุตะแพทย์ (2558). สถานการณ์การเลี้ยงดูหลาน ในครัวเรือนข้ามรุ่นในประเทศไทย ใน อารี จำปากลาง บัณฑิต ว่าพัฒนวงศ์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (บรรณาธิการ) ความหลากหลายทางประชากรและสังคมในประเทศไทย ณ ปี 2558. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 11.

ชาย โพธิ์สีดา (2552). เกิดอะไรขึ้นกับครอบครัว? ใน ชาย โพธิ์สีดา และ สุชาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ). *ประชากรและสังคม 2552: ครอบครัวไทยในสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร*. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 359. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม

รัชไท กิรติพงศ์ไพบุลย์ (2556). *พลวัตประชากรและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของครัวเรือน*. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการสายงานเศรษฐกิจ ประจำปี 2556 เรื่อง “การบริหารเศรษฐกิจมหภาค: นัยจากพลวัตความยากจน.” วันที่ 27 กันยายน 2556. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อมรเทพ จาวะลา (2556). การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือนไทย. ใน มิ่งสรรพ ขาวสะอาด (บรรณาธิการ). *ชีวิตคนไทยในสองทศวรรษของการพัฒนา นัยยะต่อนโยบายสาธารณะเพื่ออนาคตที่ดีของครัวเรือนไทย*. เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรัญญา อาจอ่ำ. (2553). แก่แล้วไม่มีคุณค่าจริงหรือ? บทสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุ. ใน สุชาดา ทวีสิทธิ์ และ สวริย์ บุญยमानนท์. *ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย*. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 372. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.

อารี จำปากลาง. (2552). เมื่อต้องเติบโตใหญ่ห่างไกลพ่อแม่: ลูกของพ่อแม่ย้ายถิ่นในมุมมองของปู่ย่าตายาย. ใน ชาย โพธิ์สีดา และ สุชาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ). *ประชากรและสังคม 2552: ครอบครัวไทยในสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร*. เอกสาร

วิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 359. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.

อนันต์ ภาวสุทธิพิสฺสุ. (2559). ผลกระทบของปัจจัยประชากรต่อสถาบันครอบครัวและชุมชนในชนบท. โครงการวิจัยเสนอต่อสกว.

สุธรรม นันทมงคลชัย ลัดดา เหมาะสุวรรณ นิชรา เรืองดารกานนท์ และศิริกุล อิศรานุรักษ์. 2549. การย้ายถิ่นของครอบครัวกับไอคิวของเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นในประเทศไทย. *วารสารประชากรศาสตร์*, 22(1): 33-45.

สุธรรม นันทมงคลชัย โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์ และจันจิรา นันทมงคลชัย. 2550. อิทธิพลของผู้เลี้ยงดูที่เป็นปู่ย่า ตายาย ต่อการพัฒนาการเด็กอายุ 6-12 ปี. บทความนำเสนอในการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2550 วันที่ 22-23 พฤศจิกายน 2550.

ภาษาอังกฤษ

Adhikari, R., Jampaklay, A., Chamrathirong, A., Richter, K., Pattaravanich, U., &

Vapattanawong, P. (2013). The impact of parental migration on the mental health of children left behind. *Journal of Immigrant Minority Health*.

Arber, S., & Timonen, V. (2012). Grandparenting in the 21st century. In S. Arber, & V.

Timonen, *Contemporary Grandparents: Changing Family Relationships in Global Contexts* (pp. 247-64). Bristol, UK: Policy Press.

Baker, L. A., & Mutchler, J. E. (2010). Poverty and material hardship in grandparent-headed households. *Journal of Marriage and Family*, 947-962.

Baker, L., & Silverstein, M. (2012). The wellbeing of grandparents caring for grandchildren in China and the United States. In S. Arber, & V. Timonen,

- Chang, H., & Dong, X.-Y. (2011). Labor migration and time use patterns of the left-behind children and elderly in rural China. *World Development*, 39(12), 2199-2210.
- Demurger, S., & Wang, X. (2016). Remittance and expenditure patterns of the left-behinds in rural China. *China Economic Review*, 37, 177-190.
- Evandrou, M., Falkingham, J., Qin, M., & Vlachantoni, A. (2017). Children's migration and chronic illness among older parents 'left-behind' in China. *SSM-Population Health*, 3, 803-807.
- Ingersoll-Dayton, B., Punpuing, S., Tangchonlatip, K., & Yakas, L. (2017). Pathways to grandparents' provision of care in skipped-generation households in Thailand. *Ageing and Society*, 1-24.
- Jampaklay, A. (2006a). How does leaving home affect marital timing? An event-history analysis of migration and marriage in Nang Rong, Thailand. *Demography*, 43(4), 711-725.
- Jampaklay, A. (2006b). Parental absence and children's school enrolment. *Asian Population Studies*, 2(1), 93-110.
- Jampaklay, A., Vapattanapong, P., Tangchonlatip, K., Richter, K., Ponpai, N., & Hayeetah, C. (2012). *Children Living apart from Parents due to Internal Migration*

(CLAIM). IPSR Publication Number 397, Mahidol University, Institute for Population and Social Research.

- Keeratipongpaiboon, Thuttai. (2012). Population Ageing: Changes in Household Composition and Economic Behavior in Thailand. Ph.D. Thesis. SOAS, University of London. <http://eprints.soas.ac.uk/14569>.
- Knodel, J., & Chayovan, N. (2008). *Gender and ageing in Thailand: A situation analysis of older women and men*. Population Studies Center, University of Michigan.
- Knodel, J., & Nguyen, M. D. (2015). Grandparents and grandchildren: Care and support in Myanmar, Thailand, and Vietnam. *Ageing and Society*, 35, 1960-1988.
- Knodel, J., Kespichayawattana, J., Saengtienchai, C., & Wiwatwanich, S. (2010). How left behind are rural parents of migrant children? Evidence from Thailand. *Ageing and Society*, 30, 811-841.
- Knodel, J., & Saengtienchai, C. (2007). Rural parents with urban children: Social and economic implications of migration for the rural elderly in Thailand. *Population, Space, and Place*, 13, 193-210.
- Mason, K. O. (1992). Family change and support of the elderly in Asia: What do we know? *Asia-Pacific Population Journal*, 7(3).
- Mutchler, J., Lee, S., & Baker, L. A. (2002). Grandparent care in the Asian Population. *Gerontology Institute Publications. Paper 25*. Retrieved from http://scholarworks.umb.edu/gerontologyinstitute_pubs/25
- Mutchler, J., & Baker, L. A. (2004). A demographic examination of grandparent caregivers in the Census 2000 Supplementary Survey. *Population Research and Policy Review*, 23, 359-377.

- Nguyen, L., Yeoh, B. S., & Toyota, M. (2006). Migration and the well-being of the 'left-behind' in Asia. *Asian Population Studies*, 2(1), 37-44.
- Park, H.-O. (2005). Grandmothers raising grandchildren: Family well-being and economic assistance. *Focus*, 24(1), 19-27.
- Piotrowski, M. (2009). Migrant remittances and skipped generationa households: Investigating the exchange motive using evidence from Nang Rong, Thailand. *Asia and Pacific Migration Journal*, 18(2), 163-196.
- Rigg, J., Promphaking, B., & Le Mare, A. (2014). Personalizing the middle-income trap: An inter-generational migrant view from rural Thailand. *World Development*, 59, 184-198.
- Rigg, J., Salamanca, A., & Parnwell, M. (2012). Joining the dots of agrarian change in Asia: A 25 year view from Thailand. *World Development*, 40(7), 1469-1481.
- Richter, K. (1996). Living separately as a child-care strategy: Implications for women's work and family in urban Thailand. *Journal of Marriage and Family*, 58(2), 327-339.
- Rindfuss, R. R., Piotrowski, M., Entwisle, B., Edmeades, J., & Faust, K. (2012). Migrant remittances and the web of family obligations: Ongoing support among spatially extended kin in North-east Thailand, 1984-92. *Population Studies*, 66(1), 87-104.
- Shirai, Y., Fox, J., Leisz, S. J., Fukui, H., & Rambo, A. T. (2017). The influence of local non-farm employment on rural household structure in Northeast Thailand. *Journal of Rural Studies*, 54, 52-59.

Timonen, V., & Arber, S. (2012). A new look at grandparentng. In S. Arber, & V.

Timonen, *Contemporary Grandparents: Changing Family Relationships in Global Contexts* (pp. 1-20). Bristol, UK: Policy Press.

Timonen, V., & Arber, S. (2012). A new look at grandparentng. In S. Arber, & V.

Timonen, *Contemporary Grandparents: Changing Family Relationships in Global Contexts* (pp. 1-20). Bristol, UK: Policy Press.

Zimmer, Z., & Van Natta, M. (2018). Migration and left-behind parents and children of migrants in Cambodia: a look at household composition and the economic situation. *Asian Population Studies*, 14(3), 271-289.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตาราง ๑ ค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลองเมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้างและการจ้างงาน

	Onegen b/se	Twogen b/se	Threegen b/se	Skipgen b/se
Head's age	0.0091** (0.0033)	-0.0196*** (0.0027)	0.0252*** (0.0033)	0.0269*** (0.0036)
Head is married	3.6621*** (0.1236)	2.8902*** (0.1035)	2.3531*** (0.1089)	2.8603*** (0.1457)
avg_yrschl	-0.0768*** (0.0179)	-0.1254*** (0.0150)	-0.1960*** (0.0157)	-0.6606*** (0.0361)
ownhouse	1.1296*** (0.1304)	2.0635*** (0.1191)	2.3407*** (0.1399)	2.1359*** (0.2068)
Main inc: wage	-0.1108 (0.1767)	0.5091** (0.1566)	0.7258*** (0.1594)	0.0750 (0.1991)
Main inc: non-agri	0.2353 (0.1907)	0.8136*** (0.1715)	0.8790*** (0.1744)	0.7966*** (0.2109)
Main inc: non-work	-1.0529*** (0.1637)	-1.7858*** (0.1526)	-2.1299*** (0.1569)	-0.8319*** (0.1746)
totunem_ratio	0.8613** (0.3154)	0.6142* (0.2935)	1.0850*** (0.2911)	1.3222*** (0.3282)
Rural	-0.1888 (0.1209)	-0.1189 (0.1079)	-0.0912 (0.1111)	-0.1834 (0.1422)
Central	-0.9222*** (0.2166)	-1.1360*** (0.1876)	-1.1797*** (0.2061)	-1.4269*** (0.3613)
North	-1.0833*** (0.2745)	-1.6135*** (0.2405)	-1.7919*** (0.2546)	-2.4882*** (0.4003)
Northeast	-1.2816*** (0.2677)	-1.4656*** (0.2301)	-1.3488*** (0.2520)	-1.5436*** (0.3893)
South	-1.0169*** (0.2811)	-0.8938*** (0.2330)	-1.4194*** (0.2562)	-2.2687*** (0.3990)
Year=2549	-0.1011 (0.1229)	0.0201 (0.1120)	0.1018 (0.1175)	-0.1811 (0.1474)
Year=2550	0.2174 (0.1418)	0.2655* (0.1267)	0.4660*** (0.1332)	0.4443** (0.1717)
Year=2553	0.2388 (0.1893)	0.1645 (0.1706)	0.3328 (0.1767)	0.6269** (0.2330)
Year=2555	0.2449 (0.5445)	0.3693 (0.4513)	1.0813* (0.4949)	3.4365*** (0.7167)
Min wage	-0.0025 (0.0050)	-0.0056 (0.0041)	-0.0101* (0.0046)	-0.0347*** (0.0068)
nonagriwk_ratio_vl	-0.6053 (0.3540)	-2.3683*** (0.2850)	-2.9414*** (0.3075)	-2.9122*** (0.4345)
Constant	-0.1924 (0.9470)	3.6417*** (0.7812)	2.1294* (0.8653)	6.7504*** (1.2672)
N	27780			
pseudo R ²	0.213			

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๒ Marginal Effects เมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้างและการจ้างงาน

	Livealone Marginal Eff.	Onegen Marginal Eff.	Twogen Marginal Eff.	Threegen Marginal Eff.	Skipgen Marginal Eff.
Head's age	-0.0001 (0.0002)	0.0015*** (0.0003)	-0.0076*** (0.0003)	0.0052*** (0.0003)	0.0009*** (0.0001)
Head is married	-0.1773*** (0.0049)	0.1429*** (0.0085)	0.0832*** (0.0103)	-0.0609*** (0.0080)	0.0122** (0.0038)
avg_yrschl	0.0102*** (0.0009)	0.0098*** (0.0012)	0.0081*** (0.0015)	-0.0072*** (0.0013)	-0.0209*** (0.0012)
ownhouse	-0.1196*** (0.0068)	-0.0939*** (0.0101)	0.0962*** (0.0151)	0.1047*** (0.0155)	0.0126 (0.0071)
Main inc: wage	-0.0247** (0.0093)	-0.0741*** (0.0106)	0.0426*** (0.0118)	0.0698*** (0.0096)	-0.0136*** (0.0039)
Main inc: non-agri	-0.0383*** (0.0096)	-0.0642*** (0.0117)	0.0599*** (0.0140)	0.0405*** (0.0118)	0.0022 (0.0049)
Main inc: non-work	0.1376*** (0.0119)	0.0694*** (0.0141)	-0.1283*** (0.0142)	-0.1144*** (0.0098)	0.0358*** (0.0052)
totunem_ratio	-0.0509** (0.0173)	0.0179 (0.0209)	-0.0561* (0.0250)	0.0671*** (0.0181)	0.0220*** (0.0065)
Rural	0.0079 (0.0063)	-0.0102 (0.0082)	-0.0002 (0.0107)	0.0055 (0.0089)	-0.0030 (0.0041)
Central	0.0555*** (0.0080)	0.0164 (0.0147)	-0.0312 (0.0215)	-0.0220 (0.0212)	-0.0186 (0.0171)
North	0.0868*** (0.0116)	0.0580** (0.0194)	-0.0496 (0.0258)	-0.0539* (0.0235)	-0.0413* (0.0175)
Northeast	0.0734*** (0.0109)	0.0023 (0.0182)	-0.0587* (0.0250)	-0.0043 (0.0241)	-0.0127 (0.0176)
South	0.0549*** (0.0114)	-0.0008 (0.0178)	0.0620* (0.0250)	-0.0696** (0.0232)	-0.0465** (0.0173)
Year=2549	-0.0004 (0.0073)	-0.0156 (0.0086)	0.0044 (0.0107)	0.0177* (0.0085)	-0.0061 (0.0032)
Year=2550	-0.0198* (0.0078)	-0.0092 (0.0104)	-0.0095 (0.0129)	0.0337** (0.0107)	0.0047 (0.0043)
Year=2553	-0.0157 (0.0105)	0.0037 (0.0139)	-0.0224 (0.0169)	0.0194 (0.0135)	0.0149* (0.0064)
Year=2555	-0.0463* (0.0221)	-0.0591 (0.0339)	-0.1352** (0.0484)	0.0293 (0.0496)	0.2113*** (0.0632)
Min wage	0.0005* (0.0002)	0.0006 (0.0004)	0.0005 (0.0005)	-0.0005 (0.0005)	-0.0011*** (0.0002)
nonagriwk_ratio_vl	0.1347*** (0.0164)	0.2000*** (0.0290)	-0.1263*** (0.0363)	-0.1750*** (0.0313)	-0.0335* (0.0137)
N			27780		
pseudo R ²			0.213		

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๓ ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้าง การจ้างงาน และสัดส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

	Onegen b/se	Twogen b/se	Threegen b/se	Skipgen b/se
Head's age	0.0091** (0.0033)	-0.0197*** (0.0027)	0.0250*** (0.0033)	0.0267*** (0.0036)
Head is married	3.6612*** (0.1233)	2.8844*** (0.1035)	2.3465*** (0.1089)	2.8549*** (0.1455)
avg_yrschl	-0.0790*** (0.0179)	-0.1254*** (0.0150)	-0.1961*** (0.0157)	-0.6625*** (0.0363)
ownhouse	1.1314*** (0.1305)	2.0636*** (0.1193)	2.3423*** (0.1401)	2.1387*** (0.2082)
Main inc: wage	-0.1295 (0.1765)	0.5075** (0.1568)	0.7198*** (0.1600)	0.0209 (0.1983)
Main inc: non-agri	0.2243 (0.1901)	0.8096*** (0.1715)	0.8728*** (0.1749)	0.7420*** (0.2074)
Main inc: non-work	-1.0583*** (0.1637)	-1.7793*** (0.1525)	-2.1260*** (0.1571)	-0.8434*** (0.1746)
totunem_ratio	0.8596*** (0.3156)	0.6144* (0.2935)	1.0875*** (0.2914)	1.3188*** (0.3279)
Rural	-0.1786 (0.1214)	-0.0777 (0.1080)	-0.0483 (0.1114)	-0.1310 (0.1444)
Central	-0.7372* (0.2934)	-0.6737** (0.2502)	-0.6613* (0.2877)	-1.2429* (0.5137)
North	-0.8743* (0.3557)	-1.0891*** (0.3046)	-1.2066*** (0.3406)	-2.2620*** (0.5486)
Northeast	-1.0819** (0.3493)	-0.9736** (0.2961)	-0.7978* (0.3368)	-1.3174* (0.5351)
South	-0.8246* (0.3547)	-0.4299 (0.2922)	-0.8965** (0.3315)	-2.0752*** (0.5310)
Year=2549	-0.0961 (0.1229)	0.0275 (0.1122)	0.1099 (0.1174)	-0.1668 (0.1474)
Year=2550	0.2201 (0.1417)	0.2724* (0.1267)	0.4723*** (0.1335)	0.4692** (0.1734)
Year=2553	0.2595 (0.1892)	0.1977 (0.1712)	0.3653* (0.1766)	0.6765** (0.2375)
Year=2555	0.2396 (0.5529)	0.2928 (0.4574)	0.9925* (0.5002)	3.4771*** (0.7235)
Min wage	-0.0021 (0.0051)	-0.0040 (0.0042)	-0.0084 (0.0047)	-0.0345*** (0.0069)
nonagriwk_ratio_vl	-0.5155 (0.3566)	-2.3932*** (0.2889)	-2.9523*** (0.3145)	-2.5083*** (0.4889)
chld_cent	0.1843 (0.1710)	0.4240** (0.1500)	0.4701** (0.1668)	0.1939 (0.2843)
Constant	-0.5172 (1.0531)	2.7837** (0.8648)	1.1789 (0.9631)	6.2958*** (1.3933)
N		27778		
pseudo R ²		0.214		

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๔ ผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อประเภทครัวเรือน (เมื่อเพิ่มตัวแปรค่าจ้าง การจ้างงาน และสัดส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

	Livelihood Marginal Eff.	Onegen Marginal Eff.	Twogen Marginal Eff.	Threegen Marginal Eff.	Skipgen Marginal Eff.
Head's age	-0.0000 (0.0002)	0.0015*** (0.0003)	-0.0076*** (0.0003)	0.0052*** (0.0003)	0.0009*** (0.0001)
Head is married	-0.1769*** (0.0049)	0.1433*** (0.0085)	0.0827*** (0.0103)	-0.0612*** (0.0080)	0.0122** (0.0038)
avg_yrschl	0.0103*** (0.0009)	0.0095*** (0.0012)	0.0083*** (0.0015)	-0.0071*** (0.0012)	-0.0210*** (0.0012)
ownhouse	-0.1195*** (0.0068)	-0.0935*** (0.0101)	0.0955*** (0.0151)	0.1048*** (0.0155)	0.0128 (0.0072)
Main inc: wage	-0.0242** (0.0093)	-0.0757*** (0.0106)	0.0448*** (0.0118)	0.0702*** (0.0096)	-0.0151*** (0.0039)
Main inc: non-agri	-0.0377*** (0.0096)	-0.0649*** (0.0117)	0.0612*** (0.0141)	0.0411*** (0.0120)	0.0004 (0.0046)
Main inc: non-work	0.1368*** (0.0118)	0.0678*** (0.0141)	-0.1261*** (0.0142)	-0.1139*** (0.0098)	0.0353*** (0.0053)
totunem_ratio	-0.0509** (0.0173)	0.0176 (0.0207)	-0.0562* (0.0248)	0.0676*** (0.0181)	0.0219*** (0.0065)
Rural	0.0057 (0.0063)	-0.0135 (0.0083)	0.0028 (0.0109)	0.0072 (0.0091)	-0.0022 (0.0043)
Central	0.0378** (0.0117)	-0.0101 (0.0234)	-0.0013 (0.0298)	0.0060 (0.0295)	-0.0324 (0.0284)
North	0.0650*** (0.0154)	0.0273 (0.0286)	-0.0142 (0.0344)	-0.0229 (0.0324)	-0.0552 (0.0285)
Northeast	0.0533*** (0.0148)	-0.0252 (0.0269)	-0.0277 (0.0333)	0.0254 (0.0325)	-0.0258 (0.0285)
South	0.0370* (0.0145)	-0.0262 (0.0260)	0.0914** (0.0325)	-0.0422 (0.0308)	-0.0600* (0.0279)
Year=2549	-0.0009 (0.0072)	-0.0157 (0.0086)	0.0045 (0.0107)	0.0180* (0.0085)	-0.0058 (0.0032)
Year=2550	-0.0201** (0.0077)	-0.0097 (0.0103)	-0.0093 (0.0129)	0.0337** (0.0107)	0.0054 (0.0044)
Year=2553	-0.0176 (0.0104)	0.0024 (0.0138)	-0.0208 (0.0170)	0.0201 (0.0135)	0.0157* (0.0066)
Year=2555	-0.0441 (0.0226)	-0.0550 (0.0347)	-0.1440** (0.0480)	0.0200 (0.0488)	0.2231*** (0.0647)
Min wage	0.0004 (0.0003)	0.0005 (0.0004)	0.0006 (0.0005)	-0.0004 (0.0005)	-0.0012*** (0.0002)
nonagriwk_ratio	0.1328*** (0.0166)	0.2097*** (0.0293)	-0.1422*** (0.0369)	-0.1825*** (0.0325)	-0.0178 (0.0160)
chld_cent	-0.0229* (0.0090)	-0.0230 (0.0123)	0.0278 (0.0162)	0.0247 (0.0149)	-0.0066 (0.0096)
N	27778	27778	27778	27778	27778
pseudo R ²					

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๕ ค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลองเมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงานและการย้ายถิ่น

	Onegen b/se	Twogen b/se	Threegen b/se	Skipgen b/se
Head's age	0.0091* (0.0041)	-0.0199*** (0.0035)	0.0332*** (0.0041)	0.0365*** (0.0042)
Head is married	3.6420*** (0.1459)	3.0994*** (0.1286)	2.5764*** (0.1314)	3.2413*** (0.1611)
avg_yrschl	-0.0578** (0.0202)	-0.1012*** (0.0179)	-0.1742*** (0.0184)	-0.6477*** (0.0353)
ownhouse	0.9122*** (0.1508)	1.8446*** (0.1381)	2.0682*** (0.1643)	1.6924*** (0.2346)
Main inc: wage	-0.0669 (0.1801)	0.5256** (0.1732)	0.6952*** (0.1715)	0.2220 (0.2201)
Main inc: non-agri	0.0308 (0.2014)	0.5305** (0.1885)	0.6723*** (0.1881)	0.6444** (0.2210)
Main inc: non-work	-0.9888*** (0.1755)	-1.7167*** (0.1712)	-1.9696*** (0.1732)	-0.7225*** (0.1906)
totunem_ratio	0.6118 (0.3539)	0.2041 (0.3196)	0.7084* (0.3278)	0.8306* (0.3725)
Rural	-0.0962 (0.1435)	-0.1059 (0.1299)	-0.0336 (0.1325)	-0.1594 (0.1624)
Central	-1.1116*** (0.3099)	-1.3437*** (0.2747)	-1.3995*** (0.2886)	-0.7800 (0.4873)
North	-1.4324*** (0.3877)	-1.8771*** (0.3461)	-2.0812*** (0.3575)	-1.6760** (0.5268)
Northeast	-1.4485*** (0.3800)	-1.6980*** (0.3381)	-1.5484*** (0.3533)	-0.7188 (0.5231)
South	-1.3931*** (0.3998)	-1.4209*** (0.3523)	-1.9396*** (0.3688)	-1.7234*** (0.5425)
Year=2549	-0.2325 (0.1239)	-0.1573 (0.1110)	-0.1522 (0.1143)	-0.3641* (0.1486)
Year=2550	0.1238 (0.1540)	0.1112 (0.1391)	0.2318 (0.1472)	0.2459 (0.1792)
Min wage	-0.0070 (0.0087)	-0.0064 (0.0076)	-0.0072 (0.0080)	-0.0255* (0.0105)
nonagriwk_ratio_vl	-1.1738* (0.5059)	-3.1228*** (0.4505)	-3.6155*** (0.4473)	-3.9111*** (0.5796)
evermig_hh	0.7833*** (0.1762)	0.9096*** (0.1597)	1.1769*** (0.1669)	-0.1739 (0.2690)
samebpl	-0.0896 (0.1203)	0.2004 (0.1114)	0.3377** (0.1201)	-0.0745 (0.1453)
Constant	1.0174 (1.6328)	4.0645*** (1.4349)	1.4202 (1.5028)	4.6126* (1.9531)
N	17257			
pseudo R ²	0.205			

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๖ Marginal Effects เมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงานและการย้ายถิ่น

	Livealone Marginal Eff.	Onegen Marginal Eff.	Twogen Marginal Eff.	Threegen Marginal Eff.	Skipgen Marginal Eff.
Head's age	-0.0002 (0.0002)	0.0013*** (0.0003)	-0.0087*** (0.0004)	0.0064*** (0.0004)	0.0012*** (0.0001)
Head is married	-0.1743*** (0.0053)	0.1127*** (0.0094)	0.0917*** (0.0121)	-0.0512*** (0.0090)	0.0211*** (0.0039)
avg_yrschl	0.0085*** (0.0010)	0.0098*** (0.0013)	0.0100*** (0.0018)	-0.0066*** (0.0014)	-0.0217*** (0.0013)
ownhouse	-0.0976*** (0.0076)	-0.0954*** (0.0114)	0.0948*** (0.0171)	0.0946*** (0.0187)	0.0036 (0.0079)
Main inc: wage	-0.0232* (0.0091)	-0.0700*** (0.0109)	0.0444** (0.0136)	0.0582*** (0.0108)	-0.0092 (0.0047)
Main inc: non-agri	-0.0243* (0.0096)	-0.0611*** (0.0131)	0.0355* (0.0162)	0.0444** (0.0141)	0.0054 (0.0051)
Main inc: non-work	0.1196*** (0.0122)	0.0733*** (0.0153)	-0.1268*** (0.0171)	-0.1031*** (0.0121)	0.0370*** (0.0057)
totunem_ratio	-0.0265 (0.0178)	0.0313 (0.0236)	-0.0829** (0.0265)	0.0619** (0.0210)	0.0161* (0.0080)
Rural	0.0049 (0.0070)	-0.0018 (0.0093)	-0.0096 (0.0126)	0.0102 (0.0105)	-0.0037 (0.0047)
Central	0.0567*** (0.0100)	0.0132 (0.0188)	-0.0466 (0.0287)	-0.0398 (0.0287)	0.0165 (0.0127)
North	0.0914*** (0.0150)	0.0392 (0.0245)	-0.0594 (0.0346)	-0.0732* (0.0326)	0.0020 (0.0123)
Northeast	0.0726*** (0.0139)	0.0017 (0.0229)	-0.0851* (0.0339)	-0.0199 (0.0334)	0.0306* (0.0129)
South	0.0734*** (0.0154)	0.0052 (0.0237)	0.0215 (0.0341)	-0.0941** (0.0324)	-0.0060 (0.0124)
Year=2549	0.0108 (0.0063)	-0.0094 (0.0085)	0.0036 (0.0110)	0.0031 (0.0093)	-0.0081 (0.0042)
Year=2550	-0.0086 (0.0073)	-0.0019 (0.0110)	-0.0122 (0.0150)	0.0184 (0.0139)	0.0042 (0.0055)
Min wage	0.0005 (0.0004)	0.0000 (0.0006)	0.0002 (0.0008)	0.0001 (0.0008)	-0.0008* (0.0003)
nonagriwk_ratio_vl	0.1669*** (0.0236)	0.2155*** (0.0380)	-0.1591** (0.0489)	-0.1742*** (0.0393)	-0.0491** (0.0176)
evermig_hh	-0.0506*** (0.0088)	-0.0057 (0.0105)	0.0236 (0.0133)	0.0760*** (0.0117)	-0.0433*** (0.0090)
samebpl	-0.0094 (0.0061)	-0.0343*** (0.0081)	0.0167 (0.0115)	0.0374*** (0.0109)	-0.0104* (0.0042)
N	17257				
pseudo R ²	0.205				

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๗ ค่าสัมประสิทธิ์เมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงาน การย้ายถิ่นและสัดส่วนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

	Onegen b/se	Twogen b/se	Threegen b/se	Skipgen b/se
Head's age	0.0094 [*] (0.0041)	-0.0197 ^{***} (0.0035)	0.0334 ^{***} (0.0040)	0.0366 ^{***} (0.0042)
Head is married	3.6414 ^{***} (0.1459)	3.0994 ^{***} (0.1284)	2.5773 ^{***} (0.1314)	3.2423 ^{***} (0.1610)
avg_yrschl	-0.0563 ^{**} (0.0202)	-0.0989 ^{***} (0.0177)	-0.1725 ^{***} (0.0183)	-0.6475 ^{***} (0.0353)
ownhouse	0.9036 ^{***} (0.1511)	1.8397 ^{***} (0.1382)	2.0631 ^{***} (0.1649)	1.6899 ^{***} (0.2359)
Main inc: wage	-0.0606 (0.1807)	0.5477 ^{**} (0.1739)	0.7117 ^{***} (0.1717)	0.2196 (0.2151)
Main inc: non-agri	0.0354 (0.2556)	0.5372 ^{**} (0.1887)	0.6736 ^{***} (0.1885)	0.6261 ^{**} (0.2213)
Main inc: non-work	-0.9967 ^{***} (0.1755)	-1.7179 ^{***} (0.1711)	-1.9707 ^{***} (0.1732)	-0.7313 ^{***} (0.1903)
totunem_ratio	0.6145 (0.3539)	0.2556 (0.3197)	0.7058 [*] (0.3280)	0.8280 [*] (0.3728)
Rural	-0.0704 (0.1407)	-0.0528 (0.1258)	0.0177 (0.1288)	-0.1103 (0.1604)
Central	-0.8611 [*] (0.4045)	-0.9168 [*] (0.3604)	-0.9582 [*] (0.4008)	-0.6953 (0.7134)
North	-1.1554 [*] (0.4779)	-1.4165 ^{***} (0.4259)	-1.6081 ^{***} (0.4653)	-1.5821 [*] (0.7556)
Northeast	-1.1915 [*] (0.4711)	-1.2680 ^{**} (0.4202)	-1.1021 [*] (0.4609)	-0.6270 (0.7434)
South	-1.1385 [*] (0.4797)	-1.0118 [*] (0.4248)	-1.5140 ^{**} (0.4648)	-1.6483 [*] (0.7447)
Year=2549	-0.2241 (0.1239)	-0.1450 (0.1110)	-0.1386 (0.1142)	-0.3497 [*] (0.1484)
Year=2550	0.1336 (0.1544)	0.1301 (0.1392)	0.2522 (0.1478)	0.2709 (0.1819)
Min wage	-0.0071 (0.0087)	-0.0064 (0.0076)	-0.0072 (0.0080)	-0.0259 [*] (0.0104)
nonagriwk_ratio_vl	-1.2631 [*] (0.5165)	-3.3076 ^{***} (0.4546)	-3.7543 ^{***} (0.4630)	-3.8308 ^{***} (0.5951)
evermig_hh	0.8015 ^{***} (0.1780)	0.9392 ^{***} (0.1614)	1.2065 ^{***} (0.1682)	-0.1469 (0.2698)
samebpl	-0.0926 (0.1207)	0.1908 (0.1114)	0.3293 ^{**} (0.1207)	-0.0875 (0.1463)
chld_cent	0.2243 (0.1962)	0.3733 [*] (0.1776)	0.3830 (0.2016)	0.1009 (0.3821)
Constant	0.7008 (1.6930)	3.5202 [*] (1.4871)	0.8684 (1.5593)	4.4819 [*] (2.0569)
N	17257			
pseudo R ²	0.205			

Robust standard errors in parentheses;

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๘ Marginal effects เมื่อเพิ่มตัวแปรการจ้างงาน การย้ายถิ่นและสัดส่วนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

	Livealone Marginal Eff.	Onegen Marginal Eff.	Twogen Marginal Eff.	Threegen Marginal Eff.	Skipgen Marginal Eff.
Head's age	-0.0003 (0.0002)	0.0013*** (0.0003)	-0.0087*** (0.0004)	0.0064*** (0.0004)	0.0012*** (0.0001)
Head is married	-0.1738*** (0.0053)	0.1126*** (0.0094)	0.0913*** (0.0120)	-0.0512*** (0.0090)	0.0212*** (0.0039)
avg_yrschl	0.0084*** (0.0010)	0.0097*** (0.0013)	0.0103*** (0.0018)	-0.0066*** (0.0014)	-0.0217*** (0.0013)
ownhouse	-0.0969*** (0.0076)	-0.0958*** (0.0114)	0.0946*** (0.0170)	0.0944*** (0.0187)	0.0038 (0.0080)
Main inc: wage	-0.0239** (0.0091)	-0.0714*** (0.0109)	0.0468*** (0.0136)	0.0584*** (0.0108)	-0.0099* (0.0045)
Main inc: non-agri	-0.0244* (0.0096)	-0.0611*** (0.0131)	0.0368* (0.0164)	0.0441** (0.0143)	0.0046 (0.0051)
Main inc: non-work	0.1197*** (0.0122)	0.0720*** (0.0153)	-0.1257*** (0.0170)	-0.1028*** (0.0121)	0.0368*** (0.0057)
totunem_ratio	-0.0263 (0.0178)	0.0319 (0.0236)	-0.0834** (0.0264)	0.0617** (0.0210)	0.0161* (0.0080)
Rural	0.0023 (0.0068)	-0.0044 (0.0096)	-0.0061 (0.0129)	0.0116 (0.0108)	-0.0035 (0.0048)
Central	0.0417** (0.0145)	-0.0021 (0.0255)	-0.0230 (0.0378)	-0.0231 (0.0391)	0.0065 (0.0233)
North	0.0735*** (0.0193)	0.0239 (0.0311)	-0.0330 (0.0432)	-0.0559 (0.0429)	-0.0085 (0.0234)
Northeast	0.0568** (0.0184)	-0.0129 (0.0292)	-0.0620 (0.0423)	-0.0026 (0.0433)	0.0207 (0.0236)
South	0.0588** (0.0190)	-0.0076 (0.0294)	0.0432 (0.0416)	-0.0785 (0.0411)	-0.0159 (0.0228)
Year=2549	0.0101 (0.0063)	-0.0098 (0.0085)	0.0041 (0.0110)	0.0036 (0.0093)	-0.0080 (0.0042)
Year=2550	-0.0096 (0.0072)	-0.0029 (0.0110)	-0.0113 (0.0150)	0.0191 (0.0141)	0.0046 (0.0056)
Min wage	0.0005 (0.0004)	0.0000 (0.0006)	0.0003 (0.0008)	0.0001 (0.0008)	-0.0008* (0.0003)
nonagriwk_ratio_vl	0.1740*** (0.0239)	0.2214*** (0.0384)	-0.1787*** (0.0496)	-0.1762*** (0.0416)	-0.0405* (0.0179)
evermig_hh	-0.0519*** (0.0088)	-0.0066 (0.0107)	0.0250 (0.0134)	0.0768*** (0.0116)	-0.0433*** (0.0090)
samebpl	-0.0089 (0.0061)	-0.0336*** (0.0082)	0.0158 (0.0114)	0.0373*** (0.0109)	-0.0106* (0.0042)
chld_cent	-0.0187 (0.0100)	-0.0120 (0.0129)	0.0236 (0.0185)	0.0158 (0.0176)	-0.0088 (0.0138)
N			17257		
pseudo R ²			0.205		

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ภาคผนวก ข

ตาราง ๙ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายต่อหัวประเภทต่าง ๆ (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Consumption expenditure per capita	(2) Food expenditure per capita	(3) Medical expenditure per capita	(4) Education expenditure per capita
One-gen hh	-2046.2*** (142.9)	-673.2*** (32.94)	-4.023 (10.39)	
Two-gen hh	-2799.6*** (131.3)	-1118.1*** (32.42)	-17.60 (10.19)	
Three-gen hh	-3535.0*** (137.1)	-1426.3*** (34.90)	-29.98** (11.26)	-1514.7*** (344.7)
Skip-gen hh	-2951.6*** (162.8)	-1060.8*** (39.18)	-50.31*** (13.71)	-2172.1*** (331.4)
Heads' age	42.65*** (3.867)	4.408*** (0.899)	1.586*** (0.278)	84.98*** (15.02)
Head is married	137.2 (81.35)	-103.9*** (20.45)	21.74*** (6.154)	1038.2*** (262.4)
Head's educ: Primary	1083.1*** (92.01)	311.6*** (25.18)	22.38** (7.826)	1101.4** (401.0)
Head's educ: Lower-second	2517.2*** (128.5)	633.7*** (34.14)	49.81*** (10.33)	2759.5*** (568.5)
Head's educ: Upper-second	3904.9*** (135.9)	806.5*** (32.63)	65.45*** (10.64)	4442.0*** (566.0)
Head's educ: Undergraduate+	8030.2*** (232.2)	1404.5*** (46.80)	151.1*** (18.83)	12244.2*** (1166.4)
SES: Farm operator	-1057.2*** (154.8)	-193.5*** (25.78)	-32.22** (12.36)	-425.3 (286.9)
SES: Entrepreneurs	-155.5 (166.3)	133.1*** (32.43)	-16.45 (12.66)	671.1 (415.7)
SES: Professional	1584.4*** (239.2)	401.9*** (42.90)	26.04 (20.55)	3661.6*** (891.6)
SES: Labourer	-1214.5*** (156.3)	-26.42 (26.77)	-50.22*** (11.46)	-1016.7** (328.1)

Central	-2150.3*** (212.4)	-608.1*** (51.61)	7.235 (18.84)	1108.9 (1177.3)
North	-1733.0*** (156.5)	-408.3*** (35.82)	81.58*** (14.72)	1410.7 (843.9)
Northeast	1180.7*** (165.4)	257.3*** (34.73)	1.663 (13.28)	-868.8 (779.7)
South	-1485.6*** (170.6)	-10.33 (36.41)	-44.13*** (12.91)	-7634.0*** (1007.8)
Rural	-3268.3*** (170.8)	-595.6*** (37.81)	-81.40*** (13.51)	-10114.1*** (969.1)
Child ratio	-3140.7*** (173.3)	-440.9*** (36.37)	-83.95*** (13.36)	-11336.5*** (961.1)
Elderly ratio	-1999.5*** (181.8)	-109.8** (40.14)	-50.51*** (13.80)	-9964.1*** (990.0)
Working members ratio	-515.1*** (60.77)	-174.8*** (15.82)	1.411 (5.366)	-759.3*** (215.4)
Constant	7457.4*** (274.1)	3261.2*** (65.62)	34.47 (20.06)	8242.4*** (1388.6)
<i>N</i>	43357	43357	43357	15513
<i>R</i> ²	0.372	0.381	0.027	0.231

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๐ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Total income per capita	(2) Wage income per capita	(3) Business profit	(4) Farm profit	(5) Pension
One-gen hh	-3091.4*** (287.0)	-1657.3*** (171.3)	-388.3** (147.0)	178.8** (63.86)	242.8*** (60.62)
Two-gen hh	-4768.6*** (308.4)	-2923.9*** (164.2)	-340.4* (161.0)	46.97 (73.08)	164.9** (51.72)
Three-gen hh	-5883.3*** (320.6)	-3101.4*** (176.3)	-767.8*** (183.4)	27.56 (84.51)	175.8** (54.11)
Skip-gen hh	-4890.1*** (348.2)	-1931.7*** (184.2)	-612.9** (197.1)	-2.704 (108.1)	-41.01 (60.47)
Heads' age	130.3*** (8.738)	53.28*** (4.346)	26.08*** (5.565)	7.090*** (1.789)	17.10*** (1.513)
Head is married	1162.8*** (188.2)	421.4*** (100.3)	394.6*** (99.36)	49.37 (51.59)	228.1*** (31.58)
Head's educ: Primary	1133.8*** (199.8)	-196.4 (158.9)	66.00 (72.89)	420.0*** (62.31)	157.9*** (26.99)
Head's educ: Lower-second	3941.4*** (309.8)	883.6*** (183.5)	620.3*** (170.4)	658.2*** (98.51)	802.8*** (47.83)
Head's educ: Upper-second	6607.7*** (419.4)	2378.1*** (197.9)	1395.9*** (342.9)	627.7*** (79.15)	1096.5*** (67.92)
Head's educ: Undergraduate+	14387.4*** (442.1)	6980.7*** (286.0)	1567.2*** (197.9)	701.1*** (98.91)	2382.4*** (134.1)
SES: Farm operator	-717.6* (322.9)	-502.2*** (88.58)	-203.2 (110.8)	4114.1*** (142.6)	-611.2*** (48.21)
SES: Entrepreneurs	1178.3** (455.4)	-1727.6*** (101.7)	8152.8*** (341.4)	-324.3*** (64.86)	-871.0*** (56.22)
SES: Professional	4670.6*** (484.5)	11320.7*** (252.8)	-662.8*** (193.3)	-440.3*** (76.36)	-1515.5*** (99.47)
SES: Labourer	-1232.0*** (326.9)	4932.7*** (102.1)	-640.1*** (131.4)	-428.8*** (66.23)	-755.7*** (53.25)
Central	-2828.0*** (487.2)	-446.8* (226.8)	-398.3 (334.0)	-399.1** (136.4)	-338.4*** (68.16)
North	-3601.2*** (377.0)	-2571.2*** (155.6)	-907.3*** (218.8)	-147.2 (95.72)	693.2*** (79.25)
Northeast	4112.0***	4055.0***	810.2***	562.9***	-311.3***

	(331.4)	(136.1)	(152.5)	(71.16)	(68.27)
South	-2749.5*** (406.2)	-1273.1*** (188.6)	-318.2 (297.1)	253.7*** (43.34)	152.9* (65.33)
Rural	-5301.7*** (339.0)	-2615.6*** (185.5)	-905.3*** (180.8)	-55.35 (49.29)	-95.56 (62.51)
Child ratio	-5166.1*** (356.7)	-2528.6*** (187.8)	-715.5*** (200.5)	-258.4*** (49.94)	-79.34 (63.70)
Elderly ratio	-3591.6*** (362.3)	-2319.0*** (201.6)	-401.9* (197.1)	663.8*** (78.51)	18.48 (68.38)
Work-members ratio	-895.3*** (168.0)	-594.5*** (70.39)	-275.0* (137.9)	146.8*** (41.58)	-161.9*** (28.88)
Constant	5397.5*** (585.8)	289.9 (317.2)	-671.3* (327.3)	-937.3*** (121.5)	-657.9*** (93.94)
<i>N</i>	43357	43357	43357	43357	43357
<i>R</i> ²	0.224	0.569	0.113	0.175	0.137

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๑ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ผลของรูปแบบครัวเรือนที่มีต่อหนี้เงินโอน และเงินช่วยเหลือภายนอกครัวเรือน (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Debt per capita	(2) Transfer-in	(3) Transfer-out	(4) Gov't aid	(5) Outside aid
One-gen hh	-16227.0** (5903.0)	3779.7*** (853.6)	2511.6*** (576.4)	-60.25*** (17.25)	-577.5*** (117.9)
Two-gen hh	-20026.8*** (5793.6)	6863.3*** (993.2)	288.3 (515.6)	-100.4*** (17.63)	-318.7** (97.95)
Three-gen hh	-15432.4** (5763.6)	12813.4*** (1431.1)	1945.4** (678.5)	-179.7*** (20.43)	115.6 (71.83)
Skip-gen hh	-14640.9** (5084.7)	13977.8*** (1351.5)	738.7 (554.6)	-210.3*** (22.46)	-265.3* (106.9)
Heads' age	852.1*** (111.5)	-36.22 (22.70)	141.3*** (13.61)	4.054*** (0.771)	-10.81*** (1.913)
Head is married	29187.3*** (3508.8)	3265.4*** (716.0)	3009.5*** (382.0)	-16.09*** (3.955)	276.6** (88.28)
Head's educ: Primary	11269.3*** (2274.4)	1943.7*** (541.7)	974.1*** (277.5)	-15.43 (11.27)	209.3*** (43.28)
Head's educ: Lower-second	30244.8*** (3404.9)	2612.1* (1206.7)	3225.7*** (471.6)	-31.20* (15.12)	249.5 (129.0)
Head's educ: Upper-second	63403.8*** (4895.0)	1710.6* (773.0)	5530.3*** (564.6)	-24.25 (33.65)	190.2*** (55.51)
Head's educ: Undergraduate+	144337.9*** (7353.0)	1356.1 (1369.4)	8573.4*** (873.8)	-84.29*** (14.97)	574.4*** (92.31)
SES: Farm operator	15330.6*** (3271.0)	-24515.8*** (1117.5)	2317.1*** (473.0)	-45.67*** (11.26)	-2447.4*** (74.01)
SES: Entrepreneurs	36525.1*** (4597.1)	-25582.8*** (1255.2)	3395.1*** (535.6)	-105.1*** (17.55)	-2702.2*** (101.1)
SES: Professional	82326.5*** (8364.9)	-24171.5*** (1549.7)	4013.6*** (768.3)	-110.6*** (22.15)	-2935.3*** (114.9)
SES: Labourer	10072.7** (3296.1)	-25233.3*** (1238.7)	283.1 (388.7)	-115.8*** (15.39)	-2820.1*** (99.08)
Central	-8096.3*** (1293.9)	1119.2 (574.9)	-1936.3*** (213.6)	-3.221 (3.542)	-163.7*** (19.41)
North	-21420.8***	-3688.2***	-2701.3***	159.1***	-176.0***

	(1852.9)	(535.7)	(280.8)	(5.964)	(41.04)
Northeast	4788.4*** (1094.7)	-1311.4*** (373.9)	151.5 (151.7)	-21.96*** (2.393)	-223.0*** (16.99)
South	23491.1*** (5254.1)	-2541.9* (1063.6)	1861.6*** (486.7)	-22.51 (25.65)	-385.4*** (116.1)
Rural	34040.7*** (5445.9)	-732.5 (1176.2)	5264.0*** (572.9)	7.207 (28.50)	-315.2* (126.4)
Child ratio	31820.2*** (5166.9)	2711.9* (1184.8)	4088.9*** (543.1)	27.29 (28.41)	-338.3** (124.1)
Elderly ratio	25024.2*** (5601.7)	-1862.3 (1161.0)	6943.8*** (755.3)	-2.668 (27.04)	-336.9** (119.9)
Work-members ratio	4178.3 (2778.7)	-339.6 (405.7)	-42.88 (309.1)	19.87*** (3.746)	-121.8*** (26.15)
Constant	-69298.3*** (8344.9)	23400.1*** (1612.4)	-12103.4*** (1019.9)	111.5*** (19.90)	4286.6*** (185.4)
<i>N</i>	43357	43357	43357	43357	43357
<i>R</i> ²	0.093	0.110	0.034	0.161	0.209

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๒ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและการกู้ยืมเงินจากโครงการต่าง ๆ

	(1) Education loan	(2) Village fund5	(3) People bank5
One-gen hh	0.0251 (0.279)	0.295*** (0.0639)	0.0245 (0.396)
Two-gen hh	-0.541 (0.477)	0.712*** (0.0636)	0.586 (0.387)
Three-gen hh	-0.162 (0.774)	0.870*** (0.0747)	0.805 (0.455)
Skip-gen hh	0.266 (1.157)	1.111*** (0.0899)	1.258* (0.543)
Heads' age	-0.128*** (0.0110)	-0.0107*** (0.00156)	-0.00627 (0.0101)
Head is married	-0.293 (0.253)	0.329*** (0.0387)	0.120 (0.244)
Head's educ: Primary	12.18*** (0.179)	0.861*** (0.0827)	1.718 (1.023)
Head's educ: Lower-second	11.44*** (0.528)	0.649*** (0.0944)	1.975 (1.052)
Head's educ: Upper-second	12.77 (.)	0.407*** (0.0929)	1.853 (1.051)
Head's educ: Undergraduate+	14.40 (.)	-0.987*** (0.134)	1.544 (1.097)
SES: Farm operator	-0.496 (0.535)	0.158** (0.0495)	0.459 (0.372)
SES: Entrepreneurs	-1.372* (0.584)	-0.540*** (0.0548)	0.920** (0.356)
SES: Professional	-0.156 (0.425)	-0.556*** (0.0784)	0.592 (0.455)
SES: Labourer	-0.925* (0.452)	-0.565*** (0.0516)	-0.188 (0.381)
Central	0.641 (1.004)	0.991*** (0.116)	-0.126 (0.737)
North	1.219 (0.933)	-0.362*** (0.0750)	-1.064 (0.557)

Northeast	-0.100 (0.455)	1.370*** (0.0702)	0.709 (0.450)
South	-0.228 (0.383)	4.358*** (0.708)	1.748 (1.019)
Rural	0.621 (0.374)	5.034*** (0.708)	2.238* (1.024)
Child ratio	0.323 (0.362)	5.295*** (0.708)	2.343* (1.016)
Elderly ratio	0.401 (0.377)	3.452*** (0.710)	1.868 (1.029)
Work-members ratio	0.192 (0.227)	0.454*** (0.0305)	-0.00135 (0.188)
Constant	-13.36*** (0.347)	-8.223*** (0.720)	-10.40*** (1.564)
<i>N</i>	43357	43357	43357
pseudo <i>R</i> ²	0.404	0.177	0.051

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๓ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
One-gen hh	-2225.9*** (170.1)	-2153.0*** (152.8)	-1865.2*** (161.8)	-2150.3*** (142.8)	-2046.2*** (142.9)
Two-gen hh	-2742.5*** (169.1)	-2959.0*** (143.2)	-2637.2*** (146.9)	-3060.0*** (131.6)	-2799.6*** (131.3)
Three-gen hh	-3269.7*** (173.2)	-3538.8*** (147.8)	-3342.5*** (148.8)	-3522.3*** (141.1)	-3535.0*** (137.1)
Skip-gen hh	-2960.6*** (186.6)	-2963.3*** (154.7)	-2669.3*** (163.6)	-2871.1*** (162.5)	-2951.6*** (162.8)
Heads' age	36.59*** (3.452)	22.45*** (3.080)	33.24*** (3.447)	27.77*** (3.258)	42.65*** (3.867)
Head is married	-69.56 (83.13)	-76.63 (75.52)	10.32 (82.45)	-79.94 (76.96)	137.2 (81.35)
Head's educ: Primary	1125.9*** (77.28)	1003.6*** (84.67)	1055.2*** (74.58)	1135.5*** (66.17)	1083.1*** (92.01)
Head's educ: Lower-second	2607.4*** (132.1)	2049.9*** (124.0)	2371.8*** (125.6)	2460.3*** (114.0)	2517.2*** (128.5)
Head's educ: Upper-second	3607.2*** (132.3)	3388.9*** (135.7)	3541.2*** (124.4)	3738.6*** (112.8)	3904.9*** (135.9)
Head's educ: Undergraduate+	8101.8*** (253.3)	7086.2*** (205.5)	7567.3*** (238.3)	7864.1*** (199.3)	8030.2*** (232.2)
SES: Farm operator	-767.0*** (95.62)	-571.6*** (106.5)	-447.5*** (93.44)	-864.9*** (103.3)	-1057.2*** (154.8)
SES: Entrepreneurs	135.4 (115.6)	270.9* (124.5)	78.94 (104.2)	86.80 (118.8)	-155.5 (166.3)
SES: Professional	1861.1*** (204.3)	1887.9*** (182.8)	1567.9*** (188.8)	1761.1*** (181.1)	1584.4*** (239.2)
SES: Labourer	-878.3*** (102.7)	-832.5*** (116.3)	-1008.8*** (94.56)	-1125.9*** (101.6)	-1214.5*** (156.3)
Central	-2731.7*** (194.8)	-2344.1*** (187.7)	-2060.0*** (184.6)	-2067.1*** (188.2)	-2150.3*** (212.4)
North	-2441.7*** (177.7)	-1794.4*** (144.6)	-1743.4*** (152.3)	-1946.8*** (146.4)	-1733.0*** (156.5)

Northeast	384.3* (163.0)	343.1* (154.1)	938.7*** (138.1)	1271.8*** (148.2)	1180.7*** (165.4)
South	-1319.4*** (149.3)	-2019.0*** (158.1)	-1059.8*** (185.7)	-1929.7*** (153.0)	-1485.6*** (170.6)
Rural	-2527.8*** (153.5)	-3637.7*** (158.7)	-2247.9*** (189.5)	-3704.4*** (153.3)	-3268.3*** (170.8)
Child ratio	-3065.4*** (152.4)	-3757.0*** (156.2)	-2349.8*** (189.4)	-3861.2*** (151.7)	-3140.7*** (173.3)
Elderly ratio	-1656.4*** (158.9)	-2308.2*** (171.8)	-730.5*** (200.7)	-2418.0*** (162.3)	-1999.5*** (181.8)
Work-members ratio	-756.7*** (68.89)	-761.3*** (66.05)	-622.0*** (64.33)	-309.0*** (61.70)	-515.1*** (60.77)
Constant	7492.5*** (273.3)	9146.5*** (272.8)	6611.0*** (270.4)	8469.0*** (255.9)	7457.4*** (274.1)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.360	0.377	0.359	0.399	0.372

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๔ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและรายได้ทั้งหมดต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
One-gen hh	-2561.7*** (337.3)	-2968.5*** (342.5)	-3337.8*** (791.2)	-2993.2*** (306.0)	-3091.4*** (287.0)
Two-gen hh	-3845.0*** (302.7)	-4556.0*** (344.2)	-4963.5*** (802.3)	-4556.9*** (334.2)	-4768.6*** (308.4)
Three-gen hh	-4661.3*** (305.7)	-5323.4*** (354.7)	-6410.3*** (823.1)	-5164.3*** (343.9)	-5883.3*** (320.6)
Skip-gen hh	-4279.2*** (337.5)	-4816.9*** (350.9)	-5080.1*** (815.4)	-4365.1*** (376.7)	-4890.1*** (348.2)
Heads' age	117.6*** (9.533)	102.2*** (7.991)	118.1*** (14.77)	114.8*** (7.246)	130.3*** (8.738)
Head is married	664.4*** (199.7)	836.9*** (167.0)	1044.9** (364.0)	736.4*** (198.0)	1162.8*** (188.2)
Head's educ: Primary	1500.9*** (250.4)	1640.7*** (143.3)	1339.5*** (200.1)	1580.2*** (126.1)	1133.8*** (199.8)
Head's educ: Lower-second	4278.4*** (319.3)	4152.9*** (297.4)	4547.5*** (766.5)	4344.5*** (227.7)	3941.4*** (309.8)
Head's educ: Upper-second	6450.3*** (370.5)	6336.9*** (295.8)	5962.0*** (344.5)	6990.7*** (312.8)	6607.7*** (419.4)
Head's educ: Undergraduate+	15709.4*** (1076.2)	14650.6*** (465.0)	15989.6*** (675.2)	15692.3*** (534.3)	14387.4*** (442.1)
SES: Farm operator	-489.3* (248.2)	-785.7** (239.2)	1072.8*** (236.6)	-159.3 (231.0)	-717.6* (322.9)
SES: Entrepreneurs	1254.0*** (369.3)	997.5** (320.2)	2172.2*** (500.5)	1103.6** (348.7)	1178.3** (455.4)
SES: Professional	2925.9*** (564.9)	4329.8*** (423.2)	4221.2*** (401.7)	4732.1*** (375.3)	4670.6*** (484.5)
SES: Labourer	-1542.1*** (209.8)	-1839.2*** (261.5)	-911.9*** (216.0)	-1359.0*** (222.2)	-1232.0*** (326.9)
Central	-3472.7*** (554.8)	-2579.4*** (419.7)	-2410.4*** (542.5)	-2390.4*** (482.8)	-2828.0*** (487.2)
North	-4800.3*** (413.5)	-3668.3*** (332.3)	-3061.6*** (646.8)	-3259.3*** (333.7)	-3601.2*** (377.0)

Northeast	1974.4*** (350.6)	2998.6*** (288.4)	3349.1*** (367.2)	4677.3*** (334.1)	4112.0*** (331.4)
South	-3071.3*** (503.2)	-3161.3*** (354.3)	-4024.8*** (439.5)	-3125.5*** (349.3)	-2749.5*** (406.2)
Rural	-5103.3*** (522.7)	-5012.9*** (363.1)	-5306.2*** (500.3)	-5250.5*** (372.2)	-5301.7*** (339.0)
Child ratio	-5767.2*** (511.1)	-5483.6*** (364.6)	-5507.4*** (450.5)	-5995.7*** (362.6)	-5166.1*** (356.7)
Elderly ratio	-3592.6*** (546.7)	-2768.5*** (425.7)	-2371.3*** (496.1)	-3283.2*** (389.6)	-3591.6*** (362.3)
Work-members ratio	-1047.7*** (160.6)	-1134.8*** (150.9)	-668.9** (248.1)	-201.8 (140.6)	-895.3*** (168.0)
Constant	6364.8*** (501.5)	6887.5*** (519.0)	5453.8*** (767.7)	4931.8*** (480.0)	5397.5*** (585.8)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.163	0.305	0.208	0.284	0.224

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๕ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและการโอนเงินสู่ครัวเรือน (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
One-gen hh	2952.2** (961.9)	2149.2* (1060.2)	2823.7** (982.3)	1319.4 (932.3)	1975.7* (816.5)
Two-gen hh	4487.9*** (1072.8)	8506.6** (2860.4)	5005.0*** (945.4)	5031.6*** (942.7)	4153.5*** (738.2)
Three-gen hh	11129.8*** (1480.0)	12263.3*** (2988.1)	9395.0*** (1211.1)	8658.8*** (1152.1)	7101.6*** (977.5)
Skip-gen hh	6396.1*** (1677.0)	9502.1*** (2019.4)	9027.9*** (1524.6)	12051.5*** (1832.3)	7228.8*** (1490.0)
Heads' age	85.64** (28.68)	-57.95 (80.24)	-10.19 (23.16)	69.20*** (19.75)	71.15** (24.60)
Head is married	3446.9*** (647.0)	4509.9*** (789.8)	3136.4*** (537.3)	3009.9*** (637.1)	2265.7*** (625.9)
Head's educ: Primary	3153.2*** (916.9)	2273.5** (777.3)	3637.2*** (635.4)	1947.0* (764.1)	1439.4** (540.1)
Head's educ: Lower-second	4461.4*** (1242.4)	395.4 (1448.9)	2690.5** (919.5)	967.4 (1023.8)	2395.2* (1203.0)
Head's educ: Upper-second	2256.8* (1147.0)	5267.1 (3327.9)	3928.6*** (992.7)	1051.6 (933.1)	1631.3* (771.6)
Head's educ: Undergraduate+	2164.2 (1974.8)	611.8 (1751.1)	2395.9 (2627.4)	-1174.0 (1255.4)	1534.5 (1362.6)
SES: Farm operator	-42317.9*** (1815.0)	-42328.2*** (5190.2)	-32435.8*** (1690.2)	-34276.6*** (1697.3)	-30561.2*** (1425.7)
SES: Entrepreneurs	-43277.7*** (1772.8)	-45028.9*** (6256.8)	-33206.6*** (1590.1)	-34094.4*** (1633.5)	-31627.0*** (1545.6)
SES: Professional	-40177.9*** (2037.2)	-44287.8*** (6110.9)	-30722.1*** (2237.3)	-31695.1*** (1697.2)	-30457.9*** (1846.9)
SES: Labourer	-43275.4*** (1790.6)	-46533.0*** (6338.3)	-33131.8*** (1560.7)	-34867.0*** (1620.6)	-31216.2*** (1533.5)
Central	13561.3*** (2354.0)	11099.1*** (2342.5)	9858.7*** (2533.4)	11258.0*** (2078.8)	15379.5*** (2864.4)
North	-12609.4*** (1345.1)	-10955.3*** (1283.8)	-8242.4*** (2069.8)	-11967.9*** (1178.0)	-11034.5*** (1405.9)
Northeast	10921.5*** (1632.3)	11414.9*** (2427.8)	7075.1*** (2124.3)	12110.0*** (1334.9)	8328.6*** (1257.6)

South	-1793.0 (921.7)	-620.3 (1815.4)	-767.8 (697.5)	-1835.0* (809.5)	-2609.4* (1038.2)
Rural	-490.4 (1058.3)	-1398.0 (1964.7)	-1014.3 (753.7)	-858.5 (891.5)	-1062.5 (1130.5)
Child ratio	3088.9** (1071.4)	3758.3* (1753.6)	4448.9*** (800.4)	3836.3*** (890.4)	1626.6 (1152.9)
Elderly ratio	-2141.4* (1015.7)	1986.4 (5527.8)	-622.7 (764.2)	-1935.6* (879.9)	-2165.2 (1125.0)
Work-members ratio	-718.4 (450.2)	-2609.4 (2422.0)	55.81 (518.0)	496.9 (370.1)	-592.0 (404.1)
Constant	24109.2*** (2526.0)	31497.3*** (6008.2)	19663.1*** (2633.0)	17070.5*** (1755.4)	18422.2*** (1843.4)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.161	0.042	0.145	0.148	0.117

Standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.00$

ตาราง ๑๖ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
One-gen hh	-57.77 (31.05)	40.55* (16.89)	16.35 (14.96)	11.17 (10.44)	-4.023 (10.39)
Two-gen hh	-54.41 (34.36)	10.54 (16.76)	-35.10** (10.86)	-6.090 (10.02)	-17.60 (10.19)
Three-gen hh	-83.32* (37.18)	-11.71 (17.39)	-56.45*** (11.89)	-6.815 (13.36)	-29.98** (11.26)
Skip-gen hh	-90.10* (41.35)	-33.01 (20.42)	-55.61*** (13.59)	-19.07 (12.22)	-50.31*** (13.71)
Heads' age	3.362*** (0.429)	1.891*** (0.341)	2.128*** (0.338)	1.385*** (0.276)	1.586*** (0.278)
Head is married	22.46* (9.265)	2.739 (9.208)	5.880 (6.993)	3.962 (6.760)	21.74*** (6.154)
Head's educ: Primary	67.64*** (19.74)	49.26*** (14.26)	27.70** (10.06)	33.90*** (8.006)	22.38** (7.826)
Head's educ: Lower-second	127.2*** (27.52)	61.28*** (16.45)	61.19*** (14.95)	63.83*** (13.39)	49.81*** (10.33)
Head's educ: Upper-second	135.2*** (21.32)	85.26*** (19.41)	73.33*** (14.81)	69.24*** (11.65)	65.45*** (10.64)
Head's educ: Undergraduate+	243.4*** (32.20)	143.7*** (23.22)	157.1*** (23.35)	151.2*** (17.89)	151.1*** (18.83)
SES: Farm operator	-39.74** (12.31)	-32.63* (15.78)	2.089 (8.449)	-16.57 (12.37)	-32.22** (12.36)
SES: Entrepreneurs	-33.53* (13.31)	-17.93 (16.54)	19.06 (12.00)	11.78 (13.42)	-16.45 (12.66)
SES: Professional	28.71 (29.40)	35.03 (26.73)	8.882 (16.91)	31.45 (19.53)	26.04 (20.55)
SES: Labourer	-62.83*** (12.09)	-69.07*** (15.11)	-36.20*** (8.077)	-40.59*** (11.30)	-50.22*** (11.46)
Central	-127.3*** (23.39)	-54.00* (22.49)	-22.17 (14.50)	-32.14 (17.42)	7.235 (18.84)
North	74.58** (27.98)	68.13** (23.13)	31.01* (15.55)	37.74* (14.71)	81.58*** (14.72)
Northeast	-73.87* (31.85)	-47.52* (23.47)	-34.07* (13.25)	-2.259 (13.52)	1.663 (13.28)

South	-68.39*** (19.46)	-67.32*** (19.99)	-108.6*** (19.20)	-101.2*** (14.17)	-44.13*** (12.91)
Rural	-63.32** (24.06)	-114.6*** (20.33)	-134.5*** (19.90)	-128.5*** (14.19)	-81.40*** (13.51)
Child ratio	-119.8*** (20.60)	-141.4*** (19.26)	-147.3*** (19.36)	-144.6*** (13.97)	-83.95*** (13.36)
Elderly ratio	-56.82** (20.15)	-71.91*** (21.69)	-86.02*** (20.52)	-89.51*** (15.16)	-50.51*** (13.80)
Work-members ratio	-28.11** (10.41)	-19.95* (9.322)	-3.758 (6.543)	1.806 (5.066)	1.411 (5.366)
Constant	96.58* (44.30)	111.5*** (30.69)	98.90*** (24.09)	95.06*** (20.74)	34.47 (20.06)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.025	0.021	0.032	0.033	0.027

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๗ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัว (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
Threegen	-1285.3*** (174.2)	-843.6*** (180.4)	-686.0*** (203.3)	-959.4*** (255.8)	-1514.7*** (344.7)
Skipgen	-1720.3*** (199.9)	-1691.3*** (200.4)	-1032.6*** (200.0)	-1312.6*** (251.2)	-2172.1*** (331.4)
Head's age	73.43*** (6.845)	46.15*** (8.057)	44.58*** (9.325)	55.35*** (11.13)	84.98*** (15.02)
Head is married	56.38 (154.8)	206.2 (160.9)	307.0 (159.9)	220.5 (198.5)	1038.2*** (262.4)
Primary educ	1069.5*** (172.7)	1063.3*** (183.1)	1013.2*** (172.3)	1426.2*** (166.4)	1101.4** (401.0)
Lower-sec ed.	2652.4*** (349.0)	1532.9*** (273.4)	2040.5*** (298.1)	1892.3*** (291.8)	2759.5*** (568.5)
Upper-sec ed.	3597.4*** (329.1)	3463.7*** (307.9)	3531.2*** (307.6)	3717.8*** (337.3)	4442.0*** (566.0)
Undergrad+	6867.1*** (677.9)	8931.6*** (695.9)	7438.5*** (626.1)	9116.5*** (768.8)	12244.2*** (1166.4)
Farm operator	78.99 (148.7)	-156.0 (189.9)	122.1 (156.5)	-335.0 (198.6)	-425.3 (286.9)
Entrepreneurs	882.7*** (226.7)	504.8* (254.4)	472.6* (219.8)	729.8** (280.8)	671.1 (415.7)
Professional grp	1701.9*** (443.4)	1668.3** (508.2)	1944.8*** (463.1)	3409.4*** (636.0)	3661.6*** (891.6)
Labourers	-158.1 (166.3)	-723.7** (222.9)	-610.0*** (175.6)	-873.0*** (224.9)	-1016.7** (328.1)
child_ratio	1782.4** (585.5)	1490.2* (613.3)	660.5 (561.6)	-211.1 (769.8)	1108.9 (1177.3)
elder_ratio	39.58 (485.6)	1354.2* (528.7)	1356.6* (562.7)	176.5 (601.9)	1410.7 (843.9)
wkmem_ratio	-1186.4* (483.5)	-979.6* (481.9)	30.42 (387.5)	-989.0 (556.9)	-868.8 (779.7)
Central	-6509.3***	-4914.9***	-4038.5***	-5411.4***	-7634.0***

	(644.4)	(592.2)	(594.6)	(736.5)	(1007.8)
North	-7211.0*** (638.7)	-6178.0*** (576.7)	-5636.4*** (581.6)	-8083.0*** (693.2)	-10114.1*** (969.1)
Northeast	-8617.4*** (625.7)	-7725.0*** (571.7)	-6810.8*** (576.7)	-8998.0*** (690.5)	-11336.5*** (961.1)
South	-8097.1*** (643.6)	-6526.6*** (578.2)	-5200.2*** (588.4)	-7731.0*** (701.4)	-9964.1*** (990.0)
rural	-415.1** (138.4)	-1042.5*** (182.5)	-801.0*** (155.3)	-351.4 (185.5)	-759.3*** (215.4)
Constant	6228.9*** (789.6)	7215.5*** (843.4)	5188.1*** (786.8)	7654.9*** (1021.2)	8242.4*** (1388.6)
<i>N</i>	21828	18376	16040	16215	15513
<i>R</i> ²	0.188	0.204	0.194	0.215	0.231

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๘ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
One-gen hh	4.512 (12.28)	-1.478 (23.50)	10.21 (10.88)	-26.08* (11.39)	-22.40 (17.25)
Two-gen hh	0.208 (10.31)	-17.17 (12.82)	17.41 (10.25)	-15.84 (14.57)	-30.27 (18.93)
Three-gen hh	14.16 (26.76)	-20.62 (16.67)	8.312 (10.09)	-34.24* (15.66)	-42.32* (20.83)
Skip-gen hh	-5.606 (7.640)	-30.74 (16.63)	-19.16 (12.46)	-47.33** (17.27)	-59.34* (24.33)
Heads' age	0.0833 (0.270)	-0.314 (0.523)	0.311 (0.219)	1.555*** (0.400)	1.411** (0.503)
Head is married	-14.45 (10.03)	-29.45* (11.74)	-2.361 (5.789)	-11.82 (6.500)	-11.49** (3.506)
Head's educ: Primary	-54.97 (46.87)	-20.74*** (4.892)	0.0700 (13.80)	0.960 (7.839)	-10.92 (11.18)
Head's educ: Lower-second	-48.38 (47.95)	-30.79*** (6.087)	-4.246 (14.47)	-15.34 (9.109)	-20.90 (14.75)
Head's educ: Upper-second	-56.30 (48.15)	-19.29 (12.13)	-13.55 (14.92)	4.144 (15.25)	-9.257 (32.99)
Head's educ: Undergraduate+	-61.16 (49.77)	-44.96*** (9.375)	-50.20** (15.57)	-11.74 (17.42)	-63.78*** (14.27)
SES: Farm operator	-31.55 (21.90)	-31.37*** (8.254)	-50.05*** (15.00)	-40.62*** (9.712)	12.24 (8.022)
SES: Entrepreneurs	-29.39 (20.04)	-40.61** (12.50)	-116.9*** (13.81)	-48.57*** (10.79)	-49.44*** (9.816)
SES: Professional	-28.25 (18.18)	-36.99** (13.16)	-94.63*** (14.48)	-56.75*** (15.83)	-40.48** (13.41)
SES: Labourer	-32.24 (22.65)	-28.06 (14.76)	-124.0*** (13.30)	-51.68*** (10.80)	-50.92*** (8.414)
Central	-37.79 (27.44)	-49.56 (28.00)	-23.33 (16.52)	-71.41*** (15.72)	-57.98*** (15.81)
North	10.50 (28.43)	235.5*** (10.16)	408.1*** (15.14)	507.3*** (24.10)	524.9*** (12.61)

Northeast	-31.09 (20.16)	-47.14* (23.72)	88.68*** (14.55)	-69.12*** (16.42)	-43.18** (13.97)
South	7.126** (2.383)	33.04* (14.81)	12.60** (4.256)	16.18 (10.15)	-23.94 (25.19)
Rural	24.85* (12.28)	27.51** (8.683)	76.31*** (7.440)	17.35 (10.06)	2.207 (27.76)
Child ratio	10.10** (3.618)	42.53*** (8.883)	30.94*** (6.059)	4.642 (9.990)	29.37 (26.58)
Elderly ratio	11.13* (4.592)	15.27 (9.321)	1.152 (6.315)	15.52 (11.91)	-6.690 (26.49)
Work-members ratio	7.297 (4.196)	0.480 (6.572)	40.53*** (4.188)	9.370 (5.828)	17.57*** (3.678)
Constant	106.6 (89.72)	141.7** (49.04)	33.89 (18.77)	69.47*** (18.40)	92.76*** (25.70)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
<i>R</i> ²	0.009	0.125	0.206	0.199	0.184

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๑๙ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน (เปรียบเทียบระหว่างปี)

	(1) 2549	(2) 2552	(3) 2554	(4) 2556	(5) 2558
One-gen hh	0.137* (0.0672)	0.173* (0.0715)	0.168* (0.0743)	0.259*** (0.0677)	0.272*** (0.0646)
Two-gen hh	0.557*** (0.0635)	0.443*** (0.0675)	0.362*** (0.0717)	0.488*** (0.0661)	0.410*** (0.0631)
Three-gen hh	0.654*** (0.0761)	0.524*** (0.0828)	0.476*** (0.0880)	0.516*** (0.0822)	0.437*** (0.0795)
Skip-gen hh	0.823*** (0.0777)	0.770*** (0.0871)	0.894*** (0.0905)	0.972*** (0.0838)	1.007*** (0.0806)
Heads' age	-0.00710*** (0.00134)	-0.00358* (0.00149)	-0.0103*** (0.00161)	-0.00883*** (0.00148)	-0.00979*** (0.00145)
Head is married	0.276*** (0.0375)	0.217*** (0.0414)	0.247*** (0.0441)	0.315*** (0.0417)	0.294*** (0.0406)
Head's educ: Primary	0.732*** (0.0654)	0.977*** (0.0858)	0.880*** (0.0870)	0.915*** (0.0799)	0.891*** (0.0831)
Head's educ: Lower-second	0.449*** (0.0787)	0.690*** (0.0998)	0.722*** (0.101)	0.657*** (0.0940)	0.683*** (0.0949)
Head's educ: Upper-second	0.229** (0.0794)	0.534*** (0.0995)	0.448*** (0.101)	0.380*** (0.0933)	0.436*** (0.0935)
Head's educ: Undergraduate+	-0.782*** (0.110)	-0.444*** (0.129)	-0.899*** (0.146)	-1.024*** (0.141)	-0.965*** (0.134)
Farm operator	0.414*** (0.0487)	0.392*** (0.0548)	0.308*** (0.0551)	0.488*** (0.0508)	0.335*** (0.0491)
Entrepreneurs	-0.156** (0.0508)	-0.133* (0.0577)	-0.234*** (0.0603)	-0.216*** (0.0566)	-0.373*** (0.0548)
Professional	-0.385*** (0.0731)	-0.339*** (0.0811)	-0.327*** (0.0848)	-0.418*** (0.0861)	-0.394*** (0.0781)
Labourer	-0.350*** (0.0496)	-0.272*** (0.0557)	-0.473*** (0.0578)	-0.371*** (0.0535)	-0.409*** (0.0508)
Central	-0.00370 (0.0178)	0.0567** (0.0208)	-0.0124 (0.0242)	0.0622** (0.0222)	0.0633** (0.0229)
North	-0.366*** (0.0295)	-0.436*** (0.0322)	-0.302*** (0.0323)	-0.300*** (0.0295)	-0.298*** (0.0280)
Northeast	0.0878***	0.117***	0.201***	0.169***	0.241***

	(0.0162)	(0.0178)	(0.0197)	(0.0187)	(0.0185)
South	2.289*** (0.203)	2.411*** (0.246)	4.144*** (0.709)	3.664*** (0.502)	4.387*** (0.708)
Rural	2.745*** (0.203)	2.859*** (0.246)	4.779*** (0.709)	4.452*** (0.502)	5.088*** (0.708)
Child ratio	2.942*** (0.203)	3.050*** (0.246)	4.924*** (0.708)	4.621*** (0.502)	5.355*** (0.708)
Elderly ratio	1.698*** (0.207)	1.502*** (0.251)	2.908*** (0.712)	2.426*** (0.506)	3.469*** (0.710)
Work-members ratio	0.770*** (0.0293)	0.840*** (0.0332)	0.966*** (0.0357)	0.470*** (0.0310)	0.464*** (0.0304)
Constant	-5.182*** (0.230)	-5.891*** (0.274)	-7.494*** (0.722)	-7.034*** (0.518)	-7.607*** (0.719)
<i>N</i>	44888	41058	39339	42672	43357
pseudo <i>R</i> ²	0.149	0.154	0.184	0.185	0.172

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๒๐ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายต่อหัวประเภทต่าง ๆ จากข้อมูล Pooled Cross-Sections

	(1) Total expenditure per capita	(2) Consumption expenditure per capita	(3) Food expenditure per capita	(4) Medical expenditure per capita	(5) Education expenditure per capita
Onegen	-2699.2*** (87.03)	-2083.6*** (68.62)	-792.5*** (16.85)	3.002 (7.175)	
Twogen	-4103.1*** (81.18)	-2837.3*** (63.76)	-1196.7*** (16.24)	-18.48** (7.172)	
Threegen	-4782.4*** (83.77)	-3445.0*** (66.18)	-1431.9*** (16.84)	-33.71*** (7.916)	-1041.7*** (102.9)
Skipgen	-3959.0*** (90.69)	-2883.7*** (73.92)	-1069.7*** (18.75)	-43.69*** (8.941)	-1624.6*** (105.1)
Head's age	50.66*** (1.858)	32.73*** (1.551)	1.351*** (0.376)	2.090*** (0.149)	59.36*** (4.483)
Head is married	361.9*** (44.03)	-4.895 (35.80)	-116.0*** (8.821)	11.38*** (3.391)	366.7*** (83.83)
Primary educ	1213.2*** (40.38)	1097.5*** (35.56)	262.3*** (10.40)	38.01*** (5.445)	1109.0*** (95.53)
Lower-sec ed.	2884.3*** (68.36)	2420.0*** (56.14)	560.5*** (15.00)	71.53*** (7.543)	2108.7*** (160.4)
Upper-sec ed.	4483.6*** (69.66)	3674.9*** (58.27)	783.3*** (15.59)	84.38*** (6.944)	3686.1*** (165.9)
Undergrad+	9549.0*** (119.4)	7770.7*** (102.5)	1309.9*** (22.45)	166.7*** (10.17)	9045.2*** (376.7)
Farm operator	-781.2*** (59.64)	-751.7*** (50.90)	-199.3*** (11.05)	-23.71*** (5.547)	-133.5 (87.72)
Entrepreneurs	173.0* (68.37)	80.57 (57.49)	82.01*** (13.34)	-6.491 (6.035)	637.8*** (126.6)
Professional grp	2690.3*** (105.9)	1731.6*** (90.64)	346.3*** (19.32)	27.57** (9.961)	2431.6*** (278.3)
Labourers	-930.1*** (61.21)	-1023.7*** (52.53)	-34.47** (11.87)	-50.50*** (5.210)	-697.6*** (101.1)
child_ratio	-2370.4*** (100.0)	-2241.8*** (86.90)	-539.3*** (21.36)	-48.30*** (8.612)	1099.8*** (332.7)

elder_ratio	-2797.5*** (83.44)	-1902.1*** (69.69)	-459.0*** (16.85)	54.77*** (8.177)	913.6** (278.0)
wkmem_ratio	1716.1*** (78.85)	862.1*** (68.85)	322.1*** (15.84)	-25.09** (8.076)	-766.8** (243.6)
Central	-1570.4*** (86.43)	-1577.4*** (75.35)	-183.6*** (17.94)	-75.34*** (7.488)	-5833.8*** (339.8)
North	-3290.6*** (86.75)	-3111.1*** (75.86)	-722.1*** (18.00)	-102.9*** (8.083)	-7554.3*** (328.7)
Northeast	-3516.2*** (86.60)	-3265.9*** (75.66)	-650.1*** (17.82)	-125.5*** (7.624)	-8811.4*** (325.7)
South	-1820.4*** (93.22)	-1850.6*** (80.25)	-255.8*** (19.36)	-68.20*** (8.021)	-7627.0*** (332.6)
rural	-678.2*** (35.65)	-569.0*** (28.92)	-233.2*** (7.445)	-8.445** (3.222)	-606.1*** (82.76)
y2552	139.7** (46.19)	94.37* (39.47)	229.1*** (9.779)	-21.05*** (5.925)	338.2*** (90.43)
y2554	170.4*** (48.75)	144.3*** (41.17)	217.3*** (9.631)	-46.50*** (5.738)	-264.2** (89.08)
y2556	562.2*** (47.19)	528.5*** (40.63)	445.0*** (9.925)	-43.85*** (5.740)	303.9** (101.7)
y2558	950.5*** (51.58)	790.5*** (43.60)	564.2*** (10.20)	-54.43*** (5.879)	1291.9*** (135.1)
Constant	7464.5*** (140.2)	7470.7*** (121.3)	3132.3*** (31.55)	109.9*** (12.86)	6723.0*** (440.5)
<i>N</i>	211314	211314	211314	211314	87972
<i>R</i> ²	0.405	0.381	0.419	0.024	0.207

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๒๑ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและรายได้ต่อหัวประเภทต่าง ๆ จากข้อมูล Pooled Cross-Sections

	(1) Total income per capita	(2) Wage income per capita	(3) Business profit	(4) Farm profit	(5) Pension
Onegen	-3010.3*** (196.5)	-1356.8*** (77.75)	-508.4*** (151.3)	53.37 (50.89)	284.6*** (27.53)
Twogen	-4575.8*** (201.2)	-2306.4*** (76.12)	-593.9*** (156.3)	-24.62 (49.42)	192.3*** (23.46)
Threegen	-5540.0*** (205.1)	-2591.6*** (78.30)	-783.5*** (158.7)	-91.55 (54.94)	167.0*** (25.40)
Skipgen	-4741.2*** (209.9)	-1704.3*** (81.95)	-658.5*** (159.4)	-125.3* (57.29)	-41.29 (26.89)
Head's age	117.0*** (4.461)	47.03*** (1.885)	22.19*** (3.327)	11.16*** (1.102)	14.31*** (0.645)
Head is married	904.8*** (104.1)	318.7*** (43.09)	257.6** (78.82)	117.2*** (25.40)	199.3*** (13.34)
Primary educ	1441.1*** (85.16)	5.121 (42.09)	89.34* (40.75)	435.3*** (54.05)	230.3*** (10.86)
Lower-sec ed.	4251.0*** (189.6)	986.1*** (58.38)	801.5*** (148.1)	762.1*** (70.32)	764.0*** (24.43)
Upper-sec ed.	6510.9*** (165.2)	2264.0*** (66.85)	1244.7*** (120.6)	777.4*** (71.36)	958.5*** (27.62)
Undergrad+	15212.1*** (277.8)	7285.9*** (126.9)	2060.5*** (193.8)	869.1*** (94.28)	2095.9*** (63.28)
Farm operator	-190.3 (115.5)	-229.2*** (33.79)	-30.88 (44.72)	3460.6*** (60.94)	-502.9*** (22.43)
Entrepreneurs	1365.4*** (180.0)	-1292.4*** (39.78)	7061.2*** (145.4)	-450.8*** (30.08)	-709.0*** (26.57)
Professional grp	4262.3*** (198.5)	10272.6*** (110.5)	-857.1*** (104.4)	-623.5*** (37.99)	-1244.4*** (48.63)
Labourers	-1347.8*** (113.2)	4018.5*** (39.72)	-508.4*** (50.01)	-588.8*** (31.41)	-631.8*** (25.41)
child_ratio	-2591.6*** (221.9)	-186.6 (103.2)	-296.5 (156.3)	-411.8*** (72.31)	-334.8*** (32.30)
elder_ratio	-3635.2***	-2283.7***	-731.2***	-401.2***	452.5***

	(195.5)	(69.43)	(143.4)	(54.95)	(36.61)
wkmem_ratio	3550.9*** (150.8)	3285.1*** (66.20)	942.5*** (85.96)	702.8*** (42.29)	-366.7*** (32.95)
Central	-3204.6*** (186.0)	-1460.0*** (95.43)	-848.3*** (131.9)	255.8*** (22.84)	25.76 (32.29)
North	-5217.4*** (186.8)	-2536.6*** (95.18)	-1139.2*** (128.5)	-140.6*** (26.70)	-67.84* (33.56)
Northeast	-5597.5*** (181.8)	-2542.7*** (96.66)	-1106.6*** (120.1)	-490.5*** (25.88)	-135.9*** (33.92)
South	-3141.6*** (196.2)	-2301.8*** (99.83)	-795.7*** (125.4)	1176.1*** (56.32)	-61.08 (33.98)
rural	-775.0*** (77.73)	-490.6*** (32.72)	-231.8*** (60.21)	216.8*** (22.42)	-153.3*** (12.69)
y2552	314.7** (97.04)	98.06* (42.11)	-14.46 (65.29)	43.77 (36.40)	3.132 (13.49)
y2554	623.7*** (117.0)	92.85* (44.34)	130.8 (86.68)	333.5*** (45.03)	7.891 (16.83)
y2556	981.7*** (101.3)	458.0*** (44.61)	76.50 (69.38)	378.6*** (42.33)	-52.97*** (14.34)
y2558	1162.1*** (114.1)	607.2*** (45.77)	116.2 (83.73)	248.6*** (38.72)	-43.10** (14.91)
Constant	5076.4*** (273.2)	238.6 (130.4)	-105.2 (181.0)	-1278.6*** (76.59)	-427.9*** (42.67)
<i>N</i>	211314	211314	211314	211314	211314
<i>R</i> ²	0.231	0.519	0.118	0.125	0.101

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๒๒ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ
ครัวเรือนและหนี้ เงินโอน และเงินช่วยเหลือจากภายนอก จากข้อมูล Pooled Cross-Sections

	(1) Debt per capita	(2) Transfer-in	(3) Gov't aid	(4) Outside aid	(5) Village fund5
Onegen	-18351.0*** (2933.8)	2161.9*** (418.8)	-5.180 (7.618)	-679.2*** (49.62)	0.205*** (0.0305)
Twogen	-24648.2*** (2939.0)	5344.3*** (635.6)	-4.958 (7.045)	-768.1*** (53.27)	0.655*** (0.0302)
Threegen	-33204.4*** (2981.4)	9583.9*** (709.5)	-16.72 (9.202)	-683.0*** (52.03)	0.759*** (0.0344)
Skipgen	-30142.6*** (2961.3)	8759.3*** (746.3)	-36.87*** (8.741)	-698.9*** (57.28)	0.913*** (0.0411)
Head's age	1185.9*** (60.34)	39.36* (17.04)	0.391* (0.175)	-7.979*** (0.976)	-0.00913*** (0.000693)
Head is married	22050.5*** (1437.5)	3226.4*** (291.9)	-13.46*** (3.538)	119.7*** (26.43)	0.280*** (0.0176)
Primary educ	7026.9*** (1927.7)	2398.9*** (329.2)	-4.970 (10.62)	242.9*** (17.63)	0.849*** (0.0351)
Lower-sec ed.	31063.8*** (2379.7)	2200.2*** (531.7)	-17.82 (10.93)	196.0*** (39.57)	0.591*** (0.0412)
Upper-sec ed.	61737.2*** (2834.8)	2770.9*** (734.6)	-12.43 (13.78)	258.2*** (29.83)	0.357*** (0.0410)
Undergrad+	160413.6*** (4141.2)	953.9 (814.3)	-43.06*** (11.86)	647.5*** (48.97)	-0.857*** (0.0578)
Farm operator	1597.5 (1326.5)	-36117.7*** (1185.5)	-33.93*** (6.208)	-2091.7*** (42.22)	0.197*** (0.0234)
Entrepreneurs	26158.8*** (2072.3)	-37112.2*** (1327.3)	-59.71*** (6.200)	-2316.0*** (48.40)	-0.419*** (0.0251)
Professional grp	73353.3*** (3565.1)	-35094.2*** (1360.9)	-52.20*** (6.997)	-2563.0*** (57.37)	-0.550*** (0.0361)
Labourers	-2493.2 (1439.2)	-37395.5*** (1333.7)	-62.56*** (6.643)	-2460.1*** (48.38)	-0.553*** (0.0242)
child_ratio	2903.8 (3170.7)	12455.8*** (1099.2)	-35.25*** (8.987)	-935.9*** (53.37)	0.904*** (0.0502)
elder_ratio	-49292.5***	-11250.4***	379.6***	-779.5***	-0.455***

	(2484.9)	(672.5)	(8.691)	(59.84)	(0.0366)
wkmem_ratio	34770.7*** (1986.1)	10271.9*** (812.1)	-24.56** (7.921)	-908.8*** (56.27)	1.195*** (0.0330)
Central	14232.9*** (2745.5)	-1716.6*** (489.8)	2.826 (7.913)	-135.8*** (40.19)	2.853*** (0.142)
North	21489.3*** (2797.6)	-1188.2* (530.1)	27.50*** (8.267)	-144.2*** (42.16)	3.425*** (0.142)
Northeast	19274.5*** (2745.3)	3203.6*** (514.5)	19.21* (7.817)	-97.75* (41.47)	3.617*** (0.142)
South	11569.3*** (2901.1)	-1209.9 (1086.7)	2.418 (8.062)	-89.36 (49.79)	1.935*** (0.144)
rural	3116.3* (1294.6)	-580.7 (468.8)	14.72*** (2.336)	-147.9*** (17.52)	0.669*** (0.0141)
y2552	-833.0 (1639.4)	72.01 (659.7)	49.85*** (4.090)	56.64* (24.03)	-0.176*** (0.0205)
y2554	-3662.5* (1511.9)	-1953.4*** (356.7)	124.0*** (4.033)	-54.46** (18.04)	-0.261*** (0.0209)
y2556	3722.9* (1642.8)	-1562.7*** (345.2)	112.8*** (3.922)	85.36*** (19.99)	-0.145*** (0.0202)
y2558	-1399.5 (1693.1)	-1816.4*** (332.6)	139.1*** (4.215)	72.15*** (21.59)	-0.0732*** (0.0202)
Constant	-73021.9*** (4425.5)	22608.6*** (1332.6)	8.004 (22.38)	4304.0*** (99.49)	-6.496*** (0.154)
<i>N</i>	211314	211314	211314	211314	211314
<i>R</i> ²	0.105	0.088	0.153	0.189	
pseudo <i>R</i> ²					0.169

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๒๓ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็น
ครัวเรือนข้ามรุ่นและค่าใช้จ่ายต่อหัว (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Consumption per capita	(2) Med expenditure per capita	(3) Educ expenditure per capita	(4) Total expenditure per capita
Skipgen	-166.6 (88.83)	-38.29*** (8.372)	-1200.4*** (250.6)	44.78 (101.8)
Head's age	25.11*** (3.629)	2.049*** (0.268)	68.33*** (14.13)	29.80*** (4.225)
Head is married	-281.2*** (77.62)	24.20*** (6.343)	1326.2*** (279.1)	-4.429 (96.01)
Primary educ	1153.8*** (91.19)	21.61** (7.716)	1085.2** (400.8)	1262.5*** (103.6)
Lower-sec ed.	2569.1*** (128.6)	48.33*** (10.31)	2834.1*** (569.5)	3007.9*** (157.5)
Upper-sec ed.	3971.3*** (137.2)	63.02*** (10.58)	4520.1*** (571.9)	4847.2*** (165.8)
Undergrad+	8129.0*** (236.5)	147.8*** (18.88)	12305.5*** (1160.5)	9975.5*** (276.5)
Farm operator	-503.7*** (127.4)	-37.96*** (10.91)	-292.6 (273.2)	-236.2 (152.8)
Entrepreneurs	385.8** (142.2)	-22.27 (11.82)	801.6 (410.2)	777.4*** (169.0)
Professional grp	2069.5*** (226.2)	15.87 (20.61)	3756.4*** (882.5)	3475.1*** (270.0)
Labourers	-675.9*** (129.2)	-58.31*** (10.31)	-929.1** (319.0)	-116.5 (155.5)
n_child	-1184.8*** (32.40)	-10.59*** (2.495)	92.23 (152.6)	-1667.5*** (40.29)
n_elder	-845.0*** (61.15)	12.41* (5.171)	120.8 (242.6)	-1216.9*** (72.26)
n_wkmem2	-310.7*** (37.89)	-12.00*** (3.268)	-480.7*** (128.7)	-390.7*** (44.85)
Central	-1419.2*** (171.5)	-44.11*** (12.97)	-7640.1*** (1009.6)	-1281.1*** (204.2)
North	-3182.4*** (171.2)	-80.41*** (13.61)	-10151.7*** (972.4)	-3296.6*** (200.7)

Northeast	-2968.0*** (173.8)	-83.72*** (13.51)	-11355.2*** (962.9)	-3093.2*** (204.4)
South	-1876.5*** (183.5)	-48.70*** (13.86)	-9867.9*** (992.1)	-1726.3*** (221.4)
rural	-532.0*** (61.96)	1.700 (5.388)	-753.5*** (215.0)	-719.7*** (78.34)
Constant	7537.9*** (276.9)	41.16* (17.97)	8913.8*** (1215.8)	8081.1*** (329.4)
N	43357	43357	15513	43357
R^2	0.354	0.026	0.229	0.369

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตาราง ๒๔ ผลการประมาณการสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็น
ครัวเรือนข้ามรุ่นและรายได้ต่อหัว (ข้อมูลปี 2558)

	(1) Total income per capita	(2) Current income per capita	(3) Wage income per capita	(4) Pension per capita	(5) Transfer-in
Skipgen	181.9 (168.6)	298.1 (157.2)	1227.8*** (90.05)	-352.1*** (35.32)	5850.1*** (1187.3)
Head's age	87.42*** (7.881)	86.86*** (7.675)	14.00*** (4.013)	21.34*** (1.591)	5.740 (23.59)
Head is married	364.7* (174.3)	422.6* (167.0)	-123.4 (94.81)	290.4*** (33.19)	3564.5*** (566.1)
Primary educ	1277.6*** (199.0)	1162.5*** (195.8)	-61.95 (158.5)	135.9*** (25.44)	2036.1*** (543.1)
Lower-sec ed.	4063.4*** (312.5)	3915.4*** (306.9)	961.9*** (186.0)	779.5*** (46.89)	2560.0* (1217.0)
Upper-sec ed.	6754.9*** (429.2)	6656.7*** (427.3)	2459.9*** (201.8)	1069.3*** (67.40)	1646.3* (769.8)
Undergrad+	14570.3*** (453.4)	14391.1*** (435.5)	7052.5*** (293.9)	2351.8*** (134.7)	1288.5 (1355.2)
Farm operator	624.4* (282.8)	1207.9*** (236.1)	873.7*** (86.42)	-770.7*** (45.54)	-24249.2*** (1100.4)
Entrepreneurs	2500.3*** (406.4)	3087.4*** (376.0)	-362.9*** (95.51)	-1031.0*** (59.27)	-25295.2*** (1226.6)
Professional grp	5869.7*** (452.5)	6462.1*** (417.6)	12611.4*** (267.5)	-1696.9*** (109.7)	-23484.8*** (1502.7)
Labourers	99.71 (288.5)	727.5** (239.4)	6313.8*** (106.3)	-924.8*** (55.83)	-24723.5*** (1205.5)
n_child	-2274.2*** (87.99)	-2245.0*** (84.96)	-1283.8*** (40.10)	-29.54*** (8.775)	3567.8*** (425.3)
n_elder	-1684.3*** (143.2)	-1548.7*** (136.3)	-974.9*** (63.87)	230.2*** (25.12)	-2770.0*** (504.2)
n_wkmem2	-44.77 (94.74)	-143.9 (88.08)	161.0*** (40.57)	-49.78*** (13.18)	244.2 (272.7)
Central	-2551.6*** (404.9)	-2529.3*** (398.7)	-1079.3*** (195.8)	143.4* (65.02)	-2546.6* (1078.7)

North	-5039.9*** (341.4)	-5038.9*** (331.4)	-2347.3*** (190.3)	-109.7 (62.15)	-781.6 (1193.6)
Northeast	-4754.3*** (356.6)	-4708.4*** (344.6)	-2121.9*** (192.9)	-114.0 (63.40)	2794.1* (1201.1)
South	-3305.0*** (367.5)	-3320.0*** (355.6)	-2092.5*** (209.1)	6.225 (68.25)	-2162.7 (1180.4)
rural	-944.4*** (169.5)	-990.4*** (166.0)	-621.8*** (73.52)	-164.2*** (29.16)	-243.9 (403.8)
Constant	6670.4*** (577.3)	6232.2*** (555.3)	2005.5*** (321.7)	-698.0*** (84.46)	22126.3*** (1522.4)
<i>N</i>	43357	43357	43357	43357	43357
<i>R</i> ²	0.208	0.216	0.538	0.133	0.104

Robust standard errors in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$